

Міністерство освіти і науки України
Національний університет «Одеська політехніка»
Навчально-науковий інститут медичної інженерії
Кафедра фізичного виховання та спорту

КОНСПЕКТ ЛЕКЦІЙ
з дисципліни
«ОЛІМПІЙСЬКИЙ ТА НЕОЛІМПІЙСЬКИЙ СПОРТ» (Лекція 1-8)
для здобувачів вищої освіти
спеціальності 014.11 Середня освіта (Фізична культура)

ЗАТВЕРДЖЕНО
на засіданні кафедри
фізичного виховання та спорту.
Протокол № 1 від 26 серпня 2024 р.

Одеса, 2024

Конспект лекцій з дисципліни «Олімпійський та неолімпійський спорт» (Лекція 1-8) для студентів спеціальності 014.11 Середня освіта (Фізична культура), очної і заочної форми навчання / Уклад. А. С. Кокотєєва. – Одеса: Одеська політехніка, 2024. – 97 с.

Укладач: А.С. Кокотєєва, старший викладач кафедри фізичного виховання та спорту.

ЗМІСТ

ЛЕКЦІЯ 1. ВСТУП ДО ПРЕДМЕТУ. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВИВЧЕННЯ ОЛІМПІЙСЬКОГО РУХУ	5
1.1. Загальні поняття, мета та завдання навчальної дисципліни	5
1.2. Роль та значення Олімпійських ігор Стародавньої Греції	6
1.3. Передумови виникнення Олімпійських ігор Стародавньої Греції	6
1.4. Олімпія – місце проведення Олімпійських ігор	7
ЛЕКЦІЯ 2. СТАРОДАВНІ ОЛІМПІЙСЬКІ ІГРИ	9
2.1. Етапи розвитку Олімпійських ігор Стародавньої Греції	9
2.2. Організація, програма та підготовка до Олімпійських ігор	10
2.3. Розкопки Олімпії	14
2.4. Соціальні умови розвитку олімпійського руху нового часу	15
2.5. Діяльність П'єра де Кубертена	16
2.6. Характеристика перших Олімпійських ігор сучасності	17
ЛЕКЦІЯ 3. СУЧАСНІ ОЛІМПІЙСЬКІ ІГРИ	23
3.1. Загальна характеристика періодизації олімпійського руху сучасності.	23
3.2. Характеристика Олімпійських ігор 1 періоду.	23
3.3. Характеристика Олімпійських ігор 2 періоду	26
3.4. Характеристика Олімпійських ігор 3 періоду.	27
3.5. Характеристика Олімпійських ігор 4 періоду.	30
3.6. Зимові Олімпійські ігри	34
ЛЕКЦІЯ 4. ПАРАЛІМПІЙСЬКІ ІГРИ	37
4.1. Організаційні аспекти проведення змагань з паралімпійських видів спорту.	37
4.2. Особливості підготовки та організація паралімпійських ігор.	38
4.3. Проведення змагань.....	41
4.4. Умови визначення переможця неофіційного командного заліку.....	42
ЛЕКЦІЯ 5. СТРУКТУРА МОК.....	44
5.1. Загальна характеристика МОК.....	44
5.2. МОК та його роль в олімпійському русі.....	44
5.3. МСФ та їх функції в олімпійському русі.....	51
5.4. НОК та його роль в олімпійському русі.....	52
5.5. Олімпійська хартія.....	53

ЛЕКЦІЯ 6. БОРОТЬБА З ДОПІНГОМ	57
6.1. Допоміжні засоби у спортивному тренуванні	57
6.2. Боротьба із застосуванням допінгу у спорті.....	60
ЛЕКЦІЯ 7. ОЛІМПІЙСЬКИЙ РУХ СУЧАСНОСТІ	63
7.1. Політизація та ідеологізація олімпійського спорту..	63
7.2. Олімпійські ігри та тероризм.....	68
7.3. Бойкоти Олімпійських ігор.....	69
7.4. Олімпійський спорт і економіка: історія і сучасність.....	72
ЛЕКЦІЯ 8. НОК УКРАЇНИ, НАЦІОНАЛЬНА ОЛІМПІЙСЬКА ЗБІРНА УКРАЇНА.....	82
8.1. Україна в міжнародному спортивному русі.....	82
8.2. Виступи українських спортсменів на Олімпійських іграх.....	87
8.3. Створення НОК України та особливості його діяльності.....	93
Літературні джерела.....	97

ЛЕКЦІЯ 1. ВСТУП ДО ПРЕДМЕТУ. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВИВЧЕННЯ ОЛІМПІЙСЬКОГО РУХУ

1. Загальні поняття, мета та завдання дисципліни
2. Роль та значення Олімпійських ігор Стародавньої Греції
3. Передумови виникнення Олімпійських ігор Стародавньої Греції
4. Олімпія - місце проведення Олімпійських ігор

1.1. Загальні поняття, мета та завдання навчальної дисципліни

«Олімпійський та неолімпійський спорт» є основною дисципліною навчальних планів вищих закладів освіти 1-4 рівнів акредитації. У відповідності до ОПП 014.11 Середня освіта (Фізична культура) навчальна дисципліна «Олімпійський та неолімпійський спорт» є обов'язковою навчальною дисципліною професійної підготовки частини навчального плану.

Загальні поняття: Олімпійські ігри, олімпійський рух, міжнародний олімпійський комітет, Олімпійська хартія, міжнародна олімпійська система, професійний спорт, організаційна структура та система управління в ігрових та індивідуальних видах професійного спорту, база професійного спорту, система резервних гравців у професійному спорті.

Мета дисципліни: є оволодіння знаннями з історії олімпійського руху та вироблення умінь застосовувати набуті знання у професійній діяльності для утвердження національних і гуманістичних ідеалів олімпійських цінностей.

Практичне значення та використання отриманих знань полягає в оволодіння знаннями та навичками основних понять теорії олімпійського спорту, сучасних тенденцій неолімпійського спорту та різних аспектів міжнародного олімпійського руху; опанування навичками знань і умінь для вирішення спеціалізованих задач та практичних проблем у галузі спорту, що передбачає застосування теорій та методів олімпійського та неолімпійського спорту, розуміння основних аспектів функціонування та відмінностей між ними, а також та уміння використовувати отримані знання у майбутній професійній діяльності.

Програмні результати навчання

ПРН3. Розуміти значення фізичної культури як форми людського існування, цінувати різноманіття та мультикультурність світу і керуватися в своїй діяльності сучасними принципами толерантності, діалогу і співробітництва.

ПРН8. Аналізувати і узагальнювати історичний матеріал у певній системі, оцінювати найважливіші події та явища української історії, формувати вміння знаходити і критично аналізувати потрібну інформацію з минулої та сучасної історії та культури України; застосовувати набуті знання для прогнозування суспільних процесів; формування і розвиток гуманістичного світогляду.

ПРН25. Приймати обґрунтовані рішення з урахуванням цілей, ресурсних і законодавчих обмежень, ціннісних орієнтирів.

1.2. Роль та значення Олімпійських ігор Стародавньої Греції

Зародившись в Стародавній Греції у VIII столітті до н.е., Олімпійські ігри регулярно проводились більше тисячі років, являючи собою одну із найважливіших частин елінської цивілізації. Проведення ОІ сприяло створенню атмосфери справедливості, в якій людина мала можливість демонструвати свою майстерність, заслуги і виборювати першість. Перевага тіла і духу в такій атмосфері була поставлена вище за походження і багатство. Багато поетів, художників, філософів, скульпторів, ораторів завдяки змаганням і конкурсам досягли масштабного суспільного визнання і високого суспільного положення, не зважаючи на своє родове походження.

Виховання спортивного духу в Стародавній Греції ґрунтувалося на тому ж фундаменті, що й інші культурні цінності грецької цивілізації. І головним серед них було звільнення людини від деспотії. Людину вчили вірити в себе, у власні сили і можливості, у високі цінності людського життя. Людина розглядалася як видимий образ божества, оскільки боги у греків були наділені людськими рисами. Тілесна досконалість, фізична і духовна сили для греків були вищими еталонами, які, як правило, виявлялися і реалізовувалися на спортивних аренах. Дух змагання, прагнення до першості і переваги породжували постійну боротьбу за владу в окремих містах-державках, конфлікти і війни між багаточисельними містами і були рушійною силою для завоювання і освоєння нових територій.

Серед безлічі як позитивних, так і негативних сторін постійного суперництва, характерного для стародавніх греків, важливу роль поступово зайняли атлетичні змагання, що набули ідеалізованої форми і стали важливою складовою частиною культури, в якій відкрите, чесне і 5 справедливе змагання в боротьбі за першість було чеснотою і зразком для наслідування. Саме такий підхід до змагань атлетів був характерний для архаїчного і, особливо, класичного періодів в історії Стародавньої Греції. Він повною мірою проявився при проведенні Олімпійських ігор і інших грецьких змагань і значною мірою був втрачений в період Римської Греції.

1.3. Передумови виникнення Олімпійських ігор Стародавньої Греції

Історичні корені Олімпійських ігор йдуть в глибоку давнину, коли племена, пізніше названі грецькими, почали заселявати Балканський півострів і розташовані поряд з ним острови наприкінці III – початку II ст. до н.е. В першій половині II ст. до н.е. на острові Крит розвивається фізична культура, близька до тієї, яка виникла у скіфських народів і в Єгипті. Гімнастичні й акробатичні вправи, кулачні бої, боротьба, ігри з биками – були основним змістом спортивних програм, підготовлених для розваги глядачів під час свят і ярмарок. Багаточисельні знахідки археологів на острові Крит та в інших областях розповсюдження мінойської культури свідчать про включення в програми святкування змагань з кулачного бою, боротьби, акробатичних вправ.

Слід відзначити, що на інтенсивний розвиток спортивних змагань в Стародавній Греції великий вплив зробив найважливіший елемент життя і культури стародавніх греків – агоністика – принцип змагальності, який реалізувався в різних сферах життя (праці, мистецтві, спорті) з метою досягнення найкращого результату, прославлення сфер діяльності, збільшення особистого престижу і слави міст-держав. Агони – змагання, в різних сферах діяльності.

Зародження Олімпійських ігор у Стародавній Греції пов'язують з ім'ям грецького героя Геракла, легендарного царя Пелопса, спартанського законодавця Лікурґа і елінського царя Іфіта.

В одній з од стародавнього поета Піндара розповідається, що народження Олімпійських ігор пов'язано з іменем Геракла. У 1253 р. до н.е. цар Еліди Авґій, який володів величезним стадом, дав доручення Гераклу очистити його величезний скотний двір від гною. Геракл погодився це зробити за один день, але отримати за це одну десяту частину

стада. Коли ж він це зробив (за рахунок підводу двох річок, які він пропустив через двір і вода все змила), цар Авгій не виконав обіцянки і не дав Гераклу нічого.

Через декілька років Геракл з військом прийшов до Еліди і вбив Авгія. Після перемоги Геракл зібрав своє військо і всю багату здобич у міста Піси, приніс у жертву олімпійським богам і заснував Олімпійські ігри, які проводилися з того часу на священній рівнині, обсаженій самим Гераклом олівами, присвяченими богині Афіні – Палладі.

Друга легенда. У ті часи стародавні грецькі міста постійно ворогували між собою. Царю Еллади Іфіту після епідемії чуми оракули порадили утриматися від війн, зміцнювати зв'язки з еллінськими містами і щороку додавати до торжеств «Рік радості». Так нібито виникла ідея створення панеллінських торжеств і проведення Олімпійських ігор. Оскільки Еллада ворогувала головним чином зі Спартою, яка знаходилася приблизно у 350 км від них, Іфіт запропонував спартанському законодавцю Лікургу разом дотримуватися цієї поради.

Третя легенда. Деякі дослідники стверджують, що Олімпійські ігри проводилися на честь свята врожаю. Тому переможці й нагороджувалися оливковою віткою. Час проведення Ігор – серпень-вересень – ніби стверджує цю версію. Існує й багато інших міфів і легенд, і всі вони тісно пов'язані з героями стародавньої грецької міфології і релігійними святами. Неможливо з достовірністю стверджувати, коли стали проводити спортивні ігри на честь богів і коли ці ігри набули загальноеллінського характеру.

1.4. Олімпія – місце проведення Олімпійських ігор

Олімпія була одним з самих популярних та почитаних святилищ Давньої Греції. І навіть після підкорення Греції Македонією, а пізніше Римом історична роль Олімпії як культурного та релігійного центру збереглась, а її слава, як відмічає багато істориків, не згасла до зруйнування античної цивілізації. Олімпія мала все еллінське значення в період розквіту Стародавньої Греції та інтернаціональне (в повному сенсі цього слова) – в періоди еллінського та римського господства.

Олімпія представляє собою давньогрецьке поселення розташоване в північно-західній частині Пеллопонесу – на півдні області Еліди. З півдня її омиває ріка Алфей, з заходу – ріка Кладей, а на півночі від неї знаходиться гора Кронос. І тільки зі східної сторони простиралась низина, яка в половоддя заливалась водами Алфея.

Дорога з'єднувала Олімпію з морською гаванню Фейя, яка знаходилась в 15 км до заходу від святилища – біля мису Іхтіс. До неї вело декілька доріг та від різних міст Пеллопонесу. Неподалеку від Олімпії знаходилось поселення Піса (місце її розташування точно не встановлено), а також місто Елліда та інші давньогрецькі поселення.

Хоча про існування Олімпії як дуже важкого давньогрецького святилища було відомо і в середньовіччя, і в епоху Відродження, однак тоді ще не було визначено її місцезнаходження.

Ідею вивчення стародавньої Олімпії запропонував, як вважають, французький вчений – історик Бернар де Монфокон у книзі «Палеографія Греції»(1707г.) А в 1723 г. він у листі до архієпископа острова Корфу вів мову про те, що якщо почати роботи в Олімпії, там можуть бути відкриті великі цінності.

Про можливі цікаві для науки знахідки на території святилища Олімпії в 1764г. висловився німецький просвітителю та історик мистецтва Давньої Греції Іоганн Іоакім Вінкельман, у своїй книзі «Історія мистецтва давнини».

Мандрувавши по Греції в 1766 році англієць Річард Чандлер, відвідавши район Пеллопонеса, знайшов неподалеку від гори Кронос залишки великого храму – частини його стін та обламки капітелій колонн.

Відвідавши Олімпію в 1787 г. французький мандрівник і вчений Фавель описав руїни храму Зевса, що там знаходились, і які в той час були глибоко розміщені в більш пізніх

слої ґрунту. В 1788г. Бартелемі в «Опис античної Греції» вперше привели план Олімпії.

Контрольні запитання:

1. Назвіть мету та завдання дисципліни «Олімпійський та професійний спорт».
2. Розкрийте значення стародавніх Олімпійських ігор.
3. Назвіть передумови виникнення Олімпійських ігор.
4. Охарактеризуйте місце проведення стародавніх Олімпійських ігор.

ЛЕКЦІЯ 2. СТАРОДАВНІ ОЛІМПІЙСЬКІ ІГРИ

- 2.1. Етапи розвитку Олімпійських ігор Стародавньої Греції
- 2.2. Організація, програма та підготовка до Олімпійських ігор
- 2.3. Розкопки Олімпії
- 2.4. Соціальні умови розвитку олімпійського руху нового часу
- 2.5. Діяльність П'єра де Кубертена
- 2.6. Характеристика перших Олімпійських ігор сучасності

2.1. Етапи розвитку Олімпійських ігор Стародавньої Греції

Датою початку Олімпійських ігор Стародавньої Греції прийнято вважати 776 рік до н.е. . Терміни проведення Олімпійських ігор не порушувались навіть тоді, коли країна була втягнута у великі зовнішні війни. У III ст. до н.е. афінський історик Тімей ввів систему відліку літ за "олімпіадами", тобто ввів в історіографію олімпійську еру. Дата будь-якої події визначалась за її місцем у чотирирічному олімпійському циклі. Вихідною точкою літочислення став рік проведення перших Олімпійських ігор.

Серед дивовижних досягнень стародавньої цивілізації, пов'язаних з Олімпійськими іграми, слід назвати *екехірію* – традицію, яка забороняла всім містам-державам проводити війни у період проведення ігор, коли найкращі спортсмени Стародавньої Греції мирно змагались в Олімпії. Період загального 13 перемир'я в Елладі продовжувався близько трьох місяців – час необхідний для підготовки атлетів до Ігор і участі у змаганнях, дорогу в Олімпію і назад. Олімпійські ігри часів їх розквіту були масштабними грецькими форумами, роль і значення яких далеко виходили за спортивні рамки. Часто вони використовувались у якості арени для різноманітних політичних акцій. Наприклад, на Олімпійських іграх був укладений 30-ти річний мир між Афінами і Спартою (V ст. до н.е.).

Були в стародавні часи й ті, хто був проти проведення спортивних ігор. Деякі філософи критикували односторонність фізичного виховання, що за їх думкою наносило шкоду всебічному розвитку особистості, особливо інтелектуальному. Деякі відомі люди Стародавньої Греції ревниво сприймали славу атлетів. Але популярність спорту і Олімпійських ігор була дуже високою.

На перших тринадцяти Олімпійських іграх греки змагались лише в бігу на один стадій, довжина якого, за сучасними мірками, складала 192,27 м. Цей вид бігу протягом півстоліття був єдиним змаганням на Олімпійському святі еллінів. Стартували бігуни зі спеціальних мармурових плит, в яких були зроблені поглиблення для пальців ніг. На 14-й Олімпіаді (724 рік до н.е.) у програму додається біг на дві стадії. Починаючи з 15 Олімпійських ігор впроваджується біг на довгі дистанції, довжина яких складала 8, а потім 10, 12, 24 стадій. Програма Олімпійських ігор 708 року до н.е. поповнилась пентатлоном, який складався зі стрибків, бігу, метання диска, метання спису або дротика і боротьби. Стрибали греки у висоту і в довжину. А також з гантелями з олова. З 688 року до н.е. у програму входив і кулачний бій. Лише 8 років пізніше з'явилися добре знайомі героям Гомера змагання на колісницях, упряжених четвіркою коней. У середині VII ст. до н.е. у програму змагань був включений панкратіон – боротьба, в якій були дозволені будь які прийоми. У середині VI віку до н.е. почали практикувати перегони воїнів у повному озброєнні, яке пізніше обмежили тільки щитом.

Змагання з плавання в програму Олімпійських ігор не включались, хоча греки були чудовими плавцями, тому що фізична підготовка включала в себе і плавання.

В 632 р. до н.е. до участі в Олімпійських іграх допустили молодь, організувавши для них змагання з бігу і боротьби. В подальшому програма Ігор для молоді поповнилась і кулачним боєм. А у 200 р. до н.е. в програму Олімпійських ігор були включені змагання з панкратіону серед хлопчиків, і першим переможцем в таких змаганнях став Фадімос з Єгипту.

Навколо Олімпійських ігор було немало конфліктів, які були викликані бажанням окремих міст взяти на себе контроль за їх організацією. Під час святкування Олімпійських ігор зі всіх міст Греції люди приїжджали в долину Алфею, а широке гирло річки заповнювали кораблі, прибулі з різних грецьких колоній, розташованих в Італії, Галії, на Сицилії, в Азії і Африці. З цих кораблів сходили на берег і слідували Олімпію посольства різних міст на чолі з відомими всієї Елладі діячами. Раби вивантажували з корабельних трюмів багаточисельні піднесення і тварин, 14 призначених в жертву, а також розкішні колісниці і коней, які повинні були приймати участь в кінних змаганнях.

Проведення Олімпійських ігор зазвичай супроводжував дуже великий ярмарок, на якому торговці в дерев'яних бараках, розташованих вздовж доріг і на відкритих просторах, пропонували всім бажаним безліч товарів. Під час Ігор не було нестачі і в розвагах. Глядачі брали участь в урочистих церемоніях, на яких відплачувалися почесні переможцям, а також спостерігали за жертвопринесеннями, відвідували храми, захоплюючись їх убранням, і розглядали багато чисельні пам'ятники і статуї, встановлені в Алтісі. Навіть у важкі для старогрецьких міст-держав часи греки прагнули не порушувати традицію регулярного (раз в чотири роки) проведення Олімпійських ігор. На Олімпійських іграх старогрецькі поети оспівували ці свята, атлетичні змагання і їх переможців у віршах і гімнах, а оратори — в своїх промовах. Починаючи з Ігор 84-ої Олімпіади, що відбулися в 444 р. до н.е., в Олімпії проводилися і конкурси мистецтв. Там звучали твори Архілоха, Піндара, Софокла, Симоніда, мудрі виступи оратора Демосфена, філософів Геракліта, Платона, Діогена та інших. Артисти, оратори, філософи прагнули брати участь в олімпійських "змаганнях розумів", а перемогу розглядали як вершину своєї творчості.

Сучасна спортивна термінологія багата грецькими термінами: атлет, стадіон, гантелі, диск, іподром, гімнастика та ін. У той же час стародавні греки ніколи не вживали слово "спорт", яке виникло від стародавнього французького слова *de sport* із значенням розваги, а користувалися словом "атлетика".

2.2. Організація, програма та підготовка до Олімпійських ігор

Основні види змагань, які включались у програми Олімпійських ігор:

Біг — один із найбільш стародавніх видів змагань. Для занять бігом перш за все відбиралися юнаки, які займалися полюванням або були пастухами, оскільки їх спосіб життя розвивав якості, необхідні для бігунів. Заняття і змагання проводилися на спеціальних майданчиках визначеної довжини, яка вимірювалися в стадіях, щоб бігуни мали можливість розвинути швидкість, і достатньої ширини

— для участі багатьох атлетів.

Стадій мав довжину 192,27 м і стадієм почали називати й сам майданчик. Лінії старту і фінішу позначалися борознами або чим-небудь іншим. Лише пізніше (приблизно IV в. до н.е.) ці лінії починають позначати мармуровими плитами і вони стають постійними. Стартові місця розділялися стовпчиками, до яких прикріплялися палиці, що піднімалися і опускалися. До їх кінців прив'язувалися мотузки, що тягнулися до стартера. По сигналу стартер різко опускав мотузки, палиці одночасно падали і атлети починали біг.

Місце кожного бігуна на старті визначалось жеребкуванням. По прямій пробігали один стадій, після повороту бігли у зворотному напрямку, і так всю змагальну дистанцію. Існували різні види забігів: на 1 стадій, на 2 стадії, на 8-24 стадії, біг озброєних атлетів на 2-4 стадії. Вже в стародавній Олімпії існувала система жеребкування спортсменів. Вони спочатку брали участь у відбіркових турах, переможці яких виступали у фінальних забігах.

Перед змаганнями бігуни розташовувалися на арені і глашатай представляв публіці кожного з них. Відомих спортсменів, особливо 15 переможців попередніх Олімпійських ігор або інших всегрецьких змагань, глядачі бурхливо вітали. Потім виносилася ваза Зевса, великий кубок зі срібла, в якому знаходилися картки з деревини з різними буквами алфавіту.

Спортсмени діставали картки і по команді глашатая займали місце на старті відповідно до букви.

Ефективність старту забезпечувалася мармуровими плитами з поглибленнями, розташованими уздовж лінії старту. У ці поглиблення спортсмен ставив ступні босих ніг і займав передстартове положення, багато в чому схоже на те, яке займають сучасні бігуни на довгі дистанції. Лінії бігу для кожного спортсмена визначалися розмежувальними стовпами, розташованими на лініях старту і фінішу, що допомагало атлетам вибрати правильний напрям бігу. Для занять бігом перш за все відбиралися хлопці, які захоплювалися полюванням або були пастухами, оскільки їх спосіб життя розвивав якості, необхідні для бігунів. Проте розроблена система підготовки бігунів давала можливість займатися цим виглядом спорту і іншим хлопцям.

Метання диску – було видом змагань, який не мав безпосереднього зв'язку з військовою або трудовою практикою. Гомер згадує про змагання з метання диску, яке організував ще Ахілес на честь загиблого Патрокла. В подальшому метання диску стало одним із видів п'ятиборства. Диск виробляли з каменю, а потім зі свинцю або сплавів. Диски мали діаметр від 17 до 32 см, масу від 1,3 до 6,6 кг. Особливістю техніки метання диску античних атлетів, на відміну від техніки сучасних дискоболів, була відсутність обертальних рухів тіла, які сприяли розвитку великої відцентрової сили. Кидок здійснювався після декількох пробних махових рухів, при стабільному положенні ніг, про що свідчать роботи художників і скульпторів того часу.

Стрибки у довжину – як і біг, були одним із найпростіших видів змагань.

Боротьба – входила у п'ятиборство, а також була окремим видом змагань. Змагання проводилися з двох видів боротьби: "стоячи", коли переможцем вважався борець, який поклав суперника на пісок тричі; "нижня боротьба", яка велася до тих пір, поки один зі спортсменів тричі не прижимав суперника до землі, утримуючи його до вказівки суддів. Поєдинки борців зазвичай проводилися в центрі стадіону, на спеціально відведеному майданчику, який обкопувався і поливався водою. Перед поєдинком атлети змащували свої тіла маслом для того, щоб їхні тіла були слизькими і незручними для проведення захоплень і прийомів суперником. Порядок поєдинків визначався результатами жеребкування, яке проводилося приблизно по такій же схемі, як і при змаганнях в бігу. Поєдинки були не обмежені в часі і могли проводитися до повного виснаження сил одного із суперників.

Кулачний бій найімовірніше в програму Олімпійських ігор був введений у 688 р. до н.е. і одразу набув популярності. Вагові категорії були відсутні і всі учасники, не залежно від ваги, приймали участь в одній групі. Перед поєдинком атлети намотували на руки шкіряні стрічки для фіксації променево-зап'ясткових суглобів і пальців. Такими стрічками користувалися до V ст. до н.е.

У IV ст до н.е. з'явилася "рукавичка", що являла собою заздалегідь згорнуті стрічки за формою кисті. За часів Римської імперії (II ст. до н.е.) конструкція рукавички була змінена. Її укріплювали залізом і свинцем. Залежно від того, якими рукавичками користувалися атлети, змінювалися техніка і стиль бою. Так, м'які рукавички вимагали гнучкості, спритності, хорошої техніки; при використанні рукавичок з обтяженнями основна увага приділялася захисту і силі ударів. На відміну від сучасного боксу, в стародавньому кулачному бою не було обмеження тривалості поєдинку. Атлети билися, поки один з них не втрачав свідомість або не визнавав своєї поразки, піднявши один або два пальці. Інколи суддя міг призначити короточасний відпочинок. Якщо суддя сумнівався у визначенні переможця, то він приймав рішення, згідно якого почергово наносилася серія ударів нерухомому супернику. Черговість нанесення таких ударів визначалася жеребкуванням. Атлет, який витримував серію ударів визнавався переможцем. Дуже часто подібні поєдинки мали летальне завершення. Правилами кулачного бою заборонялося застосовувати прийоми боротьби, наносити удари нижче поясу, використовувати рукавиці, які виготовлені із свинячої шкіри, а також захищати голову бійця товстою шкірою.

Пентатлон – змагання, яке складалося з п'яти видів атлетики - стрибок, метання

диску і спису, біг, боротьба. Різноманітність видів змагань вимагала від п'ятиборця різнобічної фізичної підготовки і володіння технікою різних видів спорту, що досягалося лише тривалим і наполегливим тренуванням. Особливу популярність цьому вигляду спорту приносила його прикладна спрямованість, оскільки п'ятиборці в разі війни виявлялися найбільш майстерними бійцями. До появи пентатлону в програмі Ігор Олімпіад всі види змагань, включені в п'ятиборство, були добре відомими і самостійними видами спорту. До теперішнього часу історики ведуть дискусії про точну дату появи п'ятиборства в програмі Ігор Олімпіад. Найімовірніше він з'явився на Іграх 18-ої Олімпіади в 708 р. до н.е., а першим переможцем в цьому виді спорту став Лампіс з Лаконії. Не вирішене до кінця і питання про перелік видів змагань, що складали програму пентатлону. Більшість дослідників погоджуються з думкою, згідно якої в програму пентатлону входили вказані вище п'ять видів змагань. Проте є автори, які стверджують, що в програмі не було змагань з метання спису, а були змагання в кулачному бою або в панкратіоні. Відповісти однозначно на це питання складно, оскільки багато відомостей є уривчастими і суперечливими. Відповісти однозначно на це питання складно, оскільки багато відомостей є уривчастими і суперечливими. Цілком імовірно, що на Олімпійських іграх програма включала одні види змагань, а при проведенні інших Ігор могли бути зміни.

Панкратіон – старогрецький вид спорту, який поєднував боротьбу і кулачний бій. В панкратіоні існували відповідні правила: атлети не вдягали рукавичок. Дозволялось використовувати усі прийоми, які застосовувалось окремо як в боротьбі, так і в кулачному бої. Розрізняли два види панкратіону: 1) поєдинок атлетів стоячи; 2) продовження боротьби і після падіння атлетів на землю. В програму Ігор панкратіон був вперше включений 648 р. до н.е. Поєдинки в панкратіоні характеризувалися жорстокістю, дикістю і відсутністю естетики. Цьому сприяли і умови проведення боїв – на земляних майданчиках политих водою, що призводило до падіння суперників, які продовжували бій, качаючись в грязюці. Ці риси панкратіону додавали йому специфічності, не характерної для інших видів спорту. Завдяки цьому панкратіон став привабливим для глядачів Стародавньої Греції в період її занепаду і кризи в останні три століття до н.е., а також для глядачів Римської Греції, духовний світ якої істотно відрізнявся від духовного світу класичного періоду.

Кінні перегони. Кінний спорт в Стародавній Греції був пристрасною вищих прошарків суспільства, обов'язковою частиною виховання їх молоді. Володіння породистими кіньми, розкішними колісницями було ареною суперництва грецької знаті. Звідси і особливий інтерес до різних видів кінних змагань, недоступних широким верствам населення. Елітарність кінного спорту визначалася і тим, що за перемогу в змаганнях нагороджувалися господарі коней і колісниць, а не наїзники і візники, яким, на відміну від інших видів спорту, відводилася технічна роль. Змагання проводилися з двох видів програми. Однією складовою був біг коней (верхова їзда), а іншим — біг колісниць. Колісниця була низько розташованою платформою з двома колесами. Найбільшою популярністю користувалися два види колісниць – з двома кіньми (римська двоколісна колісниця) та з чотирма кіньми (квадрига). Першими в програму ОІ (680 р. до н.е.) увійшли кінні змагання квадриг. Пізніше (648 р. до н.е.) програма розширилася і вже включала верхову їзду.

Пізніше програма поповнилася і перегонами римських двоколісних колісниць. Були в програмі Олімпійських ігор і специфічні змагання: біг коней поєднувався з бігом вершників, які на останньому повороті повинні були зістрибнути і продовжити дистанцію бігом за своїми упряженими кіньми. Серед всіх видів кінних змагань найбільшою популярністю користувалися змагання колісниць, результати яких були непередбачувані — через небезпеку, що підстерігала учасників. Це робило змагання захоплюючими, цікавими, видовищними і, природно, привабливими для глядачів. Перегони (верхова їзда) були менш популярними, оскільки вони рідко закінчувалися трагічно, а результати часто були передбаченими. Коні на старті розставлялися згідно з жеребом. Для розміщення коней і наїзників використовувалися різні системи, які постійно удосконалювалися, для того, щоб забезпечити кращу організацію і відносно рівні можливості для тих, хто змагається.

Стрільба з луку. Як зброя лук мало цінувався стародавніми греками. І лише з IV ст. до н.е. стрільба з луку почала набувати популярності. Цьому сприяли і показові виступи воїнів, що регулярно проводилися. Надалі стрільбу з луку включали в систему фізичної і військової підготовки хлопців.

Фехтування. На відміну від сучасного фехтування, в Стародавній Греції застосовувалися важкі види зброї: спис, спада (короткий меч) та ін. Тому під час виступів атлети були вимушені для захисту від ударів одягатися в спеціальну форму: шлем, панцир і лати. Застосовувалися також щити різної форми (круглі, прямокутні). Виступи факелоносців. У церемонії відкриття змагань брали участь атлети, що несуть факели. Об'єднані в групи, вони повинні були пробігти відстань від 800 до 2500 м, стежачи, щоб при цьому полум'я не згасло. Інколи такі виступи проводилися верхи на конях.

Гімнастика і рухливі ігри. У Стародавній Греції гімнастикою називалася система різних вправ, метою яких був фізичний розвиток і підготовка людини до всіляких видів діяльності. У системі цих вправ дуже часто використовували м'яч, виготовлений з тканини і шкіри. Так з'явилися рухливі ігри, що завоювали популярність у греків.

Плавання. Для плавальної підготовки використовувалися спеціально побудовані прямокутні ванни, наповнені водою (прототип сучасного басейну). При розкопках в Олімпії були виявлені два таких басейни. Один з них мав розміри: довжина — 4,19 м, ширина — 3,02 м і глибина — 1,39 м; інший — відповідно, 24 м, 16 м і 1,6 м. Можливо, менший басейн служив для відпрацювання рухів плавця, великий, — безпосередньо для плавання.

Великою популярністю у стародавніх греків користувалися змагання в "швидкості човнів" (веслування). Відомо, що до початку I ст. до н.е. в змаганнях брали участь великі човни (галери) з великою кількістю веслярів. Надалі використовувалися менші човни, куди один за іншим сідали від 3 до 8 веслярів. Найбільшої популярності веслування як вигляд змагань отримала в Афінах.

Ігри перших 24 Олімпіад (684-116 рр. до н.е.) включали 6 видів змагань і проводились протягом одного дня.

Починаючи з Ігор 25-ї олімпіади, в програму яких були включені перегони на колісницях, змагання почали проводитися протягом двох днів.

Поступово кількість видів змагань була доведена до 20, а їх тривалість до 5 днів.

Перший день – день відкриття Олімпіади. Церемонія відкриття була простою, але величною. Чотири рази звучала труба і повідомлялося про початок змагань. Проводилася реєстрація і жеребкування учасників в різних видах спорту. Учасники змагань (а також тренери і судді) давали клятву Зевсу Олімпійському, що не допустять не чесних прийомів боротьби, будуть дотримуватися регламенту Олімпіади. Потім починався парад учасників, під час якого глашатай сповіщав глядачам деякі дані про спортсменів (ім'я, місцевість, з якої він прибув, чим займається та ін.). В цей же день проводилися змагання трубачів і герольдів, які мали честь обслуговувати Олімпійські ігри. Закінчувався перший день Олімпіади принесенням жертви богам. В цей день виступали музиканти, письменники і поети, які в своїх творах оспівували Олімпійські ігри і видатних олімпіоніків.

Другий день розпочинався урочистою церемонією. Після цього герольд оголошував змагання відкритими. В цей день першість виборювали лише юні атлети. Першим видом був біг на стадій. Після серії попередніх забігів проводився фінальний. Наступними були змагання в боротьбі, кулачному бою і панкратіоні.

Третій день – великий день Олімпіади. Центральною спортивною подією були кінні змагання і пентатлон – найбільш престижні і популярні види. Спершу проводилися кінні змагання, а в другій половині дня – змагання з дисциплін пентатлону.

Четвертий день починався з відвідування храму Зевса усіма учасниками Олімпійських ігор. Програма змагань цього дня включала біг, боротьбу, кулачний бій і панкратіон.

П'ятий день як і перший починався з возвеличення богів. Переможці змагань збиралися біля храму з пальмовими гілками в руках. Після цього розпочиналася церемонія

нагородження переможців. Герольд називав імена переможців і міста, з яких вони прибули. Найстарший зі суддів коронував олімпіоніків вінком. Після закінчення церемонії розпочиналося святкування, яке тривало до пізньої ночі.

Програма Олімпійських ігор не була стабільною і в різні періоди історії олімпійського руху у Стародавній Греції змінювалась не тільки кількість і види змагань, але і послідовність розподілу у днях. За кілька місяців до початку змагань спеціальні послы – спондофори сповіщали керівників держав і областей про час проведення Олімпійських ігор і робили оголошення про мир в Елладі. Учасники майбутніх змагань приїздили за місяць раніше для ознайомлення з місцевістю і продовженням підготовки.

2.3. Розкопки Олімпії

Перші серйозні розкопки Олімпії почав у 1824г. англійський археолог лорд Станкоф. У результаті його розкопок був складений план, який відображав те, якою була Олімпія в античні часи. В подальшому цей план неодноразово уточнювався при послідовних археологічних розкопках. Це дозволило з більшою точністю відобразити розташування різних об'єктів та вигляд давньої Олімпії.

У 1829 г. в Олімпії під керівництвом французького археолога Дюбуа проводились розкопки, в ході яких з західної сторони храму Зевса були знайдені обломки мармурових прикрас будівлі. Свої знахідки французькі археологи відправили по річці Алфей до морського порту, звідти вивезли до Франції, де вони потрапили до французького Лувру.

У 1875 – 1881г.г. розкопки в Олімпії вели німецькі археологи під керівництвом Ернста Курциуса. Але тепер всі пам'ятники, що знаходили в Олімпії, повинні були залишатись у Греції. Спочатку археологічні знахідки відправлялись в Афіни, а в 1887р. був побудований музей в самій Олімпії.

Перші Олімпійські ігри сучасності, що відбулись в Афінах у 1896р., окрім всього іншого, сприяли і підвищенню інтересу до Олімпії, і активізації археологічних розкопок. Так, в 1906 – 1909 г.г., в 1921 – 1923 г.г. і в 1927 – 1929 р.р. німецькі вчені під керівництвом В.Дерпфельда вели розкопки у центральній частині Олімпії – у її священній році Алтіс (результати цих досліджень знайшли відображення у книзі В.Дерпфельда «Стародавня Олімпія» 1935р.).

Археологічні дослідження продовжувались в Олімпії і в другій половині 30 – их років ХХ ст. німецькими вченими (А.Геркан – 1936г., Р. Хампе та У.Янцен – 1937г., Е.Кунце та Х. Шлейф – 1938г.).

Дослідження в Олімпії були зупинені Другою світовою війною, а відновлені у 1952 г. (Е.Кунце) і продовжені в подальшому іншими археологами.

В IV в. до н.е. Олімпійські ігри проводились з великим розмахом, це спонукало до будівельних робіт, направлених на реконструкцію стадіону та іподрому. На стадіоні розширили (до 10 м) доріжку для змагань з бігу, яка мала 192 – метрову довжину. Тоді ж отримав свій кінцевий вигляд і іподром.

Зусиллями, в основному, німецьких археологів вдалося майже повністю відновити у первонаочальному вигляді стадіон в Олімпії. Від першого стадіону залишились небагато чисельні сліди. Другий стадіон знаходився приблизно в тому ж місці, що й перший. В середині IV в. до н.е. стадіон перемістили на 75 м на схід. Побудований Леонідом стадіон мав арену (213 x 29м) та місця для глядачів (близько 50 тисяч) на схилах гори Кронос.

Після позбавлення країни від турецького іга в 1821 р. пропонувалося відродити проведення Олімпійських ігор у вигляді Грецьких національних ігор, проте ця ідея не була здійснена. Нарешті, в 1858 р. майор грецької армії Євангеліс Цаппас, який володів колосальною енергією і великими фінансовими можливостями, запропонував королеві Греції відновити проведення Олімпійських ігор. Е. Цаппас на власні засоби створив фонд олімпійців і побудував великий зал для змагань. Королівським указом створюється

оргкомітет, і в 1859 р. проводяться Ігри в Афінах, названі "Панеллінською" Олімпіадою. Аналогічні ігри, що планувалися на 1863 р., не відбулися через смерть короля і викликано аго нею політичного напруження в країні. Проте надалі такі змагання проводилися в Афінах ще кілька разів (1759, 1770, 1875, 1889), але успіху не мали.

2.4. Соціальні умови розвитку олімпійського руху нового часу

Процесу відродження Олімпійських ігор і створення Міжнародного олімпійського комітету (МОК) сприяв цілий ряд факторів, серед яких слід назвати бурхливий розвиток транспорту, що полегшив обмін матеріальними й духовними цінностями між народами, проведення міжнародних промислових і торгівельних ярмарок, конференцій, виникнення міжнародних організацій, у тому числі й спортивних.

Існує багато версій про те, чому саме концепція Кубертена виявилася найбільш успішною у справі відродження Ігор, аніж усі попередні спроби. Найбільш переконливі пояснення опираються на такі основні аспекти.

По-перше, концепція Кубертена виявилася співзвучною з міжнародним рухом XIX ст., серед яких – Червоний хрест, рух скаутів і рух есперанто зі створення нової мови міжнародного спілкування. *По-друге*, вона з'явилася в період росту популярності всесвітніх виставок. Цінність цих організацій і подій до цього часу відчувається хоч би у тому, як МОК веде свої справи з міжнародними некомерційними організаціями. Ідеї Кубертена відповідали тенденції до інтернаціоналізації спорту, кодифікації правил, що дозволяло представникам різних країн змагатися один з одним.

Нарешті, і цей пункт варто вважати найбільш важливим, – прагнення Кубертена виходили за межі спорту і його філософію Олімпізму можна розглядати в одному ряді з новими філософськими вченнями цієї епохи.

25 листопада 1892 р. як генеральний секретар "Союзу легкоатлетичних французьких товариств" він запропонував у Сорбоні на лекції відродити Олімпійські Ігри. В 1893 році створюється комітет з підготовки й скликанню Установчого Конгресу.

Наприкінці 1893 р. – початку 1894 р. Кубертен організував широку кампанію по залученню представників різних спортивних організацій до роботи засновницького конгресу. Кубертен розсилав листи-запрошення, проте особливого успіху ці запрошення не мали. Спортивні організації Німеччини, Швейцарії і Нідерландів взагалі проігнорували заклик Кубертена, а з низки інших країн були отримані негативні відповіді. Тоді Кубертен і його прибічники спрямували свої зусилля на те, щоб забезпечити конгресу політичну підтримку. Вони провели переговори з дипломатичними представництвами різних держав, акредитованими в Парижі, і таким чином встановили контакти з політичними і суспільними діячами цих країн.

В результаті стати почесними членами президії конгресу могли видні діячі різних країн — Греції, Швеції, Норвегії, Росії, Великобританії, Німеччині і ін. Ця обставина змінила ставлення до конгресу і з боку спортивних організацій, багато хто з яких таки прийняв рішення скерувати своїх представників. В січні 1894 року Кубертен розіслав запрошення й програму Конгресу багатьом закордонним клубам, персонально запросив У.Слоена зі США, У.Герберта з Англії, В.Бланка зі Швеції та Ф. Кеменя з Угорщини. На жаль, його зусилля не знайшли підтримки в самій Франції. Представники Австралії і Японії письмово підтвердили своє приєднання до уставного конгресу.

16 червня 1894 р. у великій залі Сорбонського університету (Париж) зібралося близько 2000 чоловік. У запрошеннях був зроблений надпис "Конгрес відродження Олімпійських ігор". Були присутні 79 делегатів від 49 спортивних організацій 12 країн, включаючи США, Італію, Францію, Іспанію, Грецію і Росію. Виключно високо оцінив Кубертен роль в організації Конгресу У.Слоена і Ч.Герберта. Відроджуючи Олімпійських ігор Кубертен багато взяв з історії організації і проведення стародавніх грецьких ігор.

Кубертен детально розробив організацію і процедуру проведення Олімпійських ігор, додавши елементи, які за його думкою були необхідні для задоволення бажань сучасного людства.

В першу чергу це інтернаціональний характер ігор, включення в програму змагань великої кількості видів спорту, добровільна участь спортсменів-аматорів та ін. Делегати конгресу працювали у двох секціях. В першій секції обговорювалась проблема аматорства. На засіданнях другої секції обговорювалася концепція олімпізму. Напередодні відкриття Конгресу Кубертен опублікував статтю "Відродження Олімпійських ігор", де були викладені принципи і ідеали Олімпізму.

2.5. Діяльність П'єра де Кубертена

Відродженню сучасних Олімпійських ігор світ зобов'язаний в першу чергу енергії і наполегливості – історика, літератора, педагога, соціолога, громадського діяча, барона П'єра де Кубертена (1863-1937 р.р.). П.Кубертен народився 1 січня 1863 року в Парижі в родині живописця з стародавнього роду Фреда де Кубертена. На нього, вихідця з аристократичної сім'ї, на думку батьків, чекала блискуча військова кар'єра. Але юнак обрав інший шлях. В дитинстві він любив їздити верхи, займатися фехтуванням, веслуванням.

Ще у юнацькі роки П'єр виявляє великий інтерес до літератури, педагогіки, філософії, історії, особливо античної. Кубертен зізнався, що саме Олімпія зробила з нього мрійника. Пізніше Кубертен серйозно зацікавився проблемами спорту, його місцем у системі виховання молодого покоління.

Він їде до англійського міста Регбі, щоб ознайомитись з досвідом місцевого коледжу, директор якого Томас Арнольд ще у 30-ті роки XIX ст. ввів спорт як метод виховання у цьому навчальному закладі. Створені Арнольдом спортивні команди функціонували на базі самоврядування, продуманої системи фізичного виховання й регулярних спортивних змагань і тому, об'єднані у спортивному клубі вони стали взірцем для копіювання. Спортивна система розвивалася у тісному взаємозв'язку з педагогікою. Молодий француз стає гарячим прихильником ідей Т. Арнольда. Кубертен вивчає стан і особливості фізичного виховання та спорту у США, Швеції, Німеччині та інших країнах, листується з відомими діячами в галузі фізичного виховання.

Кубертен вирішує присвятити своє життя здійсненню благородної мети – поставити спорт на службу миру, взаєморозумінню і дружбі між народами. Завдяки глибокому вивченню впливу рухової активності і спорту на здоров'я, культуру, освіту й виховання людей у різних країнах, Кубертен сформував своє ставлення до спорту не лише як до засобу виховання і освіти, але і як до фактору розвитку міжнародного співробітництва, зміцнення миру й взаєморозуміння між народами.

За словами П'єра де Кубертена, кампанія по відродженню Олімпійських ігор розпочалася 30 серпня 1887 р. після опублікування його статті, в якій він звернув увагу французів на необхідність більш різнобічної фізичної підготовки дітей в школах і оголосив про створення Ліги фізичного виховання.

У 1888 р. Кубертен видав книгу "Виховання в Англії", а через рік — "Англійське виховання у Франції", в яких ділився своїми задумами.

На засіданні комітету з впровадження фізичних вправ, створеного в Міністерстві освіти Франції 1 липня 1888 р. Кубертен виклав основні принципи ідеї відродження Олімпійських ігор. Ця ідея дістала схвалення, але не більше, оскільки роль комітету полягала по суті лише у створенні основ Олімпійського руху.

Відвідання США й Великобританії дозволило Кубертену знайти активних прибічників відродження Олімпійських ігор в особі доктора Уільяма Пені Брукса, засновника Олімпійського товариства Мач-Венлок і Національної олімпійської асоціації (1895), Уільяма Слоена – професора політичних наук в Пристоні, який користувався

великим авторитетом в університетських колах, а також Чарльза Герберта – переможця багатьох крупних змагань 70-х років з бігу і веслування, у подальшому крупного організатора спорту, борця за олімпійську ідею і створення міжнародних федерацій.

Американський історик Девід Юнг, що детально вивчав діяльність і роль різних людей у відродженні Олімпійських ігор, свідчить, що ідея їх відродження за старогрецьким зразком і проведення таких Ігор в Афінах раз на чотири роки, як масштабного міжнародного заходу належить не Кубертену, а англійцеві Уільяму Бруксу, який не лише висловив цю ідею осінню 1880 р., але і зробив конкретні кроки для її реалізації. Слід зазначити, що після відвідин Ігор в Мач Венлоці 1 Кубертен проникся ідеєю Брукса відродити Олімпійські ігри як міжнародні, оцінив їх перспективи, проте негативно ставився до пропозиції проводити такі ігри лише в Греції.

Кубертен, переконаний в необхідності проведення сучасних Олімпійських ігор як події міжнародного масштабу, вирішив залучити до організації їх відродження знатних спортивних діячів з різних країн світу, щоб із самого початку додати олімпійському руху міжнародного характеру. З цією метою в 1889-1890 рр. він веде листування з фахівцями різних країн, організовує ряд міжнародних змагань з різних видів спорту, здійснює ділові поїздки в США і Великобританію.

У 1889 р. Кубертен як учасник науково-практичної конференції з фізичного тренування

вперше відвідав США. У 1890 р. він організував в Парижі Міжнародний науковий конгрес аналогічного змісту. Нотатки про цей конгрес підвищили популярність Кубертена і дозволили йому налагодити тісні зв'язки із спортивними організаціями Англії і Північної Америки.

В цей же час створюється Союз спортивних товариств Франції, першим генеральним секретарем якого був вибраний П'єр де Кубертен. У 1892 р. на асамблеї цього Союзу, яка проходила у великому залі університету Сорбонни, відбулася історична дискусія про спорт. Кубертен виступив з доповіддю "Фізичні вправи у сучасному світі". Це був по суті його перший крок до інтернаціоналізації спорту, перша публічна пропозиція про відродження Олімпійських ігор. Практичні заходи з реалізації цієї ідеї були зроблені весною 1893 р., коли за пропозицією Кубертена Союз французьких атлетичних товариств мав намір скликати в Парижі в 1894 р. міжнародний конгрес, який вирішив би два головні запитання: точно визначив поняття любительського спорту і підготував проведення Олімпійських ігор. Ідея скликання такого конгресу знайшла підтримку в політичних колах. Ректор Сорбонни надав територію університету для підготовки і проведення цього конгресу.

2.6. Характеристика перших Олімпійських ігор сучасності

За сторічну історію Олімпіад спорт пройшов складний шлях розвитку і не одразу набув популярності і присутніх йому зараз рис і масштабу. Тому історія Олімпійських ігор сучасності потребує певної періодизації. Існує багато різних підходів до цього питання – пов'язувати періоди з терміном діяльності президентів МОК, з роллю олімпізму у житті світової спільноти, його вплив і авторитет, пов'язувати з трьома історичними періодами теперішнього століття.

Періодизація Ігор Олімпіади:

перший період – Ігри I-V Олімпіад (1896 – 1912 р.р.);

другий період – Ігри VII-XIV Олімпіад (1920 – 1948 р.р.);

третій період – Ігри XV – XXIV Олімпіад (1952-1988 р.р.);

четвертий період – XXV і наступні (з 1992 р. *Перший період Ігор Олімпіад (1896-1912 рр.)* характеризується відносно невеликою популярністю міжнародного Олімпійського руху і Олімпійських ігор. Ідея їх проведення кожні 4 роки з труднощами пробивала собі дорогу. Не випадково МОК приурочував Олімпійські ігри до Всесвітніх промислових виставок у

1900 році в Парижі і у 1904 році у Сент-Луїсі. З 689 учасників ігор у Сент-Луїсі тільки 92 спортсмени представляли 11 країн світу, решта – представники США. Ситуація, що склалась в деякій мірі змінилась в Лондоні (1908р.) і Стокгольмі (1912р.). Невдале проведення Олімпійських ігор у Парижі і Сент-Луїсі викликало гостру критику міжнародної спортивної спільноти і нагадало ідею проведення Олімпійських ігор у Греції. Кубертен запропонував провести неофіційні Ігри у 1906 році, щоб надати стимул розвитку Олімпійського руху. Кубертен розумів, що проведення Ігор на їхній історичній батьківщині дозволить стимулювати розвиток олімпійського руху.

Ідею Кубертена підтримав технічний директор Ігор професор Іоанес Хрисафіс. Такі ігри були проведені в Афінах 22 квітня – 2 травня 1906 року і залучили до участі 884 спортсменів (7 жінок) із 20 країн, що було значно більше, ніж у Сент-Луїсі. Однак, у подальшому такі ігри не проводились.

Особливу увагу необхідно звернути на Ігри V Олімпіади 1912 р. в Стокгольмі. Незважаючи на напружену ситуацію в Європі, в Іграх взяли участь 2547 спортсменів (серед яких 57 жінок) з 28 країн. В 20 видах легкої атлетики було встановлено олімпійські рекорди. Деякі глядачі назвали ці Ігри «Олімпіадою Джеймса Торпа», який переміг в легкоатлетичному п'ятиборстві та десятиборстві. Згодом атлета було позбавлено золотих нагород через порушення статусу аматора. Крім того, в цих Іграх брав участь Єйворі Брендендж, який став у 1952 р. президентом МОК. Ні участь жінок в Іграх, ні проведення у цей період 14 сесій і 3 конгресів МОК, ні ґрунтовні статті Кубертена не змогли компенсувати недостатньо привабливу концепцію організації Олімпійських ігор, програма яких була розтягнута на декілька тижнів. Принцип єдності часу і дії античних ОІ не дотримувався. У багатьох видах спорту були відсутні єдині міжнародні правила змагань. До того ж епоха, яка відходила у минуле, була дуже заражена націоналізмом і несла з собою політичну напругу. Історія з американцем Фредом Лорцем, який намагався нечесно перемогти в марафонському бігу на Іграх 1904 р. в Сент-Луїсі, та несправедлива дискваліфікація Джеймса Торпа після Ігор 1912 р. (початок дискримінації «кольорового» населення в США) змусила керівництво МОК замислитись над створенням кодексу честі атлетів. В 1913р. з'являється «Зведення зауважень та пропозицій щодо покращення Олімпійських ігор», виникає ідея розробки Олімпійської клятви.

Другий період Ігор Олімпіад (1920-1942 рр.) охоплює роки між Першою і Другою світовими війнами і перші три роки після Другої світової війни. Політичні, економічні й моральні потрясіння відзначилися на олімпійському русі. В цей період не проводилися Ігри XII і XIII Олімпіад (Друга світова війна). В цей період, у 1925 році, Кубертен подав у відставку. В своїй заяві він написав: «Хоча я є офіційно президентом МОК, я відхожу від справ. Але я хочу застерегти Вас щодо сучасних тенденцій, які мають негативний вплив на розвиток Олімпійського руху. Протягом 30 років я боровся за справу спорту. Я зіткнувся з ворожим супротивом, мені довелося боротися і проти ненависті. Але я досяг того, що сьогодні МОК налічує 52 члени, які є представниками 41 країни Європи, Африки, Америки, Азії. Незважаючи на ряд негативних спогадів, я продовжую вірити в мирні та морально-виховні чесноти спорту».

Багато науковців називають цю заяву одного з найвидатніших президентів МОК «заповітом». 20-ті роки XX ст. характерні бажанням МОК враховувати політичні обставини у світі. Німеччина не була допущена до участі в Олімпійських ігор у 1920 і 1924 рр. Німецькі спортсмени були допущені до змагань лише після того, як Німеччина вступила до Ліги Націй та міжнародних європейських організацій. Ігри використовувались деякими колами і країнами для розпалювання національного антагонізму.

Політика МОК цього періоду заслуговує серйозної критики. Важко обґрунтувати факт вибору в 1938р. Трьох членів у МОК для Німеччини, Італії та Японії, країн, які готувались до війни. Апогеєм моральної кризи МОК стали Ігри XI Олімпіади 1936 р. в Берліні (недопущення спортсменів-євреїв в команду Німеччини, расизм).

Рішення щодо проведення Ігор в столиці Німеччини було прийнято 1931 р. до

приходу нацистів до влади. В 1933 р. МОК письмово попередив уряд Німеччини, що якщо не буде відновлено право НОК Німеччини займатись підготовкою Ігор, то їх проведення буде перенесене в місто іншої країни. У 1933 р. на сесії МОК у Відні представник німецького уряду дав неправдиве підтвердження та обіцянку допустити спортсменів-євреїв до участі в Іграх. Але МОК знав про факти порушення Олімпійської хартії і створив спеціальну комісію для перевірки цих фактів, головою якої був Ейвері Брендедж.

В США спортсмени публічно виступили проти проведення Ігор в Берліні. Незважаючи на всі перешкоди та виявленні порушення, в 1935р. на сесії МОК в Осло було прийнято рішення проведення Ігор в Берліні.

У червні 1936р. в Парижі відбулась конференція захисту ідей олімпійського руху, учасники якої визнали проведення Ігор Олімпіади в Німеччині несумісними з принципами олімпізму і закликали до проведення Народної Олімпіади в Барселоні. У червні 1936 р. в Барселону прибуло понад 20 команд з різних країн, але фашистське повстання в Іспанії завадило проведенню Народної олімпіади. Ігри XI Олімпіади в Берліні стали тріумфальними для 10 темношкірих спортсменів з США, які завоювали 6 золотих, 3 срібні і 2 бронзові медалі. Навіть перемога німецької команди в неофіційному командному заліку не змогла затьмарити поразку расизму, який сповідувала Німеччина.

В ці роки МОК багато зробив для активного протистояння міжнародному робітничому спортивному руху. Намагання Кубертена на початку 1930 рр. змінити позицію МОК, звернути увагу на інтенсивний розвиток спорту в СРСР і на необхідність розповсюдження спорту серед робітників позитивних результатів не дало. Ці факти свідчили про початок політизації міжнародного олімпійського руху.

Друга світова війна, що почалася в 1939 році, негативно вплинула на олімпійський спорт. МОК залишився без президента: Анрі де Байє-Латур помер у 1942 р. в Бельгії.

У зв'язку з важким становищем ОР Ігри Олімпіад 1940р та 1944р. не проводились. Незважаючи на всю складність політичної ситуації в світі і її негативний вплив на спорт, другий період Ігор Олімпіад можна охарактеризувати інтенсивним удосконаленням міжнародного олімпійського руху – його структури, організаційно-правових основ, відносин між МОК та державами тощо.

У 1926- 1927 р.р. була упорядкована діяльність Виконкому МОК (почався видаватись спеціальний бюлетень). Участь жінок в Олімпіадах стала реальною, а не символічною. Гострою була проблема аматорства і професіоналізму.

На початку другої світової війни керівництво справами МОК взяв на себе швед Ю. Зігфрід Едстрем. Після другої світової війни вся діяльність МОК була пронизана необхідністю поставити олімпійський рух на службу розвитку взаєморозуміння між народами, мирної співпраці і взаємодопомоги. У МОК увійшов СРСР, одночасно здійснилося відновлення прав в МОК НОКів Німеччини і Японії. Кінець другого етапу підвела сесія МОК в Хельсінкі у 1952 р. Едстрем по причині віку подав у відставку.

Президентом МОК був обраний Ейвері Брендедж. Другий період розвитку олімпійського спорту при всіх його складностях і протиріччях продемонстрував зростання авторитету міжнародного олімпійського руху. Кількість країн зросла з 23 до 52. Активно включились в олімпійський рух країни Латинської Америки, країни Азії і Європи. Продовжувалось вдосконалення міжнародної олімпійської системи. Була забезпечена реальна співпраця МОК, НОК, МСФ. Утворювались нові міжнародні спортивні об'єднання. У багатьох країнах з'явилися сучасні спортивні споруди (стадіони, тенісні корти, спеціалізовані спортивні зали, басейни). Вдосконалювалась система спортивної підготовки майбутніх учасників Олімпійських ігор. Почався активний розвиток наукових досліджень в олімпійському спорті, в фізіології, анатомії, психології, педагогіці. Розвивається загальна теорія підготовки спортсменів, теорія і методика підготовки в окремих видах спорту.

Третій період Ігор Олімпіад (1952-1988 рр.)

Для більш як 40-річного періоду характерні як постійно діючі загальні тенденції, так і досить різкі переходи від одного стану олімпійського руху до іншого. Складність цього

періоду розвитку олімпійського спорту торкнулась усіх його сторін – політичних, спортивних, програми Олімпійських ігор, підсумків змагань та інше. У ці роки ще більше ніж раніше МОК був ареною великої політики. Всі проблеми й протиріччя, що були характерними для політичного життя світового суспільства, безпосередньо відтворювались на діяльності МОК, МСФ, НОК. Після виходу на олімпійську арену Радянського Союзу та інших соціалістичних країн постало питання, чи зможе олімпійський спорт стати ареною мирного співробітництва протилежних політичних систем, чи зможе МОК залучити у свій склад і організувати співробітництво представників капіталістичних, соціалістичних країн та країн, що розвиваються.

З початку 50-х років діяльність МОК постійно була пов'язана з регулюванням спорів і конфліктів, в основі яких були протиріччя політичного характеру. Так, після створення Китайської Народної Республіки і створення НОК Китаю, виникла проблема з визнанням цієї країни МОК, тому що на о. Тайвань була ще одна Китайська республіка, яка претендувала на участь в Олімпійських ігор від імені Китаю. НОК КНР була визнана МОК у 1956 році, але після визнання і Китайської республіки (Тайвань) вони не приймали участі у ОІ на знак протесту. Відновлення пройшло тільки у 1979 році.

Приблизно така ж ситуація склалась і з Корейською народно-демократичною республікою і Південною Кореєю. НОК Кореї був визнаний у 1947 році і з 1948 року вони приймали участь у ОІ. НОК КНДР була визнана у 1963 році, але у 1988 бойкотували ігри у Сеулі, тому що МОК відмовив їм проводити частину Олімпійських ігор у себе. Аналогічна ситуація склалась і в Німеччині (дві держави – ФРГ і ГДР). НОК ФРГ була визнана у 1950 р. і з 1952 року приймала участь у Олімпійських іграх. Завдяки величезній роботі світової спортивної спільноти проти політики дискримінації НАТО був досягнутий певний компроміс. У 1956, 1960 і 1964 роках виступала спільна (об'єднана) команда Німеччини. Але при комплектуванні команд виникало багато конфліктів (учасники, тренери, керівники команд).

В кінці кінців МОК у 1965 році прийняв рішення про допуск спортсменів НДР у самостійній команді. Крім того, було прийнято рішення, згідно якого відмова країни, яка проводить чемпіонат світу, в участі спортсменів НДР тягнуло за собою перенесення змагань в іншу країну. І деякі змагання переносились (США загубили право проведення чемпіонату світу з важкої атлетики, Франція – з лижного спорту та ін.). Важливою тенденцією розвитку ОР в третьому періоді є розповсюдження олімпійського спорту в країнах Африки, Азії і Латинської Америки. В Іграх 1992 року взяли участь 172 країни.

Відбувається постійне зростання популярності олімпійського спорту. З 1961 року відбувається регулярна допомога слабо розвиненим країнам у розвитку олімпійського спорту. Активно діє програма МОК допомоги розвитку олімпійського спорту "Олімпійська солідарність". Наприклад, тільки у 1978 році завдяки фонду "Олімпійська солідарність" було виділено 1 тисячу стипендій на підготовку тренерів, у 32 країнах були організовані навчальні курси тренерів (навчалось близько 7,5 тис. чоловік).

Однією з гострих проблем розвитку олімпійського спорту у третьому періоді став персональний склад МОК. У МОК не було представників багатьох міжнародних федерацій. У його складі були в основному представники не багатьох країн.

У 1973 році після 43-річної перерви відбувся Х Олімпійський конгрес (Варна, Болгарія), де гостро обговорювалися питання взаємовідносин МОК з НОК та МСФ. Поряд з 61 членом МОК, у роботі Конгресу прийняли участь 66 представників 26 МСФ і представників 82 НОКів. В результаті виникли принципові зміни у міжнародному олімпійському русі. Змінився склад МОК. В нього увійшли представники багатьох нових країн, видатні спортсмени (Сергій Бубка у тому числі з 1999 року).

Розвиток олімпійського руху на протязі третього періоду значною мірою визначались особами, котрі у різні періоди очолювали МОК. Це три президенти: Ейвері Брендедж – 1952-1972 р.р., Майкл Моріс Кілланін – 1972-1980 р.р. і Хуан Антоніо Самаранч – з 1980-2001 р.р. Якщо діяльність Кілланіна відрізнялась поміркованістю, то стратегічні лінії

розвитку олімпійського спорту, реалізовані Брендеджем і Самаранчем, носили прямо протилежний характер.

У третьому періоді розвитку олімпійського спорту великі зміни відбулися в програмах олімпійських змагань, в системі підготовки спортсменів-олімпійців, в науко-методичному й медичному забезпеченні, у розвитку матеріальної бази, суддівстві та інше.

У 60-70-х роках в багатьох країнах будуються і організовуються спортивні центри олімпійської підготовки спортсменів, де створюються всі необхідні умови для здійснення повноцінного тренувального процесу, відновлення, здійснення наукових досліджень.

Сучасна система підготовки і змагань в олімпійському спорті перетворила його в унікальну галузь досліджень резервних можливостей людини, здібності до адаптації у різних екстремальних умовах. Сучасний олімпійський спорт переконливо показав, що кропітка робота у пошуках взаємних інтересів і компромісів здатна привести до взаєморозуміння і плідної співпраці без застосування методів силового типу. Підбиваючи підсумки огляду третього періоду розвитку олімпійського спорту не можна не бачити величезного прогресу, якого добився олімпійський спорт за 40 років.

Четвертий період Ігор Олімпіад (1991-)

Закінчився період "холодної війни", світ визнав пріоритет загальнолюдських цінностей над усіма іншими, зруйновано Берлінську стіну, відбувся розпад СРСР і об'єднання Німеччини. Основні напрямки подальшого розвитку олімпійського спорту визначені на XII Ювілейному олімпійському конгресі 1994 року в Парижі. Конгрес проводився на честь 100-го ювілею від дня проведення I Олімпійського конгресу 1894р. На конгресі були прийняті резолюції щодо чотирьох тем: «Внесок олімпійського руху в сучасне суспільство», «Сучасний спортсмен», «Спорт і його суспільний сенс», «Спорт і засоби масової інформації».

В підсумковому документі XII конгресу відображені основні напрями і аспекти олімпійського руху, перспективи подальшої діяльності МОК, НОК, МСФ і інших учасників олімпійського руху. Конгрес констатував, що ідеї олімпізму з моменту відродження Олімпійських ігор зробили значний внесок у розвиток сучасного суспільства, та рекомендували всім членам МОК об'єднати зусилля для інтенсифікації етичних, культурних і виховних цінностей олімпізму. На конгресі було підкреслено важливість проблеми захисту інтересів спортсменів і основний критерій для включення виду спорту в програму Ігор – універсальність та популярність. Крім того, було відзначено, що всі структури повинні зробити все можливе для зниження нерівномірності розвитку олімпійського спорту в більш розвинутих країнах та країнах, що тільки починають розвиватись.

«Олімпійська солідарність» повинна координувати свої дії з МСФ, НОКама та іншими організаціями на основі програм надання допомоги у розвитку спорту.

З Ігор XXV Олімпіади в Барселоні почався принципово новий етап в розвитку олімпійського спорту. Ці Ігри оцінюються як найбільш успішні в історії олімпійського спорту сучасності. Завершився етап 40 річного протистояння на олімпійській арені соціалістичної та капіталістичної систем. Соціалізм Радянського Союзу зійшов з політичної арени, але феномен олімпійського спорту цієї країни залишився в історії в якості яскравої, хоч і повної протиріч частини олімпійського руху.

Протягом четвертого періоду в програмі Олімпіад відбувались постійні зміни: доповнювалась новими видами спорту.

На Іграх 1992р. до програми був включений бадмінтон і бейсбол, а загальна кількість видів спорту склала 32.

В Атланті на Іграх 1996р. кількість видів спорту збільшилась на 2 (34 види спорту): включені в програму змагання з софтболу та пляжного волейболу.

На Іграх в Сіднеї до програми було включено 37 видів спорту. Вперше нагороди розігрувались в стрибках на батуті, тріатлоні та тхеквондо.

На Іграх 2004р. в Афінах і на Іграх в Пекіні кількість видів, які входили до програми

олімпійських змагань, не змінилась (37 як і в Сіднеї).

Таким чином, можна констатувати, що МОКу вдалося вирішити проблему гігантизму олімпійських ігор та стабілізувати кількісні параметри Ігор за трьома основними показниками: кількість спортсменів, кількість видів спорту та кількість видів змагань.

На одній із зустрічей з пресою президент МОК Жак Рогге, говорячи про перспективи динаміки програми Олімпійських ігор підкреслив: «Поява в програмі чогось нового можлива за умови виключення чогось старого».

Була оголошено три кількісних параметри, на рівні яких керівництво МОК має намір стабілізувати програму Ігор Олімпіад: 10 500 спортсменів, 28 видів спорту, 300 видів змагань.

До числа характерних особливостей четвертого періоду слід віднести інтенсивну комерціалізацію та професіоналізацію олімпійського спорту. Професіоналізація олімпійського спорту дала можливість брати участь на Олімпійських іграх найкращих в світі спортсменів-професіоналів.

Щодо комерціалізації спорту, то незважаючи на всі негативні нюанси морально-етичного характеру, має ряд позитивних факторів, які дозволяють залучати в ОС великі фінансові кошти. Завдяки цьому, зростають можливості МОК надання допомоги НОКах різних країн і проведенні різних заходів, які спрямовані на розвиток олімпійського спорту. Хоча варто відмітити, що на сьогодні дорога з боку МОК у розвитку олімпійського спорту в різних країнах є значно меншою, ніж могла бути з урахуванням сучасних можливостей МОКу. Ігри Олімпіад, які проходили впродовж четвертого періоду, продемонстрували велику залежність рівня спортивних результатів не тільки від таланту спортсмена, задатків та якості підготовки, але й від досягнень науково-технічного прогресу країни. Хоча за умов ринкової економіки будь-яка «новинка» миттєво розповсюджується на міжнародному ринку.

Також в четвертому періоду ОІ досить гостро постала проблема негативного впливу надмірних фізичних та психічних навантажень на організм спортсменів, травматизму в результаті великих обсягів тренувальної та змагальної діяльності. Спортивний травматизм спостерігається приблизно в 60-70% видатних спортсменів. Якщо в 70-80 роках ХХ ст. проблема травматизму була наслідком зростаючих обсягів тренувальної діяльності, то сьогодні основним фактором ризику є різке зростання обсягу змагальної діяльності.

Після закінчення Ігор ХХІХ Олімпіади МОК оприлюднив результати дослідження щодо травматичності видів спорту. Найбільшу кількість травм спортсмени отримали в боксі, гандболі, тхеквондо, важкій атлетиці, футболі, хокеї на траві.

Беззаперечно, однією з найскладніших проблем четвертого періоду залишилась проблема допінгу в спорті. З кожним роком розширюється список заборонених речовин, удосконалюються методи допінг-контролю. Необхідно зауважити, що результати багаторічної боротьби МОКу з допінгом в спорті дає свої плоди. Кількість допінг-скандалів на Іграх в Пекіні була значно меншою, ніж на попередніх Іграх Олімпіад. В результаті великої кількості допінг-проб було виявлено лише 6 випадків вживання заборонених речовин спортсменами та декілька проб у коней, які брали участь в змаганнях з кінного спорту. Незважаючи на всі складнощі і різноманітні проблеми, олімпійському руху, на чолі з МОК, вдалося впродовж четвертого періоду забезпечити сферу впливу в роїмпійський спорт, зацікавленість в збереженні незалежності, самостійності, авторитету в світі.

Контрольні запитання:

1. Дайте характеристику етапам розвитку стародавніх Олімпійських ігор.
2. Охаректизуйте діяльність П'єра де Кубертена.
3. Зазначте соціальні умови розвитку олімпійського руху нового часу.
4. Поясніть особливості Олімпійських ігор сучасності.

ЛЕКЦІЯ 3. СУЧАСНІ ОЛІМПІЙСЬКІ ІГРИ

- 3.1. Загальна характеристика періодизації олімпійського руху сучасності.
- 3.2. Характеристика Олімпійських ігор 1 періоду.
- 3.3. Характеристика Олімпійських ігор 2 періоду.
- 3.4. Характеристика Олімпійських ігор 3 періоду.
- 3.5. Характеристика Олімпійських ігор 4 періоду.
- 3.6. Зимові Олімпійські ігри.

3.1. Загальна характеристика періодизації олімпійського руху сучасності.

Сучасний олімпійський рух пройшов складний шлях розвитку і не одразу набув популярності і притаманні йому риси і масштаби. Тому історія ОІ сучасності потребує чіткої періодизації. Історики та соціологи висувають різні підходи до періодизації розвитку олімпійського спорту. Одні пропонують пов'язати періоди з терміном діяльності президентів МОК (Л.Кун). Інші вважають, що при розробці періодизації необхідно орієнтуватися на роль Олімпійського руху в житті світової спільноти, його вплив і авторитет (Л.Б.Сунік). Деякі науковці пропонують будувати періодизацію на основі найбільших історичних подій, які кардинально вплинули на хід сучасної історії людства. Зокрема, В. В. Столбов пов'язує історію міжнародного спортивного руху з трьома історичними періодами теперішнього століття (до Першої світової війни, між Першою і Другою світовими війнами, після Другої світової війни). При визначенні періодів розвитку такого складного явища як сучасний олімпійський рух, неможливо орієнтуватись на один критерій, яким би впливовим він не здавався. Необхідно враховувати сукупність всіх факторів політичного, економічного і спортивного характеру, які здійснювали принциповий вплив на розвиток олімпійського руху на конкретному історичному етапі.

3.2. Характеристика Олімпійських ігор 1 періоду.

Перший період характеризується відносно невеликою популярністю міжнародного олімпійського руху і Олімпійських ігор. Ідея їх проведення кожні 4 роки з труднощами пробивала собі дорогу. Не випадково МОК присвятив Олімпійські ігри до Всесвітніх промислових виставок у 1900 році в Парижі і у 1904 році у Сент-Луїсі. Наприклад, з 625 учасників ігор у Сент-Луїсі тільки 92 спортсмени представляли 11 країн світу, решта – представники США.

Невдале проведення Олімпійських ігор у Парижі і Сент-Луїсі викликали гостру критику міжнародної спортивної спільноти і нагадало ідею проведення Олімпійських ігор у Греції. Кубертен запропонував провести проміжні ігри у 1906 році, щоб надати стимул розвитку олімпійського руху. *Такі ігри були проведені в Афінах 22 квітня – 2 травня 1906 року і залучили до участі 884 спортсменів (7 жінок) із 20 країн, що було значно більше, ніж у Сент-Луїсі. Однак у подальшому такі ігри не проводилися.*

Ні участь жінок в Іграх, ні проведення у цей період 14 сесій і 3 конгресів МОК, ні ґрунтовні статті Кубертена не змогли компенсувати недостатньо привабливу концепцію організації Олімпійських ігор, програма яких була розтягнута на декілька тижнів. Принцип єдності часу і дії античних Олімпійських ігор не виконувався. У багатьох видах спорту були відсутні єдині міжнародні правила змагань. До того ж епоха, яка відходила у минуле, була дуже заражена націоналізмом і несла з собою політичну напругу.

Прикладом цього можуть стати події *Олімпійських ігор 1912 року у Стокгольмі*. Не

дивлячись на напружену в Європі обстановку, в Олімпійських іграх взяло участь 2 541 спортсмен (57 жінок) з 28 країн. Були високі спортивні результати. У 20 видах л/а були встановлені олімпійські рекорди. Американець Джим Торпа переміг у л/а п'ятиборстві і десятиборстві, але потім у 1913 році в нього відібрали золоті медалі за нібито порушення статусу спортсмена-любителя.

Ця та інші історії того часу примусили керівників МОК замислитись над кодексом честі спортсменів. З'являються доповнення й пропозиції з покращання Олімпійських ігор, виникає ідея розробки Олімпійської клятви.

У цілому цей період розвитку олімпійського руху зіграв велику роль у розвитку міжнародного спорту в різних країнах світу, підвищенні авторитету спорту як важливої сфери суспільної діяльності, розвитку масового спорту і фізичного виховання населення.

Під впливом олімпійського руху почали створюватися різні міжнародні об'єднання і національні організації, метою яких був розвиток спорту.

У ці роки були створені: Міжнародна аматорська легкоатлетична федерація (МАЛФ) – 1912 р., Міжнародна аматорська федерація плавання (МАФП) – 1908 р., Міжнародна федерація футбольних асоціацій (МФФА) – 1904 р., Міжнародна аматорська федерація боротьби (МАФБ) – 1912 р. та ін.

У ці роки для олімпійських видів спорту були розроблені правила змагань, введена реєстрація світових рекордів і спортивних досягнень, уніфіковані вимоги до спортивних споруд. Проведення Олімпійських ігор, крупних міжнародних спортивних змагань стимулювали розвиток матеріальної бази спорту у різних країнах світу – будівництво стадіонів, гімнастичних залів, басейнів, стрілецьких тирів та інших споруд.

Ігри другої Олімпіади проходили у Парижі (20 травня – 28 жовтня 1900 р.) одночасно з функціонуванням Всесвітньої виставки, яка повністю загородила Олімпіаду, зробивши її другорядним додатком.

Організатори виставки – урядові чиновники не надали оргкомітету Олімпіади ніякої допомоги. Не зрозуміло чому, навіть П. де Кубертен був практично усунутий від проведення Олімпійських ігор.

У змаганнях взяло участь 1330 спортсменів з 21 країни (у тому числі 11 жінок).

Змагання проводилися з самих екзотичних видів спорту, починаючи з польотів на повітряних кулях і закінчуючи спасінням життя.

Офіційно підсумки змагань не проводилися, а переможці отримували нагороди через рік поштою, тому що свята закриття Олімпійських ігор не було. Крім того, змагання були розтягнуті на довгий строк – п'ять місяців.

Однак, незважаючи на весь хаос, який супроводжував Олімпійські ігри, вони переконливо показали не тільки життєвість олімпійського руху, але й інтенсивний розвиток спорту у світі (поява жінок на змаганнях, збільшилась кількість країн-учасниць). Ніхто з переможців II Олімпіади не зміг повторити свій успіх у Парижі. До програми Олімпійських ігор були введені нові види спорту, які у подальшому стали дуже популярними – академічна гребля, футбол, кінний і парусний спорт, метання молоту та інші.

Більше за всіх нагород отримали французи – 26+36+33, спортсмени США – 20+15+16, Великобританії – 17+8+12.

Ігри третьої Олімпіади проводилися у Сент-Луїсі (США) з 1 липня по 23 листопада 1904 року.

МОК не зробив належних висновків з Паризької олімпіади і дозволив проводити наступну під час проведення всесвітньої (чергової) промислової виставки. Тому Олімпійські ігри стали знову додатком цієї виставки. Не було ні урочистого відкриття, ні закриття Олімпійських ігор. Через зростання ціни проїзду не прибули на змагання багато провідних спортсменів європейських країн. Не був присутнім і Кубертен. МОК представляли всього три особи.

У змаганнях з 10 видів спорту взяло участь усього 625 спортсменів – представників 12 країн (8 жінок), серед яких 533 – спортсмени США. Це були «домашні» американські Олімпійські ігри.

Ігри четвертої Олімпіади проходили у Лондоні з 27 квітня по 31 жовтня 1908 року, хоча спочатку право проведення Олімпійських ігор було надано Риму. Але у 1906 році італійці відмовилися проводити ігри, посилаючись на труднощі з будівництвом спортивних споруд.

Лондон надав згоди на проведення Олімпійських ігор і за короткий термін побудував стадіон, велотрек, басейн, зал для боротьби тощо.

Ігри пройшли на високому рівні і у всіх відношеннях перевершили усі попередні. Брала участь рекордна кількість спортсменів – 2034 (у тому числі 36 жінок) з 36 країн світу. Великобританію представляли 710 спортсменів – найбільша кількість від однієї країни за всю історію сучасних Олімпійських ігор.

Змагання проходили з 20 видів спорту. Уперше був включений зимовий вид спорту – катання на ковзанах. Суттєво виросла майстерність спортсменів. Переможцями стали представники 14 країн, що значно більше, ніж на попередніх Олімпійських іграх.

У Лондоні вперше був проведений футбольний турнір, виступали 6 команд з 5 країн. Перше місце вибороли англійці, які перемогли команду Данії у фіналі.

Найбільш драматичним випадком на цій Олімпіаді вважають подію, яка трапилася під час марафонського забігу. Першим на стадіон з'явився італійський бігун Дорандо Пієтрі, який знаходився майже у несвідомому стані. Він повернув не в ту сторону. Коли нарешті це збагнув і побіг у правильному напрямку, сили покинули його. Він впав, потім піднімався декілька разів і падав знову. Коли в останнє він впав недалеко від фінішної риски (декілька метрів) і не міг піднятися, вболівальники підбігли і підняли його і допомогли дістатися фінішу, який майже поруч з ним подолав американець Джон Хейес. Судді довго сперечалися, але дискваліфікували спортсмена за надання йому сторонньої допомоги. Він був позбавлений нагороди, але під час ушанування переможців він був запрошений на трибуну, і член королівської сім'ї вручив йому золотий кубок, схожий на той, яким нагороджували переможця у марафонському бігу. У цей день і з цього приводу з амвону собору Св. Петра єпископом були проголошені такі слова: «На Олімпіаді головне не перемога, а участь», – які пізніше були приписані П'єру де Кубертену.

Перше місце у неофіційному командному заліку посіла команда Великобританії, яка виборола 147 медалей (57+50+40), на другому місці спортсмени США – 47 (23+12+12), на третьому спортсмени Швеції – 25 (8+6+11).

Ігри п'ятої Олімпіади проходили у Стокгольмі (Швеція) 5 травня – 22 липня 1912 року

Шведи з самого початку існування МОК ставили питання про проведення ігор у Швеції. І коли їм надали таке право, у 1904 році почали активно готуватися до їх проведення. Велику допомогу надавав король Швеції. Були дуже добре підготовлені спортивні споруди, продумана організація всіх змагань. Ігри були проведені дуже чітко й успішно.

У змаганнях взяло участь 2547 осіб (57 жінок) з 28 країн. Жінки змагалися з тенісу, плавання і стрибків у воду. На змаганнях були показані дуже високі результати, які створювалися в умовах гострої боротьби. Найбільш представницьким видом спорту була легка атлетика (л/а). Тут розігрувалося 30 комплектів нагород. На цей раз багато переможців були представниками Європи. Найбільшого успіху досяг фін Х. Колехмайнен, який переміг у бігу на 5000 і 10000 м і у кросі на 12 км.

Легкоатлетичне п'ятиборство і десятиборство виграв американець (індіанець за походженням) Джим Торп. Король Швеції на врученні нагород назвав його самим величним атлетом усіх часів (він з дуже великим відривом у 700 очок виборов 1-е місце). Дуже

помпезно його зустрічали і вдома. Але потім расисти направили у МОК прохання ліквідувати його перемогу, тому що він колись (у студентські роки) грав у бейсбол і отримував за це гроші – тобто він був професіоналом. Медалі Торпа були повернені у МОК. Тільки через багато років після смерті Торп був реабілітований і визнаний як переможець цих Олімпійських ігор.

Уперше були проведені змагання із сучасного п'ятиборства. Переможець – лейтенант королівської шведської гвардії Г. Лілієхек.

У командних змаганнях зі стрільби (по оленю, що біжить) олімпійським чемпіоном став швед Оскар Свон, якому в цей день було 64 роки 258 днів. За всю історію Олімпійських ігор у його віці ніхто не ставав чемпіоном.

Уперше на Олімпійських іграх були проведені конкурси мистецтв (за рішенням МОК були подані твори архітектури, літератури, живопису, скульптури, музики).

За розділом літератури перше місце було присуджено Г. Хохроду і М. Ешбаху за «Оду спорту». Як потім виявилось, під цим псевдонімом ховався П. де Кубертен. Це була перша й остання олімпійська нагорода великого поборника Олімпійського спорту.

Найбільшу кількість медалей завоювали шведи – 24+24+17, на другому місці американці – 23+19+19, на третьому – Великобританія (10+15+16).

3.3. Характеристика Олімпійських ігор 2 періоду

Хронологія ігор VII–XIV Олімпіад

Ігри VII Олімпіади (Антверпен, 30 квітня – 12 вересня 1920 р.)

Ігри VI Олімпіади, які повинні були бути проведені в Берліні у 1916 році, не відбулися – тривала I світова війна.

Після 8-річної перерви 2606 спортсменів з 29 країн взяли участь у VII Олімпійських іграх в Антверпені. Змагання проходили протягом 4 місяців. Однак офіційне відкриття відбулося 14 серпня, а закриття – 29 серпня. Вперше була прочитана Олімпійська клятва, текст якої був розроблений Кубертенем, піднятий Олімпійський прапор. Героєм Олімпіади став фінський бігун Пааво Нурмі – 3 золоті й 1 срібна медалі.

Ігри VIII Олімпіади (Париж, 4 травня – 28 липня 1924 р.)

Столиця Франції була першим містом, якому МОК другий раз довірив проводити Олімпійські ігри, хоч претендентами були Лос-Анджелес, Прага й Рим. На це рішення вплинув великий авторитет Кубертена і свято 30-річчя олімпійського руху.

Паризькі ігри були найбільш масовими. Узяло участь 3092 спортсмени (135 жінок). Спортивний рівень був також надзвичайно високим: встановлено 8 світових рекордів, 14 олімпійських. Знову блискуче виступив фінський легкоатлет Пааво Нурмі – він завоював 3 золоті медалі і встановив 2 рекорди. Серед плавців блискуче виступив Джоні Вейсмюллер (Тарзан), який виборов 3 золоті медалі і встановив рекорди на дистанціях 100 і 400 м.

Ігри IX Олімпіади (Амстердам, 17 травня – 12 серпня 1928 р.)

За складом учасників вони мало відрізнялися від паризької олімпіади – 3014 учасників (290 жінок) з 46 країн. Ігри пройшли у спокійній обстановці, хоча в багатьох видах спорту відбувалася запекла боротьба.

На церемонії відкриття Ігор у якості символу миру вперше випустили голубів, а на олімпійському стадіоні також вперше горів вогонь, запалений в Олімпії від сонця за допомогою дзеркал. Він був доставлений в Амстердам через Грецію, Югославію, Австрію, Німеччину бігунами, які передавали його один одному.

Ігри X Олімпіади (Лос-Анджелес, 30 липня – 14 серпня 1932 р.)

Кількість учасників на цих змаганнях була вдвічі меншою за попередні змагання, що пояснюється віддаленістю столиці Олімпіади. Усе ж таки взяло участь 1048 спортсменів (127 жінок) з 37 країн світу. Змагання проходили у 16 видах спорту, де розігрувалося 126 комплектів медалей. На Іграх було встановлено 116 олімпійських рекордів, 21 з яких були

вище світових. Найбільша кількість рекордів була встановлена у легкій атлетиці. У плаванні – 36. Сенсацією став виступ японських плавців, які завоювали 5 з 6 золотих медалей. Цікаво, що переможцю на дистанції 1500 м К. Кітамура було всього 14 років. Але його результат протримався 20 років. На рік старшим був переможець на дистанції 100 м Я. Міядзакі – 58,2.

На Іграх в Лос-Анджелесі спортсмени вперше жили в олімпійському селищі, спеціально побудованому у 20 км від міста, яке складалося з 700 збірних будиночків. Вони розташовувалися навкруги спортивних споруд, ресторанів, міст відпочинку. Уперше спортсмени отримали хороші умови для спілкування, обміну досвідом, відпочинку.

Ігри XI Олімпіади (Берлін, 1–16 серпня 1936 р.)

На право проведення ігор 1936 р. претендували багато міст Європи, але не дивлячись на протести світової громадськості, право на проведення Олімпійських ігор було надано Берліну.

Після приходу Гітлера до влади у 1933 році президент МОК Анрі Байє-Летур офіційно звернувся до керівництва Німеччини гарантувати до- держання Хартії або відказатися від проведення Олімпійських ігор. Такі гарантії були надані.

В іграх взяли участь 4 066 спортсменів (328 жінок) з 49 країн. Героєм Олімпійських ігор став негритянський спортсмен Джессі Оуен, який виборов 4 золоті медалі і установив 4 олімпійських рекорди.

Ігри XIV Олімпіади (Лондон, 29 липня – 14 серпня 1948 р.)

Друга світова війна не дозволила провести ігри Олімпіад 1940 і 1944 р.

Але незважаючи на післявоєнний занепад, у змаганнях взяли участь 4099 спортсменів (385 жінок) з 59 країн.

Програма Ігор включала 19 видів спорту. У змаганнях з л/а серед чоловіків успіх мали спортсмени США, які вибороли 11 золотих медалей з 24. Серед жінок тут перевагу мали спортсменки з Європи – усі золоті медалі, крім однієї. Особливо блискуче виступила голандка Ф. Бланкерс-Кун, яка завоювала 4 золоті медалі.

3.4. Характеристика Олімпійських ігор 3 періоду.

Ігри XV Олімпіади (Гельсінкі, 9 червня – 3 серпня 1952 р.)

4 925 спортсменів (518 жінок) з 69 країн. Найбільш значні Ігри за всі попередні. Уперше взяли участь спортсмени СРСР та інших соціалістичних країн, тому вони стали першими в історії протистояння на олімпійській арені двох політичних суперсистем. Змагання вилилися у гостре суперництво спортсменів СРСР і США. Спорт ставав зброєю «холодної війни». Почалися перегони за світовими рекордами і олімпійськими перемогами.

На цих змаганнях було встановлено 66 олімпійських рекордів (18 світових). До програми Ігор входили 17 видів спорту, 149 дисциплін. Жінки змагалися у 6 видах.

Перша в історії радянського спорту золота медаль була отримана металницею диска Н. Ромашковою (Пономарьовою). Вона ж через 8 років здобула другу золоту медаль у Римі.

Чудово виступили радянські гімнасти. Вони вибороли загальнокомандні золоті медалі, золоті медалі в абсолютній першості (чоловіки – В. Чукарін, жінки – М. Гороховська). Крім цього було ще багато медалей різного гатунку на окремих видах багатоборства.

У неофіційному заліку спортсмени США та СРСР набрали однакову суму очок – по 494. Однак американці отримали 40 золотих медалей, радянські спортсмени – 22. Крім цього американці взяли 19 срібних і 17 бронзових медалей, СРСР – 30 і 19. Третіми були спортсмени Угорщини – 259,5 очок і 42 медалі (16–10–16).

Ігри XVI Олімпіади (Мельбурн, 22 листопада – 8 грудня 1956 р.)

Першість у 17 видах спорту виборювали 3 184 спортсмени (371 жінка) з 68 країн. Героєм Олімпіади став В. Куц з України, який став олімпійським чемпіоном на дистанціях 5 000 і 10 000 м з новими рекордами. Вдруге поспіль став абсолютним олімпійським

чемпіоном у змаганнях гімнастів львів'янин В. І. Чукарін.

Ігри XVII Олімпіади (Рим, 25 серпня – 11 вересня 1960 р.)

Ігри римської Олімпіади увійшли до історії як чудово організовані, з великою кількістю учасників, гострим суперництвом у спортивній боротьбі, видатними результатами.

Але в олімпійському селищі спортсмени західних і східних країн були розселені окремо і навіть харчувалися в різних ресторанах. Це не сприяло взаєморозумінню і співробітництву.

У змаганнях взяли участь 5 348 спортсменів (610 жінок) з 84 країн. програма включала 17 видів спорту. на змаганнях було встановлено 76 олімпійських і 30 світових рекордів.

Вдало виступили наші гімнасти, особливо кияни Борис Шахлін та Лариса Латиніна, які стали переможцями у багатоборстві і у змаганнях з окремих видів.

У командній першості перемогу отримали спортсмени СРСР – 682,5 очка і 103 медалі (43–29–31). Друга – США (463 очка і 71 медаль (34–21– 16)). Третіми стали спортсмени об'єднаної Німецької команди (ФРН і НДР) – 280 очок і 42 медалі (12–19–11).

Ігри XVIII Олімпіади (Токіо, 10–24 жовтня 1964 р.)

Токійські Ігри за зовнішніми ознаками були кращими за всі попередні. У столиці були побудовані унікальні спортивні споруди, транспортні магістралі, готелі.

В Іграх взяли участь 5 140 (683 жінки) спортсменів з 94 країн. Розігрувалося 163 комплекти медалей у 19 видах спорту.

Змагання з гімнастики були третім олімпійським турніром, у якому взяли участь українські гімнасти Б. Шахлін і Л. Латиніна. У багатоборстві вони посіли другі місця, але отримали золоті медалі в окремих видах.

Загалом Л. Латиніна виборола на всіх олімпіадах 9 золотих, 5 срібних і 4 бронзових нагороди, що є своєрідним рекордом в історії Олімпійських ігор серед усіх олімпійців світу. Б. Шахлін виборов 12 медалей (6–4–2).

I – СРСР – 607,8 очок, 96 медалей (30–31–35).

II – США – 581,8 очок і 90 медалей (36–26–28).

III – Об'єднана Німеччина – 337,5 очок і 50 медалей (10–22–18).

Ігри XIX Олімпіади (Мехіко, 12–27 жовтня 1968 р.)

Перші Ігри, проведені в Латинській Америці. Змагання проходили на висоті 2 240 м над рівнем моря. Але це не вплинуло негативно на спортивні результати – було встановлено 76 олімпійських рекордів, 28 з яких перевищували світові. Найбільш вдалими були виступи легкоатлетів – було встановлено 30 олімпійських рекордів і 14 світових. Сенсацією став унікальний стрибок у довжину американця Боба Бімона – 8 м 90 см. Цей результат перевищував світовий рекорд одразу на 55 см, і його справедливо називають найвидатнішим досягненням XX сторіччя.

I місце – США, 713,3 очок і 107 медалей (45–28–34)

II місце – СРСР, 590,8 очок і 91 медаль (29–32–30).

III місце – НДР, 238 очок і 25 медалей (9–9–7), хоча за кількістю медалей Угорщина її випередила – 32 медалі (10–10–12).

Ігри XX Олімпіади (Мюнхен, 26 серпня – 11 вересня 1972 р.)

Рекордна кількість учасників – 7 147 (1 070 жінок) з 121 країни. У Мюнхені був створений унікальний комплекс спортивних споруд разом з олімпійським селищем. Ігри охопили 21 вид спорту і 195 видів змагань.

Героєм змагань легкоатлетів став український спортсмен Валерій Борзов, який впевнено переміг американців у спринті – на дистанціях 100 і 200 м. У подальшому В. Борзов став першим президентом НОК України і членом МОК.

Третю Олімпіаду поспіль виграв радянський борець з вільної боротьби О. Медвідь.

Сім золотих медалей дісталось американському плавцю Марку Спіцу.

I місце – СРСР, 664,5 очка і 99 медалей (50–27–22)

II місце – США, 638,5 очка і 91 медаль (30–31–30)

III місце – НДР, 472 очка і 66 медалей (20–23–20)

Ігри Олімпіади в Мюнхені були відзначені трагічними подіями, коли жертвами арабських екстремістів стали 11 ізраїльських спортсменів. Обставини ворожнечі, війни і терору, що існували між арабами і євреями з моменту створення держави Ізраїль, були перенесені й на Олімпійські ігри.

Ігри XXI Олімпіади (Монреаль, 17 липня – 1 серпня 1976 р.)

Підготовлення і проведення Олімпійських ігор у Канаді супроводжу валось цілою низкою політичних скандалів (недопущення команди Тайваню до Олімпійських ігор під назвою Республіка Китай, хоча МОК вже ви- знав НОК республіки Китай, це було прийнято під тиском КНР. Крім того, Нігерія, Уганда і Замбія приєдналися до бойкоту, оголошеному раніше Танзанією, якщо до Олімпійських ігор буде допущена команда Нової Зеландії, регбісти якої їздили в ПАР, де був апартеїд. У результаті ще 21 країна відмовилася від участі в Олімпійських іграх).

На ігри приїхали 6 189 спортсменів (1 274 жінки) з 88 країн. Змагання проходили у 21 виді спорту. Встановлено 88 олімпійських і 36 світових рекордів.

I місце – СРСР, 792,5 очок і 125 медалей (49–41–25)

II місце – НДР, 698 очок і 90 медалей (40–25–25) – уперше в історії.

III місце – США, 603,5 очка і 94 медалі (34–35–25)

Ігри XXII Олімпіади (Москва, 19 липня – 3 серпня 1980 р.)

В іграх взяли участь 5 503 спортсмени (1 192 жінки) з 81 країни. Такі великі країни, як: США, Японія, КНР, ФРН та ще майже 30 країн, бойкотували Ігри із-за вводу радянських військ до Афганістану у 1979 р. Тому за кількістю учасників московська Олімпіада поступалася попереднім у Монреалі і Мюнхені. У політичному відношенні ігри московської Олімпіади, так само, як і наступної Лос-Анджелеської, виявилися найбільш яскравими прикладами використання олімпійського спорту як засобу «холодної війни», подальшого поглиблення антагонізму між політичними системами.

У спортивному відношенні ці Ігри не поступилися попереднім. Було встановлено 36 світових рекордів (у Монреалі – 34, Мюнхені – 23, Мехіко – 28).

У змаганнях гімнастів Олександр Дитятін (СРСР) отримав 8 олімпійських нагород (3–4–1) – найбільша кількість на одних іграх за всю історію Олімпіад.

I – СРСР, 195 медалей (80–69–46)

II – НДР, 126 медалей (47–37–42)

III – Болгарія, 41 медаль (8–16–17)

Ігри XXIII Олімпіади (Лос-Анджелес, 28 липня – 12 серпня 1984 р.)

Після бойкоту попередньої Олімпіади Москва зробила все, щоб бойкотувати ігри у Лос-Анджелесі – туди не поїхали спортсмени 14 соціалістичних країн, багато з яких були лідерами олімпійського спорту (СРСР, НДР, Угорщина, Болгарія, Куба).

В іграх взяли участь 7 078 спортсменів з 141 країни. Організаційний комітет Ігор зробив все, щоб змагання пройшли на високому організаційному рівні з чудовою інформацією. Однак відсутність 125 чемпіонів світу значно понизили спортивну сторону змагань. Було встановлено всього 11 світових рекордів. Результати переможців серед важкоатлетів були на 30–60 кг меншими, ніж результати змагань «Дружба», які проходили водночас.

Героєм змагань став американський легкоатлет Карл Льюїс, який переміг у бігу на 100 і 200 м та у стрибках у довжину. Цей успіх він повторив і на наступній Олімпіаді у Сеулі.

I – США, 174 медалі (83–61–30)

II – Румунія, 53 медалі (20–16–17)

III – Канада, 44 медалі (10–18–16)

Ігри XXIV Олімпіади (Сеул, 17 вересня – 2 жовтня 1988 р.)

Лідери міжнародного спортивного руху і, насамперед, особисто президент МОК, які були підтримані політичними і державними діячами різних країн світу, провели величезну роботу зі збереження і зміцнення олімпійського руху. Успіху ігор сприяли загальні зміни ситуації у світі, поступове визнання переваги загальнолюдських цінностей над усіма іншими, особливо над політичними амбіціями недалекоглядних політиків.

Ігри у Сеулі продемонстрували усьому світові взірці мирного співіснування і ділового співробітництва і заклали міцну базу для успішного проведення наступних Олімпіад.

В іграх взяли участь 9 627 спортсменів з 160 країн, які змагалися у 23 видах спорту. У результаті безкомпромісної боротьби народилося 104 олімпійських рекорди, 30 з яких перевищували світові.

I місце – СРСР, 874,3 очки і 132 медалі (55–31–46)

II місце – НДР, 636 очок і 102 медалі (37–35–30)

III місце – США, 632 очки і 92 медалі (36–31–25)

На Іграх були випадки застосування допінгу. Допінгова проблема висунулася на перший план серед проблем сучасного олімпійського спорту.

3.5. Характеристика Олімпійських ігор 4 періоду.

Результати Барселонських ігор відомі. Ці ігри оцінюються як найбільш успішні в історії олімпійського спорту сучасності. Основні напрями подальшого розвитку олімпійського спорту визначені на XII Ювілейному олімпійському конгресі 1994 року в Парижі.

Сьогодні вже можна сказати, що з ігор XXV Олімпіади почався принципово новий етап розвитку олімпійського спорту. Перш за все закінчився період 40-річного протистояння на олімпійській арені соціалістичної та капіталістичної систем. Однак феномен олімпійського спорту соціалістичних країн назавжди залишиться в історії спорту.

Непередбаченою залишається спортивна сторона справи. Уже сьогодні проглядається можливість гострої конкуренції між чотирма країнами – США, Німеччина, Росія та Китай.

Ігри XXV Олімпіади (Барселона, 25 липня – 9 серпня 1992 р.)

На змагання прибули 10563 спортсмени (3008 жінок) з 172 країн. У 1991 р. відбувся розпад СРСР і за час, що залишився до змагань, всі країни, які утворилися, не змогли здійснити усі формальності подачі заявок на змагання, створити НОКи і оформити вступ до МОКу. Тому спеціальним рішенням МОК було дозволено виступати об'єднаній команді Співдружності Незалежних Держав. Окремо виступали команди Латвії, Литви та Естонії, членство яких у МОК перерване на початку другої світової війни, було відновлене одразу після розвалу СРСР.

XXV Олімпійські ігри відбувалися в Барселоні з 25 липня по 9 серпня 1992 року, де в певних індивідуальних категоріях Україна вперше виступала як незалежна країна. Українські спортсмени виступали в об'єднаній команді, яку було створено після розпаду Радянського Союзу колишніми республіками. Її учасники – 475 осіб (310 чоловіків та 165 жінок) – завоювали найбільшу кількість нагород: 45 золотих, 38 срібних, 29 бронзових медалей, у сумі – 112. Українські спортсмени (15 осіб) стали олімпійськими чемпіонами в спортивній та художній гімнастиці, фехтуванні, вільній боротьбі, легкій атлетиці, гандболі, баскетболі.

Прогнози щодо безперечної переваги спортсменів США не здійснилися.

I місце - СНД, 112 медалей (45–38–29)

II місце - США, 108 медалей (37–34–37)

III місце – Німеччина, 82 медалі (33–21–28)

Ігри XXVI Олімпіади (Атланта, США, 19 липня – 4 серпня 1996 р.)

У параді спортсменів взяло участь 10700 атлетів з усіх 197 країн-учасниць. Після

закінчення параду з промовами виступили президент МОК Х. А. Самаранч і президент Оргкомітету ігор Біллі Пейн. Президент США Білл Клінтон офіційно проголосив Ігри відкритими. Під музику Олімпійського гімну був піднятий Олімпійський прапор.

Кульмінацією церемонії відкриття стало запалення Олімпійського вогню. Факел стадіоном несли знамениті американські спортсмени – боксер Евандер Холіфілд, плавчиня Джанетта Еванс; а честь запалити вогонь у чаші була надана колишньому боксерові Мохаммеду Алі. Традиційну клятву принесли судді і спортсмени – від спортсменів це зробила баскетболістка Тереза Едвардс.

Ігри в Атланті були першими літніми Олімпійськими іграми, на яких Україна виступала окремою командою. Українці здобули 9 золотих нагород.

Олімпійськими чемпіонами стали:

Браславець Євген – вітрильний спорт (клас «470»);

Кличко Володимир – бокс (понад 91 кг);

Кравець Інеса – легка атлетика (потрійний стрибок);

Матвієнко Ігор – вітрильний спорт (клас «470»);

Олейник В'ячеслав – греко-римська боротьба (90 кг);

Подкопаєва Лілія – спортивна гімнастика (абсолютна першість, вільні вправи);

Серебрянська Катерина – художня гімнастика;

Таймазов Тимур – важка атлетика (до 100 кг);

Рустам Шаріпов – спортивна гімнастика (вправи на брусах).

I місце - США, 101 медаль (44–32–25)

II місце – Росія, 63 медалі (26–21–16)

III місце – Німеччина, 65 медалей (20–18–27)

В особистому заліку Лілія Подкопаєва (Україна) посіла 4-е місце серед усіх медалістів – 4 медалі (2+1+1).

Ігри XXVII Олімпіади (Сідней, 15 вересня – 1 жовтня 2000 р.)

Другий раз в історії літні Олімпійські ігри були проведені в південній півкулі Землі (уперше – у 1956 році в Мельбурні).

Традиційний парад націй складався з 198 делегацій з 199 країн світу, Північна і Південна Корея пройшли на параді єдиною делегацією під прапором із зображенням контурів Корейського півострова. Єдиним членом МОК, який відмовився приїхати на ігри, був Афганістан – заборона була накладена правлячим рухом Талібан.

I місце - США, 93 медалі (37–24–32).

II місце – Росія – 89 медалей (32–28–29).

III місце – КНР 58 медалей (28–16–14).

Спортсмени України посіли 21-е місце у командному заліку 23 медалі (10–10–23). Олімпійськими чемпіонами стали: Яна Клочкова (комплексне плавання на 400 та 800 м) і Микола Мільчев у стрільбі.

Ігри XXVIII Олімпіади (Афіни, 13–29 серпня 2004 р.)

XXVIII літні Олімпійські ігри проходили з 13 по 29 серпня 2004 р. в Афінах (Греція) на олімпійському спортивному комплексі ОАКА імені Спиридона Луїса. У змаганнях брали участь 10 625 спортсменів з 201 країн. Загалом було розіграно 301 комплект нагород у 28 видах спорту. Ігри відвідало 3 875 479 глядачів.

I місце – США, 103 медалі (35–39–29)

II місце – КНР, 63 медалі (32–17–14)

III місце – Росія, 92 медалі (27–27–38).

Спортсмени України посіли 12-е місце у командному заліку – 23 медалі (9–5–9).

Олімпійськими чемпіонами стали:

Білоног Юрій – легка атлетика (штовхання ядра);

Гончаров Валерій – спортивна гімнастика (вправи на брусах);

Клочкова Яна – плавання (200 і 400 м, комплексне плавання);

Костевич Олена – стрільба стендова (пневматичний пістолет);

Мерлені Іріні – боротьба вільна (48 кг);
Нікітін Юрій – стрибки на батуті;
Скакун Наталія – важка атлетика (до 63 кг);
Тедеев Ельбрус – боротьба вільна (66 кг).

Ігри XXIX Олімпіади (Пекін, 8–24 серпня 2008 р.)

Літні Олімпійські ігри 2008 р. (англ. *Summer Olympics*, фр. *Jeux Olympiques*, офіційна назва – Ігри XXIX Олімпіади). Церемонія відкриття відбулася о 8:08 за місцевим часом. Деякі спортивні об'єкти розташовані в прибережному місті Циндао та Гонконзі. Талісман ігор – діти вдачі.

На цій Олімпіаді відбулися 623 змагання з 28 видів спорту за 302 комплекти медалей, котрі виборювали понад 16 тис. спортсменів.

I місце – Китай, 100 медалей (48–22–30)

II місце – США, 112 медалей (36–39–37)

III місце – Росія, 60 медалей (24–13–23)

Спортсмени України посіли 11-е місце у командному заліку – 27 медалей (7–5–15).

Ігри XXX Олімпіади (Лондон, 27 липня – 12 серпня 2012 р.)

Літні Олімпійські ігри 2012 р. (офіційна назва – XXX літні Олімпійські ігри, англ. *Games of the XXX Olympiad*) – міжнародні спортивні змагання. До церемонії відкриття, ще 25 липня, відбулися перші змагання – груповий етап жіночого футболу. В іграх взяли участь близько 10 тис. спортсменів з 204 національних олімпійських комітетів.

I місце – США, 104 медалі (46–29–29)

II місце – Китаю, 87 медалей (38–27–22)

III місце – Велика Британія, 65 медалей (29–17–19)

Спортсмени України посіли 14-е місце у командному заліку – 20 медалей (6–5–9).

Першу олімпійську медаль у Лондоні для України здобула *Олена Костевич*.

Олімпійськими чемпіонами стали: *Яна Шемякіна* – фехтування; *Катерина Тарасенко*, *Наталія Довгодько*, *Анастасія Коженкова*, *Яна Дементьєва* – академічне веслування; *Олексій Торохтій* – важка атлетика; *Юрій Чебан* – веслування на байдарках і каное; *Олександр Усик* – бокс; *Василь Ломаченко* – бокс.

Ігри XXXI Олімпіади (Ріо-де-Жанейро, 5–21 серпня 2016 р.)

Літні Олімпійські ігри 2016 р. – XXXI літні Олімпійські ігри, перші Олімпійські ігри, які проходили в Південній Америці.

I місце – США, 121 медаль (46–37–38)

II місце – Велика Британія, 67 медалей (27–23–17)

III місце – Китай, 70 медалей (26–18–26)

Спортсмени України посіли 31-е місце у командному заліку – 11 медалей (2–5–4).

Олімпійськими чемпіонами стали: *Олег Верняєв* – спортивна гімнастика та *Юрій Чебан* – веслування на байдарках і каное.

Літні Олімпійські ігри XXXII Олімпіади (Токіо, 23 липня – 8 серпня 2021 р.)

У лютому 2020 р. під час спалаху коронавірусу, ВООЗ заявляла, що немає причин для перенесення термінів олімпіади. У березні оргкомітет розглядав проведення олімпіади без глядачів, залишивши лише телевізійну трансляцію.

Вперше за майже 130 років Міжнародний олімпійський комітет вніс зміни у девіз Олімпіади, додавши до нього ще одне слово. Старий девіз "Citius, Altius, Fortius" або "Швидше, вище, сильніше" був затверджений П'єром де Кубертенем ще у далекому 1894 році, коли було створено Міжнародний олімпійський комітет. Тепер до цього вислову додали нове слово – "Разом". Тож, девіз наразі виглядає так: "Citius, Altius, Fortius – Communis" або "Швидше, вище, сильніше – разом".

Комітет підтримав це рішення одногосно. Нинішній голова МОК Томас Бах пояснив його причини. "Ми маємо адаптувати девіз під сучасність... Спільні зусилля приносять швидші та кращі результати, ніж індивідуальна робота... Це рішення є важливим етапом у нашому розвитку і надсилає чіткий сигнал - ми хочемо приділити особливу увагу

солідарності".

24 березня 2020 року МОК, після наради Прем'єра Японії Сіндзо Абе та голови МОК Томаса Баха, ухвалив рішення про перенесення Олімпійських ігор з 2020 на 2021 рік через пандемію коронавірусу. Незважаючи на зміну дати проведення, XXXII Олімпійським іграм залишили назву «Токіо-2020». Через пандемію COVID-19, в Токіо було запроваджено посилені заходи безпеки: спортсменам рекомендують не ходити до ресторанів та не вживати алкоголю. За 10 днів до початку Ігор в Японії було запроваджено режим надзвичайної ситуації, що має тривати до кінця серпня 2021 року.

Ці ігри стали демонстрацією єдності та солідарності. Вперше після початку пандемії COVID-19 люди з усього світу зібрались разом на святі спорту – Олімпійських іграх.

Враховуючи таку неординарну подію, як переніс Олімпіади на рік, єдність зіграла вирішальну роль в успіху ігор. Довідник з безпечного проведення змагань для організаторів та учасників впровадив нові стандарти для великих спортивних заходів, що гарантує безпечну участь під час проведення Олімпійських ігор – від спортсменів до співробітників.

I місце – США, 113 медалей, (39-41-33)

II місце – Китай, 88 медалей (38-32-18)

III місце – Японія 58 медалей (27-14-17)

У змаганнях взяли участь 157 українських олімпійців у 25 видах спорту, що представляють 20 міжнародних спортивних федерацій: легкій (зокрема у стрибках, метаннях, спортивній ходьбі, естафетному, спринтерському, марафонському та бар'єрному бігу, а також бігу з перешкодами) та важкій атлетиці, плаванні (зокрема у басейні та вільній воді), а також артистичному плаванні та стрибках у воду, академічному веслуванні, веслуванні на байдарках і каное (зокрема у веслувальному слаломі), гімнастиці (спортивній, художній та стрибках на батуті), велоспорті (шосе, трек, маунтенбайк), кінному спорті, стрільбі (кульовій та стендовій) та стрільбі з лука, фехтуванні, сучасному п'ятиборстві та триатлоні, боксі, боротьбі (греко-римській, вільній та жіночій) дзюдо, карате, а також у бадмінтоні, великому та настільному тенісі.

Спортсмени України посіли 44-е місце у командному заліку – 19 медалей (1–6–12).

Олімпійським чемпіоном став: *Жан Беленюк* – греко-римська боротьба.

Ігри Олімпіад

I	1896	Афіни, Греція
II	1900	Париж, Франція
III	1904	Сент-Луїс, США
IV	1908	Лондон, Англія
V	1912	Стокгольм, Швеція
VII	1920	Антверпен, Бельгія
VIII	1924	Париж, Франція
IX	1928	Амстердам, Голландія
X	1932	Лос-Анджелес, США
XI	1936	Берлін, Німеччина
XIV	1948	Лондон, Англія
XV	1952	Гельсінкі, Фінляндія
XVI	1956	Мельбурн, Австралія
XVII	1960	Рим, Італія
XVIII	1964	Токіо, Японія
XIX	1968	Мехіко, Мексика
XX	1972	Мюнхен, ФРН
XXI	1976	Монреаль, Канада
XXII	1980	Москва, СРСР
XXIII	1984	Лос-Анджелес, США
XXIV	1988	Сеул, Респ. Корея
XXV	1992	Барселона, Іспанія

Ігри XXVI Олімпіади, Атланта (США), 19 липня – 4 серпня 1996 р.
Ігри XXVII Олімпіади, Сідней (Австралія), 15 вересня – 1 жовтня 2000 р.
Ігри XXVIII Олімпіади, Афіни (Греція), 13–29 серпня 2004 р.
Ігри XXIX Олімпіади, Пекін (Китай), 8–24 серпня 2008 р.
Ігри XXX Олімпіади, Лондон (Вела Британія), 27 липня – 12 серпня 2012 р.
Ігри XXXI Олімпіади, Ріо-де-Жанейро (Бразилія), 5–21 серпня 2016 р.
Ігри XXXII Олімпіади, Токіо (Японія), 2020 р.
Ігри XXXIII Олімпіади, Париж, (Франція), 2024 р.

3.6. Зимові Олімпійські ігри

25 січня 1924 року почалися I зимові Олімпійські ігри, що проводилися як "Міжнародний спортивний тиждень з приводу VIII Олімпіади". Столицею проведення I Зимові Олімпійських ігор було обрано старовинний гірськолижний курорт Шамоні. Долина Шамоні розташована між масивом Монблан і масивом Егюй-Руж. Тут розташований один із найдовших спусків в Альпах — Біла долина.

Перед початком ігор було сумніви в їхньому успішному проведенні: організатори змагань не могли визначитися, чи прийматиме Шамоні спортивні змагання.

Тогочасний президент МОК П'єр де Кубертен зміг переконати в необхідності проведення зимових Олімпійських ігор. Впродовж 1921-1922 років він домігся створення комісії з організації зимових Ігор, в яку були включені представники Швеції, Французької республіки, Норвегії, Швейцарії та Канади, а потім наполіг на проведенні 1924 року "Тижня зимового спорту" як засобу пропаганди майбутніх VIII літніх Олімпійських ігор у Парижі.

На думку Кубертена, ігри повинні були стати показовим турніром з неолімпійських видів спорту. Щоб зробити програму ігор досить повною, з олімпійської програми VIII літніх Олімпійських ігор у Парижі були видалені хокей із шайбою і фігурне катання.

Для організаторів Ігор їхні підсумки були сумними. Незважаючи на запевнення президента МОК в тому, що змагання лижників і ковзанярів зберуть понад 30 тисяч глядачів, гроші за квитки (єдине на той час джерело доходу для організаторів) заплатили лише 10044 особи – катастрофа для фінансистів.

Проте в Шамоні МОК вдалося зробити головне: громадська думка позитивно сприйняла ідею зимових Ігор. У травні 1926 року в Лісабоні було вирішено провести в Сент-Моріці II зимові Ігри, а Тиждень зимового спорту перейменували на I зимову Олімпіаду – таким був результат важкої дипломатичної місії барона П'єра де Кубертена, чий геній подарував людству ще одне свято.

На церемонії відкриття Олімпійських ігор зі вступною промовою виступив мер міста Шамоні Жан Лавевр. Офіційно відкрив Олімпійські ігри заступник секретаря Департаменту фізичного виховання Гастон Відаль. Він проголосив, що змагання організовані під егідою Міжнародного олімпійського комітету. Участь у параді взяли делегації із 16 країн світу. Спортсмени з кожної делегації йшли в такому порядку: ковзанярі, фігуристи, лижники цивільні, військові лижники, хокеїсти, гравці в керлінг, бобслеїсти. Всі учасники змагань несли з собою своє спорядження (ковзани, лижі, ключки, боб, а також мітли — гравці керлінгу). Олімпійський прапор, хоча і не був піднятий на центральному стадіоні, був присутній на змаганнях із бобслею і стрибків із трампліна, а також на п'єдесталі під час церемоній нагородження. Саме ці моменти стали 1926 року, на сесії МОК в Лісабоні, одними з вирішальних аргументів на користь обрання Шамоні містом-господарем проведення зимових Олімпійських ігор.

Найбільше медалей завоювали спортсмени Норвегії, які успішно виступили в

змаганнях ковзанярів та лижників (перегони і стрибки з трампліна). Першим переможцем перших в історії ЗОІ став американський ковзаняр Чарлі Джутроу, який виграв забіг на 500 м, а всі інші 14 нагород на льодовій доріжці завоювали норвежські та фінські спортсмени. Три золоті медалі виборов Клас Тунберг (Фінляндія): до того ж одну з них – в абсолютній першості, що присвоюється за сумою результатів, показаних на чотирьох різних дистанціях. Ще одним тріумфатором Ігор став норвежський лижник Торлейф Геуг, який переміг на двох гоночних дистанціях і в лижному двоєборстві. Товариші по команді підтримали його: усі 4 комплекти нагород дісталися збірній Норвегії (за винятком однієї бронзової медалі). Фігурист Гілліс Графстрем повторив свій успіх чотирирічної давності (на літніх Олімпійських іграх), знову ставши найкращим в одиночних змаганнях серед чоловіків.

Міжнародні змагання із зимових видів спорту проводяться кожних чотири роки під егідою Міжнародного Олімпійського комітету в рамках Олімпійського руху. Перша Зимова Олімпіада була проведена в 1924. До 1992 Зимові Олімпійські ігри проходили того ж календарного року, що й Літні Олімпійські ігри. Починаючи з 1994 Зимові Олімпіади проходять у проміжку між двома Літніми Олімпіадами.

На *VII зимових Олімпійських іграх* в Кортіна д'Ампеццо (1956) українських спортсменів не було зовсім. На той час команда СРСР вперше брала участь у зимових Олімпійських іграх. Таке положення зберігалось і на наступних зимових Олімпійських іграх аж до 1976 року.

На початку 70-х років в Україні було вжито низку комплексних заходів щодо розвитку зимових видів спорту – реконструкція і будівництво спортивних баз, залучення відомих фахівців, створення відділень у спортивних школах центрів підготовки із зимових видів спорту.

На *XII зимових Олімпійських іграх* в Інсбруку (1976) вперше виступили два українських спортсмени – Іван Бяков (біатлон) і І. Тарасова (ковзани, біг). *І. Бяков* завоював золоту медаль у складі команди біатлоністів в естафеті 4х10 км.

На наступних зимових Олімпійських іграх брали участь декілька спортсменів з України.

На *XIV зимових Олімпійських іграх* у Сараєво (1984) *А. Батюк* отримав срібну медаль у складі команди з лижної естафети 4х10 км.

На *XVI зимових Олімпійських іграх* в Альбервіллі (1992) *В. Петренко* став олімпійським чемпіоном у фігурному катанні, а *А. Житник* отримав золоту медаль у складі команди хокеїстів.

У лютому 1994 р. уперше в історії спорту в *XVII зимових Олімпійських іграх* взяла участь делегація незалежної України. Дебют видався досить вдалим – золота і бронзова медалі.

Олімпійською чемпіонкою вперше стала українська спортсменка *Оксана Баюл*.

У Ліллекхаммері збірна команда України нараховувала 37 спортсменів – представників 10 видів спорту з 12, які входили до програми цих Ігор. Українські спортсмени взяли участь у 32 номерах олімпійської програми (усього – 61). Окрім золотої медалі *О. Баюл*. В активі команди України ще бронзова медаль *В. Цербе* за змагання біатлоністок на дистанції 7,5 км.

Декілька спортсменів України увійшли до шістки найкращих в окремих номерах програми олімпійських змагань. Це фігурист *В. Петренко* (4-е місце), *Н. Шерстньова*, яка у змаганнях з фрістайлу була п'ятою, п'яте місце посіла й команда біатлоністок (*Є. Петрова*, *М. Склота*, *Є. Огурцова*, *В. Цербе*) в естафеті 4х7,5 км.

XVII Зимові Олімпійські ігри – міжнародне спортивне змагання із зимових видів спорту, яке проходило під егідою Олімпійського комітету у місті Нагано, Японія з 7 лютого по 22 лютого 1998.

Україну на іграх представляли 56 спортсменів – 30 чоловіків, 26 жінок. Прапороносцем збірної на церемонії відкриття був біатлоніст Андрій Дериземля. Єдину срібну медаль для України здобула *Олена Петрова* у біатлоні в індивідуальній гонці на 15 км.

XIX Зимові Олімпійські ігри – міжнародне спортивне змагання із зимових видів спорту, яке проходило під егідою МОК у місті Солт-Лейк-Сіті, США з 8 по 24 лютого 2002 р.

Українська команда на Іграх в Солт-Лейк-Сіті складалася з 68 спортсменів – 46 чоловіків, 22 жінок. Прапороносцем збірної України була Олена Петрова. На цих іграх українська команда не здобула жодної медалі.

XX Зимові Олімпійські ігри проводилися в Турині, столиці італійського регіону П'ємонт, з 10 по 26 лютого 2006. Це другі зимові Олімпійські ігри в Італії, перші проводилися в Кортині Д'ампеццо у 1956. В іграх брало участь 2 663 спортсмени (1627 чоловіків, 1006 жінок) з 84 країн, що розіграли між собою 84 комплекти медалей у 15 дисциплінах.

XXI Зимові Олімпійські ігри — міжнародні спортивні змагання, що проходили з 12 по 28 лютого 2010 року в канадському місті Ванкувері (провінція Британська Колумбія) та в прилеглому гірськолижному курорті Вістлері 2010 року.

Загалом на XXI зимові Олімпійські ігри поїхали 47 спортсменів (+ 10 резервістів), 34 тренери (3 резервісти), 9 лікарів (1 резервіст). Жодної медалі.

XXII Зимові Олімпійські ігри – міжнародні спортивні змагання 7–23 лютого 2014 року в місті Сочі, Росія. За результатами розслідування ВАДА – перші змагання міжнародного рівня, в яких всупереч загальноприйнятим правилам спортивних змагань було застосовано систему допінгу на державному рівні.

Громадський рух «Ми – європейці» 19 лютого звернувся до українських олімпійців із закликом припинити участь у Олімпіаді-2014 у Сочі:

«У зв'язку з драматичними подіями в Україні і кровопролиттям на вулицях Києва, закликаємо українських олімпійців припинити свою участь у зимових Олімпійських іграх у Сочі на знак солідарності з народом України, поділяючи траур за загиблими».

Одне золото – *Віта Семеренко, Юлія Джіма, Валентина Семеренко, Олена Підгрушина* (біатлон – естафета) та одна бронза – *Вікторія Семеренко* (біатлон – спринт).

XXIII Зимові Олімпійські ігри відбулися з 9 по 25 лютого 2018 року у місті Пхьончхані (Південна Корея).

Одне золото – *Олександр Абраменко* (фрістайл – акробатика).

Медалі збірної команди самостійної України на зимових Олімпійських іграх

Ігри	Золото	Срібло	Бронза	Загалом	Місце
1994 Ліллегаммер	1	0	1	2	13
1998 Нагано	0	1	0	1	18
2002 Солт-Лейк-Сіті	0	0	0	0	-
2006 Турин	0	0	2	2	25
2010 Ванкувер	0	0	0	0	-
2014 Сочі	1	1	0	2	20
2018 Пхьончхан	1	0	0	1	21

Контрольні запитання:

1. Охарактеризуйте Олімпійські ігри 1 періоду.
2. Охарактеризуйте Олімпійські ігри 2 періоду.

3. Охарактеризуйте Олімпійські ігри 3 періоду.
4. Охарактеризуйте Олімпійські ігри 4 періоду.

ЛЕКЦІЯ 4. ПАРАЛІМПІЙСЬКІ ІГРИ

- 4.1. Організаційні аспекти проведення змагань з паралімпійських видів спорту
- 4.2. Особливості підготовки та організація паралімпійських ігор
- 4.3. Проведення змагань
- 4.4. Умови визначення переможця неофіційного командного заліку

4.1. Організаційні аспекти проведення змагань з паралімпійських видів спорту

Як в олімпійському, так і у паралімпійському спорті застосовуються різноманітні способи проведення змагань. Вибір способу залежить від виду спорту і традицій проведення змагань в цьому виді; мети змагань; кількості учасників і місця проведення; можливостей суддівської колегії; часу, який виділений на проведення змагань.

У більшості видів спорту найчастіше зустрічаються такі способи: коловий, відбірково-коловий, змішаний і спосіб прямого вибування.

Коловий спосіб. При проведенні змагань цим способом всі учасники змагань зустрічаються з усіма суперниками по чергові. Результати зустрічей (перемоги, поразки, нічий) враховуються при визначенні порядкового місця, яке посів більшу суму очок. При проведенні змагань коловим способом виникають випадки, коли однакову суму очок набирають два або декілька учасників (команд).

В таких випадках перевага надається спортсмену або команді у відповідності з умовами, які регламентовані в Положенні про змагання. Умови, які виявляють переваги того або іншого спортсмена (команди) при набраній однаковій кількості очок, можуть бути: перемога спортсмена (команди) в особистій зустрічі; перевага в кількості перемог удаючого спортсмена (команди); краще співвідношення нанесених і отриманих голів (футбол) и інші. Положенням про змагання може бути передбачено, що при рівності результатів у деяких учасників для визначення зайнятого місця між ними можуть бути назначені додаткові зустрічі.

Відбірково-коловий спосіб. При проведенні змагань цим способом учасників (команди) спочатку розділяють на попередні групи, в яких кожен спортсмен (команда) зустрічається зі всіма суперниками даної групи. Потім спортсмени, які посіли місця в групі (в більшості видів спорту 1- 3-є місце, але не більше 50 % учасників даної

попередньої групи), переходять до наступного туру змагань.

При досить великій кількості учасників (команд) відбірково-коловий спосіб дозволяє учасникам набути певний змагальний досвід. При цьому, в певному ступеню, об'єктивно визначаються сильніші спортсмени (команди).

Змішаний спосіб. Всі спортсмени (команди) попередньо беруть участь в одному - трьох турах, які проводяться відбірково-коловим способом. Потім переможці попередніх змагань зустрічаються між собою за жеребом способом прямого вибування. Кількість фіналістів, як і кількість переможців попередніх змагань, визначається Положенням про змагання, фінальні поєдинки проводяться коловим способом.

Можливі варіанти змішаного способу, коли після турів, проведених відбірково-коловим способом, фінальні поєдинки проводяться способом прямого вибування. Приблизно за такою схемою проводяться популярні в США та багатьох країнах Європи змагання зі спортивних ігор, які Визначення переможця в змаганнях, які проводяться змішаним способом, багато в чому залежать від характеру жеребкування. Найбільш об'єктивним є розсіяння спортсменів (команд) по попереднім групам у відповідності з їх кваліфікацією, яка виявляється за результатами попередніх змагань.

Спосіб прямого вибування. В змаганнях, які проводяться цим способом, учасник (команда), які програли поєдинок, вибувають з подальшої боротьби. Хоча можливі заохочувальні поєдинки між командами які програли, які дозволяють їх переможцям продовжувати подальші змагання. Допускаються також варіанти вибування спортсмена з подальших змагань не після першої поразки, а після другої.

При проведенні змагань способом прямого вибування на результат змагань впливає жеребкування спортсменів (команд), яка може звести в одному поєдинку дві сильні команди. Важливий момент об'єктивізації проведення змагань таким способом – розсіяння учасників, що суттєво на не передвзяте виявлення переможця.

Незалежно від способів проведення змагання можуть складатись з двох основних ступенів: попередніх та фінальних.

В залежності від кількості учасників між попередніми та фінальними змаганнями можуть бути проміжні ступені: 1/8, 1/4, 1/2 фіналу.

В легкій і важкій атлетиці, плаванні та інших спортивних дисциплінах можуть проводити змагання, які складаються з двох етапів: кваліфікаційні та основні.

В процесі *кваліфікаційного етапу* проводиться відбір спортсменів для участі в основному етапі. При цьому встановлюється кваліфікаційний норматив.

Спортсмени, які виконують його, допускаються до участі в основних змаганнях, де і виявляються переможці. Спортивні змагання можуть бути особистими, командними та особисто - командними.

В особистих змаганнях визначаються місця всіх спортсменів, які беруть участь у змаганнях, переможці і призери.

В особисто-командних змаганнях, окрім особистих місць учасників, по зайнятим ними місцях визначаються місця команд, які приймають участь.

Характерною особливістю особисто-командних змагань є те, що всі учасники, в тому числі спортсмени одного колективу, змагаються між собою. В командних змаганнях визначається лише місце, яке займає команда.

На відміну від особисто-командних змагань, в командних змаганнях учасники однієї команди змагаються тільки зі спортсменами другої команди. В спортивних іграх (футбол,

баскетбол, волейбол та інш.), а також в греблі (крім човнів-одиначок) практично проводять тільки командні змагання. В інших змаганнях можуть проводити особисті, особисто-командні та командні змагання.

4.2. Особливості підготовки та організація паралімпійських ігор

Однією з основних складових підготовки до Паралімпійських ігор є процес класифікації та кваліфікації спортсменів.

У Паралімпійських іграх можуть брати участь спортсмени, які відповідають умовам допуску, що встановлені Положенням та Правилами Міжнародного паралімпійського комітету.

Класифікація та кваліфікація - це тривалий процес, що відбувається протягом чотирьох років між Паралімпійськими іграми і складається з трьох етапів.

Згідно з встановленою системою Паралімпійських заявок і кваліфікації, Національні паралімпійські комітети подають попередні заявки.

На першому етапі Національні паралімпійські комітети представляють основні дані на всіх спортсменів, які є кандидатами на та класифікацію кандидатів на участь у Паралімпійських іграх. Всі міжнародні спортивні федерації інвалідів, як правило, інформовані за 2-3 роки про необхідність проведення кваліфікаційних змагань, які відбуваються під егідою Міжнародного паралімпійського комітету.

На третьому етапі Національні паралімпійські комітети подають фінальні заявки на всіх спортсменів, які братимуть участь у Паралімпійських іграх. Ці фінальні заявки є остаточними. Після подання фінальних заявок вносити поправки чи робити заміни спортсменів заборонено. Замінити спортсмена можна з поважних причин (травма, хвороба тощо) і лише у тому класі та виді програми, на які було заявлено попереднього спортсмена.

Спортивний комітет МПК розробляє систему збору даних про заявки та класифікацію з метою забезпечення паралімпійським комітетом розробляють класифікаційну стратегію, згідно з якою певний відсоток спортсменів (наприклад, 12 або 21%) можуть пройти класифікацію безпосередньо у місці проведення Паралімпійських ігор.

Згідно з класифікаційною стратегією, всі спортсмени, які мають взяти участь у Паралімпійських іграх, одержують один із трьох паралімпійських статусів: "постійний статус" (PPS), статус "під наглядом" (PRS) або "новий статус" (PNS).

Кожен вид спорту Паралімпійської програми перебуває під контролем підрозділів Міжнародного паралімпійського комітету, Міжнародної організації спорту інвалідів та інших організацій.

Постійний статус отримують спортсмени, які мають визнану та ухвалену класифікаційну оцінку. Спортсмен із таким статусом не повинен проходити класифікацію під час Паралімпійських ігор. Статус "під наглядом" отримують спортсмени з нестабільним станом здоров'я та функціональних можливостей. Спортсмен із таким статусом повинен пройти класифікацію після приїзду на Паралімпійські ігри.

"Новий статус" отримують спортсмени, які ніколи не мали міжнародної визнаної класифікаційної оцінки і про яких немає відомостей у відповідних міжнародних організаціях.

Міжнародні спортивні федерації ведуть рейтинговий облік результатів спортсмена

на кваліфікаційних та офіційних змаганнях і враховують їх при встановленні критеріїв відбору до Паралімпійських ігор та визначенні статусу спортсмена. 3-4 років класи згідно з медичними обстеженнями, і змагатимуться між собою, як правило, тільки спортсмени одного класу.

Існують точні критерії підрахунку рейтингу спортсменів, а також їх селекції перед Паралімпійськими іграми та Чемпіонатами світу. У різних видах спорту існують системи визначення рейтингу спортсменів для відбору до Паралімпійських ігор.

Так, для участі у Паралімпійських іграх у настільному тенісі була розроблена рейтингова система нарахування очок. Згідно з цією системою бали для рейтингу дають участь та результати особистих виступів спортсменів на змаганнях певного рангу. Спортсменові за участь у Паралімпійських іграх нараховується 100 балів, Чемпіонаті світу - 80, регіональних Чемпіонатах - 50; за участь в інших змаганнях 30-10. Очки, одержані за досягнення результату на змаганнях певного рангу, множать на коефіцієнт рангу змагань, і спортсменові нараховують "рейтингові очки". У випадку об'єднання стартових груп і змагання між собою спортсменів різних класів, запроваджено ряд правил, за якими нараховують додаткові очки (бонус).

Наприклад, якщо спортсмен нижчого класу виграє у спортсмена вищого класу, то він отримує додаткові очки за різницю у класі. Якщо у змаганнях беруть участь 64 і більше спортсменів, то спортсменові нижчого рейтингового класу за програв в іграх за бронзову нагороду нараховують 10 балів. Спортсменові, який програв у чвертьфіналі, нараховують бонус у 5 балів. Бонус нараховується, якщо спортсмен мав мінімум одну перемогу. Бонус за медаль не нараховується, якщо у змаганнях брало участь менше 4 спортсменів.

У відкритих змаганнях спортсменів на візках за кожну перемогу нараховують 3 очки, бонус за перше місце - 30, за друге - 20, за третє - 10 очок. Так, спортсмен, який виступав на Чемпіонаті світу під егідою Міжнародного паралімпійського комітету і посів перше місце, може заробити до 180 очок.

Спеціальними правилами передбачено не лише підвищення рейтингу, але й зниження рейтингу. Наприклад, рейтинг спортсмена не змінюється протягом 2 років після не брав участі у змаганнях, то його рейтингові бали знижуються на 25%, а потім анулюються до ігор або Чемпіонатів світу.

Така сама система зниження рейтингу існує при проведенні регіональних змагань. Якщо спортсмен не набрав нових рейтингових балів протягом 30 місяців, то його виключають з рейтингового списку і він втрачає всі набрані бали. У різних регіонах світу діє диференційована система нарахування балів.

Таким чином, на основі рейтингу спортсменів розробляються критерії їх відбору до Паралімпійських ігор. Наприклад, до XI Паралімпійських ігор (Сідней, 2000 р.) 30% спортсменів були відібрані за результатами чотирьох регіональних Чемпіонатів; 60%-65% (в залежності від класу) - згідно із світовим рейтингом; 5- 10% були спеціально запрошені ("Білі картки") за умови наявно класифікаційних карток.

На Паралімпійських іграх працює Класифікаційний Координаційний центр, який відповідає за нагляд за процесом класифікації, а також керує розкладом розгляду протестів. Протести або апеляції до Арбітражної Комісії з Класифікації.

Протести подаються згідно з Положеннями про Правила та Класифікацію, що розроблені різними міжнародними федераціями. Протести у письмовій формі можуть подавати Шеф місії або його повноважний представник чи представники від різних видів

спорту (керівник команди або тренер). Терміни подачі протестів у різних видах спорту суттєво відрізняються. Наприклад, згідно правил з паверліфтингу протест треба заявити відразу після підходу.

Згідно з правилами та положеннями про настільний теніс для інвалідів з пошкодженнями опорно-рухового апарату, всі протести та апеляції приймаються протягом 30 хвилин. Якщо порушення було виявлено до початку змагань, то його і слід подавати до початку змагань, а не чекати результатів змагань.

Згідно з положеннями Всесвітньої організації волейболу інвалідів, протести та апеляції слід заявити протягом 60 хвилин після закінчення матчу.

Згідно з правилами з футболу серед спортсменів з церебральним паралічем, протест приймається протягом двох годин після закінчення гри. Якщо рефері відхиляє протест, керівник команди може звернутися до Апеляційного, директор змагань, обраний представник команди, а також може увійти представник відповідної Федерації. Рішення Журі є остаточним.

Разом з протестом подається грошовий внесок, який повертається лише за умови задоволення протесту.

Програма видів спорту для наступних Паралімпійських ігор визначається Міжнародним паралімпійським комітетом під час останніх Паралімпійських ігор, на них можуть демонструватися нові види спорту, проводитися показові виступи тощо.

Міжнародні спортивні федерації разом з асоціаціями розробляють нові спортивні правила за видами спорту для інвалідів різних нозологічних груп.

Змагання з паралімпійських видів спорту проводять згідно з Положеннями або Правилами для цих видів спорту та умов Договору про співпрацю між Організаційним комітетом Паралімпійських ігор та проведення змагань.

Організаційний комітет Паралімпійських ігор заздалегідь інформує всі Національні паралімпійські комітети про програми, регламент та місця змагань, порядок класифікаційного догляду, допінгового контролю, жеребкування, квоти та правила змагань з окремих видів спорту, форму та інвентар, функціональні класи та кваліфікаційні стандарти.

Так, Національні паралімпійські комітети до Паралімпійських ігор у Сіднеї заздалегідь знали, яким буде розподіл спортсменів-інвалідів за видами спорту з урахуванням класифікації спортсменів.

Наприклад, футбол

- 8 команд, по 4 команди у двох групах, класи CP-5 - CP-8; стрільба з лука - максимальна кількість чоловіків - учасників (у класі ARW1-12, ARW2-22, ARST-24), максимальна кількість жінок - учасниць кожного класу (ARW1/ARW2 - 12, ARST - 12, білі картки - до 8); волейбол (сидячі) - 12 команд по 6 команд у двох групах; дзюдо - 84 спортсмени тощо.

Відповідно до Медичного та Антидопінгового Кодексу Міжнародного паралімпійського комітету, на Паралімпійських іграх проводиться допінговий контроль.

Контроль на допінг проводить Організаційний комітет Паралімпійських ігор та медична комісія Міжнародного паралімпійського комітету спільно із комітетом з відповідного виду спорту. Допінговий контроль можуть проводити з дня офіційного відкриття Паралімпійського селища.

На всіх етапах підготовки підрозділи Міжнародного паралімпійського комітету,

Організаційний комітет Паралімпійських ігор ведуть підготовчу роботу з Національними паралімпійськими комітетами, а також з усіма міжнародними спортивними федераціями інвалідів, що вони входять до Міжнародного паралімпійського комітету.

Під час підготовки до Паралімпійських ігор Міжнародний паралімпійський комітет у своїй роботі тісно співпрацює з Міжнародним олімпійським комітетом та Організаційним комітетом Олімпійських ігор.

4.3. Проведення змагань

Вимоги до організації спортивних заходів

Заклади, що проводять спортивні заходи за участю інвалідів мають забезпечити для них максимум зручностей.

Для зустрічі та відправки спортсменів-інвалідів слід виділяти транспорт з урахуванням особливостей нозології та індивідуальних особливостей стану спортсменів.

Усі перепони та сходи мають бути обладнаними пандусами з обмежниками доріжок. Роздягальні та душові мають бути обладнаними додатковими перилами.

Місця проживання спортсменів доцільно організовувати недалеко від спортивних споруд. Для готелів, де мають бути розташовані спортсмени-інваліди, обов'язково є наявність ліфтів із широкими дверима або виділення помешкань на першому поверсі з проживанням по 2-3 особи, в т.ч. супровід.

Харчування спортсменів має організовуватись в комфортних приміщеннях з обов'язковою роботою обслуговуючого персоналу.

Добровільними помічниками - волонтерами можуть стати студенти медичних, спортивних та педагогічних інститутів, курсанти військових училищ, слухачі семінарій тощо.

Для створення оптимального психологічного клімату змагань дуже важливо, щоб медична класифікація спортсменів відбувалася з максимальною об'єктивною оцінкою.

У склад медичної комісії входять, як правило, фахівці спортивної медицини, хірург, невропатолог тощо.

До роботи у суддівських бригадах залучаються досвідчені, кваліфіковані судді, бо дуже високою є вартість суддівської помилки.

Необхідно забезпечити спілкування спортсменів з максимальною кількістю здорових людей, проводити різноманітні додаткові заходи.

4.4. Умови визначення переможця неофіційного командного заліку

Нетрадиційні змагання спортсменів паралімпійських нозологій

З метою вирішення завдань спортивної підготовки, зокрема завдань корекційно-реабілітаційної програми, можуть бути проведені нетрадиційні змагання з незвичних "видів спорту".

Для цього розроблено декілька специфічних тренажерних пристроїв, що дозволяють проводити змагання невеликих груп інвалідів:

- Комбінований пристрій для силових вправ.

Складається з металевого каркасу, що насувається на ліжку. Інша конструкція передбачає використання інвалідного візка та в'їзд на робочий майданчик тренажера. Використовується для змагальних вправ зі штангою (вага, темп), з коромислом (темп) тощо.

- Марафон. Екранний пристрій, що має групу світлових об'єктів (за кількістю спортсменів), що рухаються збирачем імпульсів від тренажерних пристроїв з "педальним", "важільним" чи іншим навантаженням, на яких власне і змагаються інваліди.

- Крокоходи, що мають опорні бічні стійки із колесами для запобігання падінням, важіль гальмування та маневрування, одну чи дві педалі (в залежності від виду інвалідності).

Метання дротиків сприяє розвитку координації рухів на основі тонких диференціювань кінестезичних відчуттів у сліпих. Для проведення тренувань та змагань у цій спортивній дисципліні потрібно таке обладнання: озвучена мішень, набір дротиків, стілець. Пінопластову мішень зроблено за принципом стрілецької мішені діаметром 1 м з радіусом кожного кільця зони поразки 5 см. Влучення у центр мішені приносить гравцю максимальні 50 очок. При кожному віддаленні зони поразки від центру, кількість

отриманих гравцем очок зменшується на 5, в результаті чого попадання в крайню від центру зону поразки приносить гравцеві найменші 5 очок.

Центр мішені озвучено дзвінком, сигнал від якого подається суддею тільки перед першим кидком в якості додаткового орієнтиру для визначення місцеположення мішені відносно гравця. З цією ж метою спинка стільця, якої гравець в положенні "сидячи" торкається спиною мішені.

На стадії навчання після серії кидків рекомендується підводити гравця до мішені для тактильного уточнення координат попадання дротиків. На основі тактильного сприйняття положення дротика відносно центру мішені гравець отримує можливість співставлення своїх кінестезичних відчуттів в момент кидка з реально отриманими результатами, що сприяє більш швидкому і повноцінному накопиченню рухового фонду гравця.

Контрольні запитання:

1. Організаційні аспекти проведення змагань з паралімпійських видів спорту.
2. Особливості забезпечення суддівства.
3. Схеми проведення змагань.
4. Умови визначення переможця неофіційного командного заліку.

ЛЕКЦІЯ 5. СТРУКТУРА МОК

- 5.1. Загальна характеристика МОК
- 5.2. МОК та його роль в олімпійському русі
- 5.3. МСФ та їх функції в олімпійському русі
- 5.4. НОК та його роль в олімпійському русі
- 5.5. Олімпійська хартія

5.1. Загальна характеристика МОК

Міжнародний олімпійський комітет (МОК), утворений 23 червня 1894 р. на конгресі в Парижі, є найвищим керівним органом олімпійського руху. Згідно з Олімпійською хартією (у редакції 2013 р.) МОК є міжнародною неурядовою, некомерційною організацією, з необмеженим терміном повноважень, у формі асоціації зі статусом юридичної особи, визнаної Швейцарською Федеральною Радою відповідно до договору, укладеного 1 листопада 2000 р. Штаб-квартира міжнародного олімпійського комітету (МОК) з 1915р. знаходиться в Лозанні (Швейцарія). Природно, може виникнути питання: чому вибір П'єра де Кубертена ліг саме на це швейцарське місто (адміністративний центр кантона), розташоване на північному березі Женевського озера. При створенні МОКу в 1894 р. було введено правило, згідно з яким його резиденція протягом кожних чотирьох років повинна була знаходитися в місті, обраному місцем проведення чергових ОІ. У 1916 р. П'єр де Кубертен створив в Лозані Олімпійський інститут і Міжнародне бюро спортивної педагогіки. У 1918 р. президент МОК переїхав в Лозанну, де жив і працював на віллі Мон-Репо, яку муніципальна влада надала у володіння МОК.

Відповідно до Олімпійської хартії МОК має наступні цілі та задачі:

- стимулювати координацію, організацію й розвиток спорту та спортивних організацій;
- співпраця з компетентними громадськими та приватними організаціями з метою поставити спорт на службу людству;
- забезпечення регулярного проведення Олімпійських ігор;
- боротьба з будь-якими формами дискримінації в Олімпійському русі;
- підтримка дотримання спортивної етики;
- сприяння духу чесної гри та викорінення насильства;
- боротьба з допінгом у спорті;
- забезпечення безпеки та здоров'я спортсменів;
- протистояння політичним та комерційним зловживанням у спорті;
- підтримка міжнародної Олімпійської академії (МОА);
- підтримка інших організацій, діяльність яких присвячена олімпійській освіті.

Міжнародна олімпійська система включає в себе: МОК – МСФ – НОК – КА (континентальна асоціація – 5 президентів) – РОК (регіональні олімпійські комітети). Крім того, до олімпійської системи відносяться інші організації, установи, окремі особи і спортсмени.

У відповідності до Хартії МОК можна визнавати різні асоціації, недержавні організації, котрі пов'язані зі спортом і які діють на міжнародному рівні.

У структурі МОКу на сучасному етапі зазначаються *два напрями*: діяльність, що пов'язана з Олімпійськими комітетами на всіх рівнях (МОК, НОК, Асоціації НОК, Регіональні ОК – європейська, азіатська, американська, африканська); діяльність на основі спортивних федерацій (МСФ, регіональні СА, сезонних асоціацій – літні, зимові види спорту).

Міжнародна олімпійська система є частиною міжнародної організаційної системи. Вона зв'язана з ООН, ЮНЕСКО, що надає змоги своєчасно реагувати на політичні умови, матеріально-технічне забезпечення олімпійського спорту.

До основних напрямів діяльності МОК в останні роки слід віднести наступні: використання спорту і ОІ в політичних цілях; виявлення націоналістичних настроїв під час проведення найбільших міжнародних змагань, і, насамперед, ОІ; наявність расової дискримінації у спорті; використання окремими спортсменами заборонених препаратів і стимуляторів з метою підвищення рівня спортивних результатів; складання програми Ігор; залучення бізнесу у спорт і ОІ, надання їм рекламно-комерційних і розважальних функцій; допуск професіональних спортсменів на ОІ і втілення атрибутів професійного спорту в олімпійський рух – професіоналізація спорту і Ігор; демократизація МОК і міжнародного олімпійського руху необ'єктивність суддівства олімпійських та інших міжнародних змагань та інше.

З метою пошуку нових джерел фінансування і недопущення односторонньої фінансової залежності від телебачення МОК склав у 1985 році комерційну угоду з рекламною фірмою "Інтернешнл спорт енд лежер" (ІСЛ), розгорнувши міжнародну олімпійську комерційно-спонсорську програму під назвою ТОП.

У лютому 1985 р. виконком МОК несподівано для багатьох прийняв рішення про допуск професійних спортсменів до ОІ 1988 р. у змаганнях з футболу, тенісу і хокею, яке викликало у світі бурну реакцію. В жовтні 1986 року в Лозані відбулася 91 сесія МОК. Вона увійшла в історію

олімпійського руху рішеннями про допуск професіоналів до Ігор, а також рішенням про зміну термінів проведення зимових і літніх Олімпійських ігор після 1992 р.

Безумовно, рішення МОК про розведення часу проведення Ігор Олімпіади та зимових Олімпійських ігор має свої позитивні моменти. Воно дозволяє НОКам зняти напруженість в їх роботі, пов'язану з підготовкою і відправкою команд на Олімпійські ігри двічі на рік, а зимові ігри вийшли з "тіні" літніх і до них привернулося більше уваги.

93-тю сесію МОК, яка відбулася у канадському місті Калгарі напередодні зимових Ігор 1988 р., можна назвати антидопінговою. Х.А.Самаранч зажадав, щоб всі МСФ і НОК посилили заходи боротьби з допінгом. Керівники МОК вирішили не тільки застосовувати санкції до порушників, але й вести роз'яснювальну та виховну роботу серед спортсменів.

Учасники 96-ї сесії МОК у 1990 р. одностайно схвалили текст нової Олімпійської Хартії, робота над якою велася біля вісьми років.

98-а сесія МОК в Альбервіллі підтвердила намір МОКу брати у учасників Олімпійських ігор при допінг-контролі аналіз крові.

5.2. МОК та його роль в олімпійському русі.

МОК – вищий керівний орган олімпійського руху, який має всі права на Олімпійських іграх. Утворений на конгресі в Парижі 23 червня 1894 року. МОК – постійно діюча міжнародна недержавна організація у формі асоціації зі статутом юридичної особи, яка утворена не для отримання прибутків.

Штаб-квартира МОК з 1915 року розміщується в Лозані на Плас дю Поле – площі палацу. Причиною вибору цього місця було таке. Спочатку, з 1894 р., при утворенні МОКу, існувало правило, у відповідності до якого резиденція МОКу протягом 4-х років повинна знаходитися в столиці чергових Олімпійських ігор. Право на проведення Олімпійських ігор у 1916 році отримала Германия. А в нейтральній Швейцарії проживав давній приятель П. Кубертена Годфрус де Блоне – член МОК з 1898 р., ініціатор швейцарського Олімпійського комітету. Годфрус де Блоне запропонував на час війни розмістити архів МОК у Швейцарії. Потім, коли Президент МОК, як дійсний патріот, пішов на фронт, і як солдат, за його словами, не міг очолювати МОК, протягом декількох місяців ним керував де Блоне. Так штаб-квартира опинилася в Лозані.

У 1916 р. П. де Кубертен відкриває тут Олімпійський інститут і Міжнародне бюро спортивної педагогіки. У 1918 р. він переселяється до Лозани, де живе і працює на віллі «Могє-Рено», котра була надана владою МОКу. У квітні 1918 р. муніципалітет Лозани переселяє штаб-квартиру МОК до замку Шато де Віді. Але ніхто, крім Кубертена, із наступних президентів МОК не знаходився постійно в Лозані. У 1980 році після обрання Президентом Хуана А. Самаранча, він розширив сфери діяльності в цьому місті. Був побудований новий будинок (закінчено у 1986 р.).

Мета і завдання МОК (у відповідності до Олімпійської хартії):

- розвивати і координувати спортивну діяльність;
- здійснювати співробітництво з громадськими і приватними організаціями для служби масовому спорту;
- забезпечити регулярне проведення Олімпійських ігор;
- боротися з лютими формами дискримінації в спорті;
- сприяти підтриманню спортивної етики;
- боротися за дух чесного ведення спортивної боротьби;
- протидіяти політичним і комерційним зловживанням у спорті;
- не допускати виникненню загрози здоров'ю спортсменів.

Членство і комплектування МОК. МОК вибирає членів серед осіб, котрі мають відповідну кваліфікацію, з країн, де існує визнаний НОК. Необхідно володіти офіційною мовою – англійською, французькою.

Звичайно обирається один член від країни, але від країни, де проводяться Олімпійські ігри, – 2 члени. Використовують «зворотний принцип». За положенням обирається особа віком до 75 років: середній вік – 62,7 роки, старше 61 р. – 60 % членів МОК. До складу входять 7 жінок – 6 осіб-учасниць Олімпійських ігор.

У 1994 р. МОК визнавав 195 членів НОК і 31 МСФ. Водночас представників різних країн у

МОК лише 79 (40 %) і 7 МСФ (23 %). За професією:

24,2 % – банкіри і комерсанти, 20,5 % – політики, 8,1 % – дипломати (5 монархів, 25 міністрів).

З 89 членів МОК (1994): 30 – президенти НОК, 5 – президенти континентальних асоціацій, 10 – президенти МСФ.

Зараз у МОК працюють представники 79 країн (деякі мають двох представників): Азія – 14 (15,7 %), Африка – 15 (18 %), Америка – 17 (19 %), Європа – 38 (42,7 %), Океанія – 4 (4,5 %).

Система обрання членів МОК постійно критикується з боку НОК і МСФ. Є невеликі європейські країни, які мають по два представники і майже не мають спортсменів, водночас як країни з великою спортивною базою не мають жодного представника в комітеті. Відрадом фактом вважається прийняття до МОКу наприкінці 80-х років 7-х жінок (крім принцеси Ліхтенштейну шість жінок є учасницями Олімпійських ігор різних років).

Обов'язки членів МОК.

Кожен член МОК зобов'язаний:

- забезпечити представництво МОК у своїй країні;
- працювати у складі комісій МОК;
- допомагати розвитку олімпійського руху в країні;
- слідкувати за реалізацією програми МОК, включаючи «Олімпійську солідарність»;
- не менше разу на рік інформувати Президента МОК про розвиток олімпійського руху у своїй країні та його потребах;
- сповіщати Президента МОК про всі події, які заважали реалізації Олімпійській хартії в країні;
- виконувати доручення МОК, якщо необхідно представляти МОК в іншій країні чи території.

У 1997 р. нараховувалося 114 членів МОК. 48 – Європа, 20 – Азія, 20 – Африка, 21 – Америка, 5 – Австралія і Океанія.

Після 10 років роботи в МОК її члени можуть стати почесними членами МОК (без права голосу), якщо за віком вони вже не можуть працювати.

Основними органами МОКу є сесія, виконком, президія. Сесія проводиться 1 раз на рік (обирає членів МОК), а в олімпійський рік – двічі.

Виконком складається з Президента, чотирьох віце-президентів і 6 членів. Вони слідкують за виконанням Олімпійської хартії, відповідають за фінансову діяльність, рекомендують осіб для обрання членами МОК. Президент обирається на 10 років таємним голосуванням. Повторно на 9 років. Віце-президенти – на 4 роки. З 2013 року президент МОК Томас Бах.

МОК проводить також Олімпійські конгреси – 1 раз за вісім років. За 100 років було проведено 12 конгресів:

1. 1894, Париж, статус спортсмена-аматора.
2. 1897, Гавр, гігієна, спортивна педагогіка.
3. 1905, Брюссель, відношення МОК і спортивних федерацій.
4. 1906, Париж, статус верховних органів МОК.
5. 1913, Лозани.
6. 1914, Париж.
7. 1921, Лозани.
8. 1924, Прага, програма, правила ігор.
9. 1930, Берлін.
10. 1973, Варна.
11. 1981, Баден-Баден, аматорство і професіоналізм.
12. 1994, Париж, спорт і політика, економка, майбутнє Олімпійських ігор.
13. 2009, Данія, за підсумками конгресу було прийнято 66 рекомендацій, з п'яти ключових тем «Спортсмени», «Олімпійські ігри», «Структура олімпійського руху», «Олімпізм і молодь» та «Цифрова революція».

За всю історію сучасного олімпійського руху було проведено 13 Конгресів (I – Париж, 1894 р.; XIII – Копенгаген, 2009 р.). Конгреси проводились нерегулярно.

Для вивчення специфіки окремих питань і підготовки рекомендацій виконкому Президент МОК назначає соціальні комісії або робочі групи. На сьогодні в МОК діє 18 комісій (для допуску, культури, нових джерел фінансування, медицини, олімпійської солідарності, програми ігор, преси, радіо і телебачення, спорту для всіх, філателії, фінансів, юридична, оцінювання підготовки до Олімпійських

ігор, міжнародної Олімпійської Академії, Олімпійського руху, спортсменів). Є також Рада з нагородження Олімпійським орденом, комісія для антидопінгового контролю, оцінювання умов прийому та розміщення учасників Олімпійських ігор.

Керівництво Міжнародного олімпійського комітету та його роль у розвитку олімпійського спорту

Президенти МОК:

Деметріус Вікелас (1894–1896);

П'єр де Кубертен (1896–1925);

Анрі де Байє-Латур (1925–1942);

Юханнес Зігфрід Едстрем (1942–1952);

Ейвері Брендедж (1952–1972);

Майкл Моріс Кілланін (1972–1980);

Хуан Антоніо Самаранч (1980–2001);

Жак Рогге (2001–2013);

Томас Бах (з 2013 р.).

Розвиток сучасного олімпійського спорту значною мірою визначався поглядами і практичною діяльністю президентів МОК. Існує багато доказів тому, що планомірний розвиток олімпійського руху, його стабільність і авторитет обумовлені тим, що президентами МОК були видатні, авторитетні діячі, з високими громадянськими і професійними якостями і відчуттям відповідальності за долю олімпійського спорту.

Розглянемо погляди і основні аспекти діяльності президентів МОК.

Деметріус Вікелас (1894–1896)

У 1894 році Вікелас брав участь у роботі I Міжнародного спортивного конгресу в Парижі, який приймав рішення про організацію сучасних Олімпійських ігор. При обговоренні цього питання він висунув і виборів пропозицію про проведення I Олімпійських ігор у 1896 році в Афінах. Згідно з Олімпійською хартією, прийнятій на цьому конгресі, президент МОК повинен представляти країну-організатора чергових Олімпійських ігор. На цьому ж конгресі Д. Вікелас був обраний першим президентом МОК (у віці 59 років).

Перші Олімпійські ігри, які були проведені в Греції, мали великий успіх, і греки хотіли прийняти закон про постійне проведення Олімпійських ігор у них. Але МОК був рішуче проти цього – Олімпіади повинні бути демократичними і міжнародними.

У процесі підготовки Олімпійських ігор в Афінах Д. Вікелас подолав величезні труднощі економічного і політичного характеру. Значною мірою завдяки його діяльності були успішно проведені перші Олімпійські ігри. Після закінчення Олімпійських ігор Д. Вікелас передав пост президента П. де Кубертену, а сам зайнявся літературною діяльністю. Помер у 1908 р.

П'єр де Кубертен (1896–1925)

Барон П'єр де Кубертен був відомим діячем у сфері літератури, історії, педагогіки, соціології. Але найбільшу популярність він отримав як ініціатор відродження сучасних Олімпійських ігор і президент МОК.

У 1894 році на I Міжнародному спортивному конгресі, скликаному за його ініціативою, представники 12 країн прийняли його пропозицію про регулярне проведення з 1896 року Олімпійських ігор, створення МОК, затвердження Олімпійської хартії – збірки основних правил і положень олімпійського руху.

Другі Олімпійські ігри були проведені в Парижі у 1900 році, президентом МОК став француз П. де Кубертен. Наступні ігри планували провести у США, тому на посаду президента МОК планувався американець, професор У.М. Слоен. Однак він відмовився і вніс пропозицію, щоб президентом залишився Кубертен, як засновник олімпійського руху. Кубертен був пере обраний, а положення про обрання нового президента кожні 4 роки відмінили.

Кубертен зіграв важливу роль у становленні сучасного олімпійського руху і брав безпосередню участь у підготовці і проведенні Олімпійських ігор 1896–1924 рр..

У 1912 році Кубертену була присуджена золота медаль за вірш «Ода спорту», у якому відображені його погляди на Олімпійський спорт, його ідеали і функції. Вірш складається з 9 частин:

О спорт! Ти – насолодження!

О спорт! Ти – творець!

О спорт! Ти – справедливість!
О спорт! Ти – виклик!
О спорт! Ти – благородство!
О спорт! Ти – радість!
О спорт! Ти – плодотворність!
О спорт! Ти – прогрес!
О спорт! Ти – мир!

У 1914 році на Паризькому конгресі МОК був прийнятий, запропонований Кубертенем, прапор і емблема Олімпійських ігор – п'ять переплєтених кілець (синє, жовте, зелене, червоне і чорне) на білому кольорі полотна, вірець яких він знайшов у давньогрецькому місті Дельфа. Зараз цей прапор (1914 року) знаходиться в Олімпійському музеї в Лозані.

Олімпізм Кубертена був пов'язаний з найвищими ідеалами християнської та інших релігій. Він вважав, що олімпізм є унікальним засобом у прагненні покращити людство, вдосконалити закони суспільного життя. Він казав: «...з усіх видів інтернаціоналізму, які проявляються на нашій планеті, я проголошую олімпізм найефективнішим. Він скерований на зміцнення миру, робить древнє і вроджене почуття агресивності більш благо родним і великодушним».

Кубертен був першим педагогом, який конкретно висловився про виховну роль олімпізму. Як педагог він вважав головним засобом досягнення миру виховання високих моральних якостей особистості. Він писав: «Олімпізм – не система, а стан духу. Він може мати безліч видів вираження, і ніяка окрема раса або епоха не можуть утверджувати про встановлення монополії на нього».

З 1918 року Кубертен переїхав жити до Швейцарії. У 1925 році він офіційно відмовився бути президентом МОК і подав у відставку.

Помер він у 1937 році (у віці 74 роки), похований у Лозані. А серце, за його бажанням, було поховано в Олімпії.

Анрі де Байє-Латур (1925–1942)

Граф Анрі де Байє-Латур активно займався спортом, на початку ХХ століття був дипломатичним представником Бельгії у Нідерландах. У 1903 році був обраний членом МОК, у 1905 році провів у Брюсселі Олімпійський конгрес, у 1906 році організував НОК Бельгії, активно виступав за організацію Олімпійських ігор у 1920 році в Антверпені і був активним учасником їх підготовки і проведення.

У 1925 році, після відставки Кубертена і за його значною допомогою президентом МОК став Латур, який керував цією організацією 17 років. Він помер у 1942 році від інфаркту, причиною якого стала окупація Бельгії фашистською Німеччиною, якій він до того симпатизував, а син став солдатом «Вільної бельгійської армії».

Західні спеціалісти позитивно оцінюють його внесок у справу подальшого розвитку олімпійського спорту. Але окремі історики ставлять йому в провину проведення Олімпійських ігор у 1936 р. у Берліні. Водночас він не дав згоди, щоб Гітлер виходив до п'єдесталу нагородження для поздоровлення німецьких спортсменів – олімпійських чемпіонів.

У 1936 році в Лондоні проходила остання передвоєнна сесія МОК. На ній Латур виступив останній раз у ролі президента і підтвердив бажання чітко дотримуватися законів олімпійського руху, розроблених П. де Кубертенем.

Юханнес Зігфрід Едстрем (1942–1952)

Юханнес Зігфрід Едстрем – видатний діяч спортивного і олімпійського руху, народився у 1870 році у Гетеборгу. У студентські роки був рекордсменом Швеції у спринтерському бігу. На початку ХХ ст. став одним з керівників шведського спортивного руху. Активно брав участь у підготовці й проведенні Олімпійських ігор 1912 року у Стокгольмі. За його ініціативою у 1912 році була заснована Міжнародна аматорська легкоатлетична федерація (МАЛФ), президентом якої він був у період 1912–1946 р.р. З 1920 р. – член МОК, з 1921 р. – член виконкому МОК, з 1931 р. – віце-президент МОК. Після смерті Байє-Латура він виконував обов'язки президента, а у 1946 році був обраний на цю посаду (у віці 76 років!).

Уся діяльність Едстрема була проінята бажанням зміцнення ОР, використання його як фактора взаєморозуміння і співробітництва між народами. Запрошуючи молодь усього світу на змагання Олімпіади 1952 року, він казав: «Молоді люди, які змагаються сьогодні, зможуть завтра стати керівниками держав... набутий ними досвід у міжнародних спортивних відношеннях може стати

ідеальною основою для трансформації у дружні відносини між країнами всього світу».

У 1952 році Едстрем передав пост президента МОК Ейвері Брендеджу. Помер Едстрем у 1964 році у віці 94 років.

Ейвері Брендедж (1952–1972)

Ейвері Брендедж народився у 1887 році в м. Детройт (США). За фахом інженер-будівельник, був власником великої будівельної фірми.

У студентські роки активно займався спортом. Був учасником Олімпійських ігор 1912 року у Стокгольмі (5-е місце у л'я, п'ятиборстві). Чемпіон США кількох років у багатоборстві. У 1928–1934 рр. був президентом Аматорського спортивного союзу США, у 1930–1952 рр. – віце-президентом ІААФ, у 1928–1952 рр. – президентом НОК США.

За пропозицією Юханнес Зігфріда Едстрема Ейвері Брендедж був обраний членом МОК у 1936 р. У 1946 році він став першим віце-президентом МОК. У 1952 році за підтримки Едстрема, після декількох раундів голосування, Брендедж був обраний президентом МОК. Суперниками у нього були представники Франції, Італії, Іспанії.

Брендедж очолював МОК протягом 20 років і багато зробив для зміцнення авторитету і розвитку олімпійського спорту. Але він запам'ятався і як людина з ідеалістичними, консервативними поглядами. Він фанатично боровся за збереження статусу «аматорства» в олімпійському спорті, незважаючи на наявність явних протиріч у цьому питанні в реальному житті. Він догматично наслідував правилам і законам МОК, ідеалам Кубертена.

Він активно боровся за незалежність спорту від політики, хоча і розумів, що жодна національна організація не в змозі активно протидіяти уряду, якщо він захоче взяти у свої руки контроль над спортом, а також використовувати спорт у якості політичного інструменту.

Помер Е. Брендедж у 1985 році у віці 96 років.

Майкл Моріс Кілланін (1972–1980)

Майкл Моріс Кілланін (ірландець, лорд, католик, ліберал) займався боксом, веслуванням, а також був хорошим наїзником. Працював кореспондентом лондонської газети «Дейлі експрес», військовим кореспондентом в Азії, політичним оглядачем центральних газет. У роки війни – офіцер британських збройних сил. Після війни займав адміністративні пости в різних промислових компаніях.

У 1950 році обраний президентом НОК Ірландії, з 1952 року – член МОК, з 1961 р. – член виконкому, з 1968 р. – віце-президент і з 1972 по 1980 рік – президент МОК.

Велику роль Кілланін зіграв у налагодженні відношень між МОК і НОК та МСФ, у проведенні XI Олімпійського конгресу 1973 р. у Варні, проведенні Олімпійських ігор 1980 р. у Москві.

Кілланін безуспішно намагався зменшити політичний ажіотаж навколо Олімпійських ігор шляхом реорганізації проведення Ігор, розповсюдження олімпійських змагань на всі континенти і на довготривалий термін. Він намагався створити рівні можливості для всіх, хто прагнув досягнути високих спортивних результатів – стояти на п'єдесталі пошани Олімпійських ігор. Цей період відзначився демократизацією МОК, вирішенням проблем допуску Китаю, КНДР. НДР до участі в Олімпійських іграх, обрання їх представників у члени МОК.

Позитивним напрямом роботи Кілланіна була реалізація підтримки спортивного руху в країнах, що розвиваються.

Хуан Антоніо Самаранч (1980–2001)

Народився у 1920 році. Підйом до вершин олімпійської ієрархії почався на рубежі 40–50 років, коли він став радником зі спорту в муніципалітеті Барселони, а потім президентом Національної федерації катання на роликових ковзанах. Він був серед членів організаторів II Середньоморських ігор 1955 року в Барселоні, керівником іспанської делегації на зимових Олімпійських іграх 1966 р. у Кортіна д'Ампеццо, Олімпійських іграх 1960 р. у Римі і 1964 р. у Токіо.

У 47 років Самаранч став на чолі Вищої ради спорту Іспанії, а потім і президентом НОК країни. Пізніше ви обіймав пост президента парламенту провінції Каталонія.

У 1966 році Самаранч стає членом МОК, завдяки Брендеджу, який хотів його бачити на чолі МОК. Був шефом протоколу МОК і головою комісії МОК зі справ преси. У 1974–1978 рр. обіймав посаду віце-президента МОК. Три роки працював послом Іспанії в СРСР.

У 1980 році на 83-й сесії МОК, під час обрання президента, Самаранч отримав перемогу у першому турі над канадцем Джеймсом Уфрелом, швейцарцем Марком Ходлером та німцем Віллі

Дауме.

На початку своєї діяльності Самаранч вжив деяких кардинальних заходів щодо укріплення позиції МОК, розширення його зв'язків з іншими організаціями, які відповідають за розвиток спорту, підвищення стабільності і авторитету.

Хуан Антоніо Самаранча склав свою концепцію діяльності МОК, в основу якій поклав такі основні принципи:

- сумісна робота і тісне взаємоспівробітництво всіх учасників міжнародного олімпійського руху - представників МОК, НОК і МСФ;
- признання незалежності, а також забезпечення представництва кожної зі складових частин олімпійського руху – МОК, НОК і МСФ на Олімпійських іграх та інших міжнародних змаганнях;
- приведення правил МОК у відповідність до вимог сучасного світу;
- розширення процесу комерціалізації олімпійського руху;
- врахування нового статусу спортсмена в олімпійському спорті, перегляд відношення до професіоналізму з тим, щоб підвищити спортивний рівень Олімпійських ігор і змінити співвідношення сил між країнами Сходу і Заходу;
- розповсюдження і визнання інших форм спортивної практики – спорту для всіх, масового спорту, спорту для інвалідів;
- об'єднання спорту і олімпізму з іншими сферами людської діяльності;
- визначення чіткої позиції у відношенні до апартеїду в спорті;
- посилення боротьби з допінгом; розвиток олімпійської солідарності;
- розвиток співробітництва з усіма урядами і неурядовими організаціями, які зацікавлені у розвитку спорту.

Велику увагу Самаранч приділяє нормалізації відношень МОК із засобами масової інформації. У результаті відношення преси, радіо, телебачення стало більш об'єктивним, різнобічним, поважним і доброзичливим.

Самаранч мав дивовижну здібність, дипломатичні уміння і відчуття того, як свої ідеї перетворити в життя. Він проявляє величезну працездатність, настирливість і гнучкість у реалізації ідей. Ці якості визначають успіх діяльності Самаранча при вирішенні стратегічних питань розвитку олімпійського руху.

Уміла політика президента МОК зробила олімпійський рух значно більш стабільним, монолітним і авторитетним. Це дозволило з великим успіхом провести Олімпійські ігри 1988 р. у Сеулі, хоча політичні обставини були досить напруженими.

Самаранч ще активніше почав співпрацювати з міжнародними організаціями, особливо з ООН, яка на своїй 48-й сесії прийняла рішення оголосити 1994 рік Міжнародним роком спорту і олімпійського ідеалу.

Розширилися і зміцнилися зв'язки з такими міжнародними організаціями, як: ЮНЕСКО, Всесвітня організація охорони здоров'я, Дитячий фонд ООН, Комісія ООН у справах біженців та ін. Стали тіснішими стосунки і зв'язки спорту з культурою, мистецтвом, охороною навколишнього середовища, запобігання військовим конфліктам.

Жак Рогге (2001–2013)

Жак Рогге народився 2 травня 1942 року в Генті. Відомий яхтсмен. Брав участь у змаганнях з парусного спорту на Олімпіадах 1968, 1972 і 1976 років. Дворазовий чемпіон світу. Зіграв десять матчів за збірну Бельгії з регбі. Професія – хірург-ортопед, фахівець зі спортивної медицини. Володів голландською, французькою, англійською, німецькою та іспанською мовами. З 1989 року очолював Асоціацію європейських комітетів. З 1991 року – член МОК, з 1998 р. – член виконкому МОК. Брав участь у підготовці Олімпіад 1976 і 1988 років, літніх – 1980, 1984 і 1988 рр. Шеф-координатор Олімпійських ігор 2000 року в Сіднеї і 2004 року – в Афінах.

Томас Бах (з 2013 року)

Томас Бах (нім. Thomas Bach, нар. 29 грудня 1953) – німецький фехтувальник, олімпійський чемпіон, чемпіон світу, спортивний функціонер. За фахом – юрист. Вільно розмовляє французькою, англійською і іспанською мовами. У 1996–2000 роках – член виконкому МОК, у 2000–2004 роках – віце-президент МОК, знову був обраний на посаду віце-президента в 2006 р.

У Німеччині в травні 2006 року за активною участю Баха сталося об'єднання Німецького

спортивного союзу і Національного олімпійського комітету Німеччини в Олімпійську спортивну конфедерацію Німеччини, яка поєднувала в собі функції міністерства спорту і Олімпійського комітету. До нової організації увійшли близько 90 тис. спортивних клубів з 27 млн членів (майже третина населення Німеччини).

До вересня 2013 р. очолював юридичну комісію МОК і комісію «Спорт і право». Баха було обрано президентом Міжнародного олімпійського комітету на 8-річний термін на 125-й сесії МОК 10 вересня 2013 року.

5.3. МСФ та їх функції в олімпійському русі.

У відповідності Олімпійської хартії (у редакції 2013 р.), для розвитку і просування олімпійського руху МОК може визнавати як міжнародні спортивні федерації (МСФ) міжнародні неурядові організації, які керують одним або декількома видами спорту на світовому рівні і включають організації, що керують цими видами спорту на національному рівні (тобто національні спортивні федерації). На сьогоднішній день на світовому рівні МОК визнає близько 80 МСФ. Проте одна МСФ може керувати різними видами спорту. Наприклад, Міжнародна федерація плавання керує не лише плаванням, але й стрибками у воду, водним поло і синхронним плаванням, тобто усіма водними видами спорту представленими на ОІ. В її компетенцію не входять лише дайвінг і рятування на водах. Щодо зимових видів спорту, то, наприклад, Міжнародна федерація лижного спорту об'єднує шість дисциплін: гірські і бігові лижі, фрістайл, сноуборд, стрибки з трампліну і лижне двоборство. В період з 1972 по 1984 рр. програма Ігор включала 21 вид спорту. За роки президентства Самаранча їх кількість зросла до 28 в Афінах та Пекіні. Проте з приходом Рогге МОК прийняв рішення що два роки проводити перегляд Олімпійської програми, а отже і списку олімпійських МСФ, залишивши, проте, максимальну кількість 28. З 2007 року включення або виключення того чи іншого виду спорту відбувається більшістю голосів членів МОК на Сесії. На основі доповіді, в якій враховуються олімпійська історія спорту, його універсальність, популярність у телеглядачів. Вимоги до спортивних об'єктів, повага до етичних норм, робота по боротьбі з допінгом і т. д. Проте питання про появу нової дисципліни чи комплексу нагород, Виконком МОК має право вирішувати самостійно.

Статути МСФ і їх діяльність усередині олімпійського руху повинні відповідати Олімпійській хартії, зокрема в тому, що стосується прийняття і застосування Всесвітнього антидопінгового кодексу. Кожна МСФ зберігає свою незалежність і автономію в управлінні своїм видом спорту.

Місія і роль МСФ усередині олімпійського руху, згідно Олімпійської хартії, полягають в наступному:

- встановлювати і виконувати, відповідно до духу олімпізму, правила свого виду спорту і стежити за їх дотриманням;
- забезпечувати розвиток свого виду спорту у всьому світі;
- сприяти реалізації цілей, викладених в Олімпійській хартії, а саме - через розповсюдження олімпізму і розвиток олімпійської освіти;
- висловлювати свою думку з приводу кандидатур на організацію Олімпійських ігор, особливо в тому, що стосується технічних аспектів місць проведення змагань по відповідних видах спорту;
- встановлювати свої критерії допуску до змагань на Олімпійських іграх відповідно до Олімпійської хартії і передавати ці критерії на твердження в МОК;
- брати на себе відповідальність за контроль і технічне управління своїм видом спорту на Олімпійських іграх і на інших іграх, що проводяться під патронатом МОК;
- забезпечувати технічну допомогу реалізації програми "Олімпійська солідарність";
- заохочувати і підтримувати заходи, які стосуються медичної допомоги та здоров'я спортсменів. Міжнародні спортивні федерації мають право: складати пропозиції МОК стосовно Олімпійської хартії і олімпійського руху; брати участь в підготовці олімпійських конгресів; брати участь, за пропозицією МОК, в діяльності комісій МОК.

5.4 НОК та його роль в олімпійському русі.

Національний олімпійський комітет (НОК) є керівним органом олімпійського руху в країні. Без визнання НОК МОК спортсмени країни не можуть брати участі в Олімпійських іграх.

НОК України, утворений у 1991 році, визнаний у 1992 р.

В Олімпійській хартії відмічається, що НОК розвиває і захищає олімпійський рух у своїй країні.

Обов'язки НОК :

- пропаганда на національному рівні принципів олімпізму;
- відкриття інститутів, розробка навчальних програм з олімпійського руху;
- розвиток спорту вищих досягнень;
- виступи проти дискримінації і насильства у спорті;
- боротьба проти вживання допінгу.

Виключно НОК представляє свою країну на Олімпійських іграх. До складу НОК входять: представники національних спортивних федерацій, спортсмени-олімпійці, члени МОК (якщо такі є).

Держава не може назначати членів НОК, він структурно відокремлений від держави.

На 1 січня 1994 року до МОК офіційно входило 195 НОК. На 1996 р.– 197. Зараз існує 204 НОКів (національних олімпійських комітетів) у рамках олімпійського руху.

НОКи для кращої організації і розвитку видів спорту утворюють континентальні об'єднання: Асоціація європейських національних олімпійських комітетів (АЄНОК), Африки, Азії, Панамериканська, Океанії, – їх 5 президентів представлені у МОК.

Національні олімпійські комітети, одночасно з МОК і міжнародними спортивними федераціями, є найважливішими структурами в міжнародній системі олімпійського спорту. Створення національних олімпійських комітетів, їх мета і завдання. Визнання МОК отримали більше 200 НОК у всьому світі, по одному від країни. Сьогодні згідно Олімпійської хартії МОК допускає в Олімпійську систему тільки незалежні країни. Визнані міжнародним співтовариством, тобто ООН. Якщо критерії незалежності збережені, то створити НОК не складно. Для його організації вимагається як мінімум п'ять національних федерацій, три з яких представляють види спорту, що входять до програми Олімпійських ігор. Будь-який член МОК обов'язково повинен входити до виконавчого комітету НОК своєї країни.

Повертаючись до історичної довідки, варто згадати, що перші національні олімпійські комітети (НОК) були визнані МОК ще у кінці XIX ст. - в період підготовки до Ігор I Олімпіади, у тому числі НОК Греції і НОК Франції - в 1894 р., НОК Австралії, НОК Австрії, НОК Угорщини, НОК США - в 1895 р., НОК Чилі - в 1896 р. і так далі. Усі п'ять континентів уперше були представлені на Іграх V Олімпіади 1912 р. в Стокгольмі (зокрема, першою азійською країною на Олімпійських іграх стала Японія). Російський олімпійський комітет був визнаний МОК в 1911 р., а припинив свою діяльність в 1917 р.

У період між Першою і Другою світовими війнами (1918-1939 рр.) МОК були визнані національні олімпійські комітети низки країн Латинської Америки (Аргентини, Бразилії, Уругваю, Еквадору, Панами, Мексики, Колумбії, Болівії, Коста-Ріки та ін.), НОК таких європейських країн, як Іспанія, Польща і Мальта, НОК такої азійської країни, як Філіппіни, і т. д. Олімпійський комітет СРСР був визнаний МОК в 1951 р. і функціонував до розпаду Союзу, що стався в грудні 1991 р.

Після Другої світової війни на території Німеччини утворилися (1949 р.) дві держави ФРН і НДР. Національний олімпійський комітет ФРН був визнаний МОК в 1950 р., а Національний олімпійський комітет НДР - в 1955 р. тимчасово (за умови, що спортсмени НДР будуть брати участь в Олімпійських іграх у складі Об'єднаної німецької команди разом із спортсменами ФРН, що і відбувалося на Іграх в 1956, 1960 і 1964 рр.). У 1968 р. НОК НДР був визнаний МОК остаточно.

У XXI ст. лише декілька територій не входять до Олімпійської системи і можуть потенційно стати її частиною, наприклад Косово.

В Олімпійській хартії визначено, що керівництво країни або інша влада не можуть призначати членів НОК. Проте НОК може, на свою думку, прийняти рішення про обрання як своїх членів представників цієї влади. Що стосується процедури визнання, то МОК може визнавати в якості НОК національні спортивні організації, діяльність яких пов'язана з місією і роллю МОК. МОК може також визнавати асоціації НОК, утворені на континентальному або світовому рівні. Всі НОКи та асоціації НОК повинні мати статус юридичної особи і керуватися Олімпійською хартією. Їх статuti

повинні представлятися на затвердження МОК. Національна спортивна організація, що є кандидатом на визнання в якості НОК, повинна подати в МОК заявку, що демонструє відповідність усім необхідним умовам Олімпійської хартії організації кандидата.

Національні олімпійські комітети володіють винятковим повноваженням представляти свої країни на Олімпійських іграх і на регіональних, континентальних і світових комплексних змаганнях, що проводяться під патронатом МОК (параграф 3 правила 27 Олімпійської хартії).

Окрім того, відповідно до того ж параграфу правила 28, кожен НОК зобов'язаний брати участь в Іграх Олімпіади, посилаючи туди спортсменів своєї країни. Виключення в цьому відношенні останніми роками були дуже рідкісними, по суті поодинокими: в Іграх XXVIII Олімпіади 2004 р. у Афінах не брав участь НОК Джибуті (держави в Африці), а на Іграх XXIX Олімпіади 2008 р. в Пекіні серед їх учасників не було делегації НОК Брунея (держави в Азії). Національні олімпійські комітети, згідно параграфу 4 правила 28 Олімпійської хартії, мають виняткове повноваження у виборі і призначенні міста у відповідній країні, котре може виставити свою кандидатуру для організації Олімпійських ігор.

Відповідно до параграфу 5 правила 28, НОК в цілях виконання своїх завдань можуть співпрацювати з урядовими або неурядовими органами, з якими НОК повинні розвивати гармонійні стосунки. Проте НОК не повинні брати участь в будь-якій діяльності, що суперечить Олімпійській хартії.

У параграфі 6 правила 28 сказано, що НОК повинні зберігати свою автономію і протидіяти якому-небудь тиску, включаючи політичне, юридичне, релігійне, економічне та ін., яке могло б перешкодити їм виконувати Олімпійську хартію.

5.5. Олімпійська хартія

Олімпійська хартія - основний правовий документ олімпійського спорту.

Робота Олімпійського руху регламентована Олімпійською хартією – документом конституційного характеру. Хартія визначає межі роботи МОК, а також цінності організації і обов'язки членів «олімпійської сім'ї».

Основи Олімпійської хартії були розроблені П'єром де Кубертенем. Перша редакція цього документу була затверджена в червні 1894 р. в Парижі на Міжнародному атлетичному конгресі (що увійшов до історії як I Міжнародний Олімпійський конгрес).

Даний документ розпочинається наступним параграфом: «Олімпійська хартія - це збірка фундаментальних принципів Олімпізму, правил та роз'яснень, затверджених Міжнародним олімпійським комітетом (МОК). Вона регламентує організацію, дію та процеси Олімпійського руху і визначає умови проведення Олімпійських ігор».

По суті, Олімпійська хартія виконує три основних завдання:

а) Олімпійська хартія, як основний інструмент конституційного характеру визначає та відроджує фундаментальні принципи та невід'ємні цінності Олімпізму.

б) Олімпійська хартія - це і статут Міжнародного олімпійського комітету.

в) Окрім того, Олімпійська хартія визначає основні права і обов'язки трьох головних ланок Олімпійського руху, а саме: Міжнародного олімпійського комітету, міжнародних федерацій та національних олімпійських комітетів, а також організаційних комітетів Олімпійських ігор, які повинні дотримуватись Олімпійської хартії».

У першому варіанті цього документу (1894 р.) передусім було зафіксовано, що на користь моралі Міжнародний конгрес і окремі країни вважають необхідним відродити на міжнародній основі Ігри в сучасній формі, але з дотриманням стародавніх традицій. Відзначалося, що до участі в цих Іграх слід запрошувати спортивні об'єднання усіх країн і що кожна країна може бути представлена тільки своїми громадянами. Встановлювалося, що перед Олімпійськими іграми, які проводитимуться кожні чотири роки, окремі країни повинні проводити відбіркові або попередні змагання для того, щоб країни були представлені кращими спортсменами. Перераховувалися види спорту і спортивні дисципліни, що включались в програму Олімпійських ігор (біг, стрибки, метання диску - в легкій атлетиці, важка атлетика, вітрильний спорт, плавання, веслування, фехтування, боротьба, бокс, кінний спорт, гімнастика, велосипедний спорт, спортивна стрільба, ковзанярський спорт). В

Олімпійській хартії визначалося, що, за винятком фехтування, в змаганнях на Олімпійських іграх з усіх інших видів спорту можуть брати участь тільки аматори, а, для кого спорт є професією, не можуть приймати участі в олімпійських змаганнях.

У додатку до цього документу давалося роз'яснення відносно поняття "аматорство" в олімпійському спорті. Статус спортсмена-аматора визначався таким чином: "це людина, котра ніколи не брала участі в професійних змаганнях, за які отримувала би матеріальну винагороду, і ніколи не була викладачем фізичного виховання". Також відзначалося: "До змагань не допускаються ті, хто професійно займається спортом, і ті, хто отримував у минулому або отримує зараз грошову винагороду за заняття спортом. Саме тому на Олімпійських іграх ніколи не можна призначати грошові призи, а можна вручати тільки почесні нагороди".

У Хартії обговорювалося, що МОК має право не допускати до участі в змаганнях на Іграх тих, хто коли-небудь виступав проти олімпійської ідеї або проти ідеї сучасних Олімпійських ігор. Відповідно до Олімпійської хартії на МОК покладалось регулярне проведення Ігор, а також турбота про те, щоб вони були усе більш гідними їх славної історії і високих ідеалів. Крім того, на МОК покладалось керівництво аматорським спортивним рухом, сприяння поглибленню дружби між спортсменами, заохочення зростання числа організацій, сприяючих проведенню змагань спортсменів-аматорів. Надалі в Олімпійську хартію вносились зміни і доповнення (іноді досить значні). Проте ці зміни не вступали в протиріччя із засадничими принципами олімпізму, запропонованими Пьером де Кубертенем, які він послідовно відстоював і протягом усього періоду діяльності на посаді президента МОК, і надалі - до кінця свого життя. Особливо помітним змінам піддавалися в Олімпійській хартії такі поняття, як "любительство" в спорті, "спортсмен-аматор" і т.д. тому Пьер де Кубертен через об'єктивні причини був вимушений стати прибічником аматорства в олімпійському спорті. Це практично означало визначення олімпійського спорту як елітарного захоплення, що охоплює відносно вузькі прошарки тодішнього суспільства. За станом на першу половину 2014 р. діє Олімпійська хартія (у редакції, яка набула чинності з 9 вересня 2013 р.).

В цілому *Олімпійська хартія* виконує три основні завдання: як головний інструмент, що має характер основного закону, регламентує засадничі принципи і невід'ємні цінності олімпізму; є статутом МОК; визначає основні права і обов'язки трьох головних складових міжнародного олімпійського руху - Міжнародного олімпійського комітету, міжнародних спортивних федерацій і національних олімпійських комітетів, а також організаційних комітетів з проведення Олімпійських ігор, які зобов'язані виконувати положення Олімпійської хартії.

У своїй структурі, окрім преамбули та основних принципів Олімпізму містить шість основних розділів, перший з яких – «Олімпійський рух» (далі ОР), розкриває сутність основних складових цього явища та їх зміст (Склад і загальна організація ОР, місія і роль МОК, Олімпійський конгрес, Олімпійська солідарність, Олімпійські ігри, Олімпійська символіка та ін.).

В розділі II Олімпійської хартії ("Міжнародний олімпійський комітет") відображені юридичний статус МОК, членство в МОК, у тому числі питання комплектування МОК, порядок обрання його членів і їх обов'язки; представлена організаційна структура МОК (сесія МОК, виконком МОК, президент МОК, комісії МОК); викладені заходи і санкції, які можуть бути застосовані сесією МОК, виконкомом МОК або Дисциплінарною комісією МОК у випадках порушення Олімпійської хартії, Всесвітнього антидопінгового кодексу або будь-якого іншого нормативного акту відносно членів МОК, почесного президента МОК, почесних членів МОК, міжнародних спортивних федерацій і їх асоціацій, національних олімпійських комітетів і їх асоціацій, міст-організаторів Олімпійських ігор, оргкомітетів по їх проведенню, міст-кандидатів на проведення Олімпійських ігор, інших визнаних МОК асоціацій і організацій, індивідуальних спортсменів і команд, інших осіб, акредитованих на Олімпійських іграх. У правилі 23 Олімпійської хартії вказано, що офіційними мовами МОКу є французька і англійська, а також відзначено, що на усіх сесіях МОК має бути організований синхронний переклад на французьку, англійську, німецьку, іспанську, російську і арабську мови.

Розділ III Олімпійської хартії ("Міжнародні спортивні федерації") присвячений опису ролі МСФ, їх місії в олімпійському русі і умов їх визнання МОКом.

В розділі IV Олімпійської хартії - "Національні олімпійські комітети" - представлений матеріал, що відображає роль і місію цих організацій в олімпійському русі, склад НОКу, його права і обов'язки.

Розділ V Олімпійської хартії ("Олімпійські ігри") містить 27 правил, які описують проведення, організацію і керівництво Олімпійськими іграми; участь в Олімпійських іграх; програму

Олімпійських ігор; молодіжний табір, протокол. Правила 32-40 охоплюють терміни і порядок проведення Олімпійських ігор, вибори міста-організатора, задачі оргкомітету Ігор і порядок його діяльності, функції Координаційної комісії МОК з Олімпійських ігор і взаємодія між МОК, оргкомітетами Ігор, міжнародними спортивними федераціями і національними олімпійськими комітетами, а також питання, пов'язані з організацією Олімпійського селища (для проживання в одному місці спортсменів, що беруть участь в Іграх, офіційних осіб і персоналу команд), і з культурною програмою, що забезпечує оргкомітет під час Олімпійських ігор. Правила 41-44 основну увагу зосереджують на Кодексі допуску спортсменів на Ігри, громадянстві учасників Олімпійських ігор, вікових аспектах, порядку і термінам розсилки усім визнаним МОКом національним олімпійським комітетам запрошень для участі в Іграх і подачі НОК заявок на участь в Олімпійських іграх. Правилу 43 Олімпійської хартії передбачено, що Антидопінговий кодекс є обов'язковим для усього Олімпійського руху. Правила 45-48 містять опис порядку формування програм Ігор Олімпіад і зимових Олімпійських ігор (по видах спорту, дисциплінах і видах змагань). Відмічено, що відбір видів спорту для програми ІО, а також визначення критеріїв і умов для включення виду спорту в програму Олімпійських ігор є прерогативою сесії МОК. Вказано, що в програму Ігор включаються і залишаються в ній тільки ті види спорту, які (в особі відповідних міжнародних спортивних федерацій) приймають Всесвітній антидопінговий кодекс і керуються ним. Рішення про включення в програму Ігор тієї або іншої дисципліни або виду змагань є прерогативою виконкому МОК.

У правилі 46 висвітлюються технічні положення, що стосуються повноважень і діяльності міжнародних спортивних федерацій на Олімпійських іграх (кожна МСФ відповідає за технічний контроль і керівництво своїм видом спорту, стежить за тим, щоб правилам відповідної міжнародної спортивної федерації повністю відповідали усі технічні елементи, включаючи розклад змагань, місця їх проведення і місця для тренування спортсменів і усе устаткування). У правилах 49-50 відображені питання, пов'язані з висвітленням Олімпійських ігор засобами масової інформації, порядком випуску видань, що відносяться до Ігор, а також порядком і умовами розміщення реклами (включаючи заборону будь-якої реклами комерційного характеру на стадіонах, в місцях проведення олімпійських змагань і на інших спортивних аренах і заборона будь-якої політичної, релігійної або расової пропаганди на олімпійських об'єктах і в інших місцях проведення змагань Олімпійських ігор).

Правило 51 безпосередньо стосується протоколу результатів змагань. Усі наступні (52-58) включають використання олімпійського прапора та вогню. Церемонії відкриття. Нагородження та закриття Ігор та деякі інші моменти.

У розділ VI «Міри і санкції, дисциплінарні процедури і вирішення спірних питань» йдеться про перелік тих санкцій, які можуть бути прийняті Сесією, Виконкомом МОК або дисциплінарною комісією у разі будь-якого порушення Олімпійської хартії, Всесвітнього антидопінгового кодексу або будь-якого іншого нормативного акту.

Робота Олімпійського руху регламентована Олімпійською хартією – документом конституційного характеру. Хартія визначає межі роботи МОК, а також цінності організації і обов'язки членів «олімпійської сім'ї». Основи Олімпійської хартії були розроблені П'єром де Кубертенем. Перша редакція цього документу була затверджена в червні 1894 р. в Парижі на Міжнародному атлетичному конгресі (що увійшов до історії як I Міжнародний Олімпійський конгрес). У першому варіанті цього документу (1894 р.) передусім було зафіксовано, що на користь моралі Міжнародний конгрес і окремі країни вважають необхідним відродити на міжнародній основі Ігри в сучасній формі, але з дотриманням стародавніх традицій. Відзначалося, що до участі в цих Іграх слід запрошувати спортивні об'єднання усіх країн і що кожна країна може бути представлена тільки своїми громадянами. Встановлювалося, що перед Олімпійськими іграми, які проводитимуться кожні чотири роки, окремі країни повинні проводити відбіркові або попередні змагання для того, щоб країни були представлені кращими спортсменами. Перераховувалися види спорту і спортивні дисципліни, що включались в програму Олімпійських ігор (біг, стрибки, метання диска - в легкій атлетиці, важка атлетика, вітрильний спорт, плавання, веслування, фехтування, боротьба, бокс, кінний спорт, гімнастика, велосипедний спорт, спортивна стрільба, ковзанярський спорт).

В Олімпійській хартії визначалося, що, за винятком фехтування, в змаганнях на Олімпійських іграх з усіх інших видів спорту можуть брати участь тільки аматори, а ті, для кого спорт є професією, не можуть приймати участі в олімпійських змаганнях. У додатку до цього документу давалося роз'яснення відносно поняття "аматорство" в олімпійському спорті. Статус спортсмена-любителя

визначався таким чином: "це людина, котра ніколи не брала участі в професійних змаганнях, за які отримувала би матеріальну винагороду, і ніколи не була викладачем фізичного виховання". Також відзначалося: "До змагань не допускаються ті, хто професійно займається спортом, і ті, хто отримував у минулому або отримує зараз грошову винагороду за заняття спортом. Саме тому на Олімпійських іграх ніколи не можна призначати грошові призи, а можна вручати тільки почесні нагороди". У Хартії обговорювалося, що МОК має право не допускати до участі в змаганнях на Іграх тих, хто коли-небудь виступав проти олімпійської ідеї або проти ідеї сучасних Олімпійських ігор. Відповідно до Олімпійської хартії на МОК покладалось регулярне проведення Ігор, а також турбота про те, щоб вони були усе більш гідними їх славної історії і високих ідеалів. Крім того, на МОК покладалось керівництво любительським спортивним рухом, сприяння поглибленню дружби між спортсменами, заохочення зростання числа організацій, сприяючих проведенню змагань спортсменів-аматорів.

Контрольні запитання:

1. Визначить структуру та діяльність МОК.
2. Проаналізуйте діяльність МСФ.
3. Проаналізуйте діяльність НОК.
4. Охарактеризуйте діяльність та вклад у розвиток олімпійського руху президентів МОК.

ЛЕКЦІЯ 6. БОРОТЬБА ІЗ ДОПІНГОМ

6.1. Допоміжні засоби у спортивному тренуванні

6.2. Боротьба із застосуванням допінгу у спорті

6.1. Допоміжні засоби у спортивному тренуванні

Зростання рівня спортивних досягнень здійснюється не тільки за рахунок побудови навчально-тренувального процесу, вибору засобів спеціальної фізичної підготовки, але й за рахунок відновлення й стимуляції працездатності їх організму. Відновлення – це процес біологічного врівноваження організму спортсмена (його окремих функцій, органів, тканин, клітин) після інтенсивних тренувальних і змагальних навантажень. Для повнішого та швидшого відновлення організму спортсменів застосовуються загальноприйняті у спорті засоби, які можна об'єднати в три основні групи: педагогічні, психологічні і медико-біологічні.

Як речовини потрапляють до забороненого списку. WADA визначила в Кодексі, що якщо речовина відповідає будь-яким двом з трьох наступних критеріїв, то є підстави включити її до забороненого списку.

1. Має потенційну здатність підвищити спортивний результат.
2. Представляє реальну або можливу шкоду для здоров'я атлета.
3. Протирічить духу спорту.

Заборонений список щорічно оновлюється, і у вересні поточного року публікується заборонений список на наступний рік.

– Фармакологічні засоби, які виробляються фармзаводами і доступні в офіційних аптеках – можуть бути заборонені, можуть бути не заборонені. Тому що є препарати для лікування певних вад, і вони заборонені в спорті, і є препарати, які не заборонені, і їх можна використовувати.

– Харчові добавки потенційно можуть містити заборонені речовини. Ніхто не може гарантувати абсолютну відсутність в харчових добавках заборонених речовин, бо виробник не зобов'язаний на етикетці зазначати повний склад, а лише основні компоненти.

– Соціально неприйнятні – до них відносять маріхуану, кокаїн, екстезі тощо – вони є забороненими, тому що протирічать духу спорту.

– І виділено соціально прийнятні: алкоголь, нікотин, які здебільшого не заборонені (алкоголь заборонений в деяких видах спорту – автомобільний, мотоспорт і кульова стрільба).

Щодо фармакологічних медикаментів. Ні атлет, ні його медперсонал не мають робити припущень щодо дозволених чи заборонених того чи іншого препарату. Відповідно до Кодексу, виключно атлет несе відповідальність за повідомлення медичного персоналу про свій статус як атлета і про те, що є перелік лікарських засобів, які він не може приймати, і ознайомити лікаря з забороненим списком. Найкращий спосіб – контролювати препарат, який вам призначається, за анотацією разом з лікарем на предмет відсутності в його складі заборонених речовин. Тому що торгова назва препарату може бути одна, а основний компонент, діюча речовина – інші. Як правило, в забороненому списку не наведені торгові назви препаратів, наведена виключно назва хімічна, вона універсальна. Тому що під одною хімічною назвою випускаються десятки торгових найменувань у світі.

Заборонений список щорічно публікуються на наступний рік. Складається він з наступних груп.

Речовини, які заборонені в змагальний та позазмагальний період, тобто які завжди заборонені в спорті. Поділяються на групи з наступними аббревіатурами.

S0 – введена в заборонений список з 2012 року, і сюди включаються будь-які засоби, які не пройшли клінічних досліджень і не мають затвердженої анотації. Одним словом, «про всяк випадок», тому що ніхто не знає точну дію цієї речовини. Тобто, якщо нам трапляється диво-лікарський засіб без анотації, і нам хтось каже, що він дуже класний, ми такий засіб не маємо приймати, тому що він не є офіційним.

S1 – Анаболічні ендogenous стероїди. Розрізняють екзогенні, тобто синтетичні, та ендogenous, які виробляються власним організмом, але також виробляються і фармзаводами, і їх прийом теж можливий, тому вони також виведені в окрему підгрупу. Для доведення їх застосування необхідно також довести, що походження знайденої ендogenous речовини є зовнішнє, а не натуральне. Сюди відноситься тестостерон і його похідні.

S2 – Пептидні гормони, фактори росту. Сюди відносяться еритропоєтин, гормон зросту, лютеїнізуючий гормон, тощо.

S3 – Бета-агоністи. Заборонені, окрім інгаляцій сальбутамолу та формотеролу в певних кількостях. Тобто, якщо є на те необхідність, то, підрахувавши дозу – не більше 1600 мкг на добу сальбутамолу або 54 мкг на добу формотеролу.

S4 – Гормональні та метаболічні модулятори. Також заборонені завжди. Анастрозол, летрозол, тамоксифен, інсулін, з 2014 року – триметазидин, з 2016 року – всім відомий мілдронат. Триметазидин півроку знаходився в списку стимуляторів, був заборонений тільки на змаганнях, а в 2015 році його перенесли в групу S4, тобто заборонений завжди. А ось мілдронат потрапив відразу в препарати, які заборонені завжди. До поточного року інформація про використання мілдронату збиралася, доповідалася в WADA, і вона визначила, що має місце зловживання або необґрунтовано висока частота вживання мілдронату. Тому його, відповідно, і внесли як демодулятор метаболізму в групу S4.

S5 – Діуретики та інші маскуючі агенти. Найбільш популярні – фуросемід, гідрохлортіазид, тощо, там близько 30 найменувань.

Також до препаратів, які заборонені завжди, відносяться заборонені методи. Це маніпуляції з кров'ю, фізичні, хімічні маніпуляції, генний допінг. Тобто, будь-які подібні дії – виключно з дозволу терапевтичного використання.

Також в заборонений список включені препарати, які заборонені виключно на змаганнях. Це стимулятори, тому що вони діють фактично, поки вони є в організмі, про запас його не вип'єш, наркотики, канабіноїди (маріхуана, канабіс та синтетичні аналоги) і кортикостероїди. До кортикостероїдів є певні пом'якшення щодо методів їх застосування. Так, наприклад, офтальмологічно вони не заборонені. А будь-яке інше використання на змаганнях потребує дозволу на терапевтичне використання. В певних видах спорту заборонені алкоголь та бета-блокатори, але легка атлетика сюди не відноситься.

Анаболічні агенти. Побудовані на основі тестостерону – чоловічого статевого гормону, який має велику анаболічну дію і сприяє росту м'язів. До анаболічних стероїдів протягом останніх 50 років синтезували близько 60 аналогів похідних тестостерону, які дещо відрізняються – матриця однакова і різні замісники, які відповідають в тому числі за побічні ефекти. Наприклад, метилтриенолон і тренболон дуже негативно впливають на печінку. Інші замісники впливають на засвоєння організмом. Багато анаболічних стероїдів випускалося для лікувальних цілей, багато випускається підпільно, і ніхто не знає, що і в якій кількості вони містять. Відповідно, побічні ефекти від вживання анаболічних стероїдів: поява чоловічих ознак у жінок, зміни настрою, безпліддя, облісіння, запалення сальних залоз тощо. Дуже неприємні наслідки. Відповідно, шкідливий вплив на

стероїдний профіль взагалі і придушення вироблення свого тестостерону у чоловіків і, відповідно, безпліддя в майбутньому.

Гормон росту – виробляється по рекомбінантній технології, це гормон для хворих людей, в яких є проблеми з ростом. Має потенціал використання в спорті, але має дуже негативні наслідки і може призвести до певних специфічних захворювань, які проявляються в надмірному рості кісток, м'яких тканин та внутрішніх органів. Тобто, візуально хороший, але всередині відбуваються непоправні зміни, в тому числі збільшення серця, що може призвести до підвищення кров'яного тиску, тощо.

Стимулятори. Впливають на центральну нервову систему, активізують м'язи і, відповідно, заборонені в змагальний період.

Кофеїн не заборонений, а от ефідрини і амфітаміни, і вся група амфітамінів, їх там близько 50 найменувань, є забороненими.

Заборонений псевдоефідрин. Треба мати на увазі, що псевдоефідрин входить до складу деяких лікарських протигрипозних засобів, і слід пам'ятати, що на змаганнях такі речі вживати не можна. Усі можуть захворіти, але потрібно отримувати дозвіл на терапевтичне використання, що пов'язано з довгим процесом, дозвіл за два дні не отримаєш. Кращий засіб – це зупинити прийом ліків з вмістом псевдоефідрину заздалегідь, замінити на інші, без псевдоефідрину, такі існують.

Є таке поняття – особливі речовини. Говорю про них, тому що це ті речовини, до яких може бути застосована пом'якшена санкція в порівнянні зі стандартними санкціями за вживання, наприклад, стероїдів. До особливих речовин відносяться весь заборонений список окрім анаболічних агентів (група S1), пептидів, гормонів фактору росту, модуляторів метаболізму – це якраз мілдронат та триметазидин, а також певні стимулятори з групи S6A – це якраз амфітамінівний ряд, вони не відносяться до особливих.

Чому знайшли таке визначення – особливі речовини? Тому що через їх широке поширення вони можуть потенційно потрапити в організм спортсмена з необачності або неумисно. Тому це змушує антидопінгові організації бути більш гнучким в винесенні санкцій. Мабуть, ви чули або знаєте, наприклад, за той самий метилгексанамін санкція рідко буває 2 роки. Як правило, вона складає 6-8 місяців. Тому що він відноситься якраз до таких специфічних речовин. Це ж стосується псевдоефідрину, який може потрапити в організм разом з протигрипозними засобами. В той же час кокаїн, амфетамін, анаболіки до цього не відносяться і ніяких пом'якшень з цього приводу бути не може.

Рослинні продукти. Треба завжди слідкувати і контролювати, що спортсмен вживає. Уважно читати етикетки. Наприклад, рослина «Махуанг», чайний пакетик начебто, зовсім приємна травка, а вона містить ефідрин, і вживання такої речовини в змагальний період призводить до позитивних проб. Ось і привезли друзі чаю попиту... В минулому році була актуальна тема – олія герані. Доведено, що олія герані не містить метилгексанаміну, як вважалося раніш, і не може призвести до позитивних проб на метилгексанамін. В той же час є інші харчові добавки, які начебто кажуть, що містять Олію герані, а в анотації чітко зазначено, що містять метилгексанамін або диметиламіламін. Герань тут взагалі не причому. А чому метилгексанамін заборонено – тому що він випускається в таблетках по 10 мг як чистий стимулятор.

Звичайно, заборонені внутрішньовенні інфузії – це введення через вену більше 50 мл за 6 годин. Тобто, більші об'єми – це вже є внутрішньовенні інфузії, і вони потребують дозволу на терапевтичне використання. Звичайно, якщо це надання невідкладної допомоги – то це є виключення. Тоді необхідно оформити запит на терапевтичне використання по факту надання допомоги.

Добавки харчові. Чому проблема з добавками? Тому що вони виробляються не по таким жорстким нормам, як фармакологічні засоби, і до них не має обов'язку точно зазначати повний склад добавки на етикетці. Тому, навіть вміючи читати і маючи заборонений список, ви не маєте гарантії,

що забороненої речовини там не має. Там може бути вказано, що вони роблять патентований комплекс «Ультрапауер» – така універсальна річ, і спробуйте здогадатись, що вона містить. Звичайно, є добавки різних брендів фірм, які слідкують за якістю своїх препаратів, але все-таки виключна відповідальність тут на атлеті і на персоналі атлета. Якщо є компанія, з якою ви традиційно працюєте, то краще працювати з нею, а ніж пробувати щось нове, особливо майте ще на увазі, що можуть бути підробки під відомих виробників. Тому теж звертайте увагу на якість упаковки. Взагалі, харчова добавка – це вже той крок, до якого потрібно вдаватися після того, як розроблено виключно вірний план тренувань, є якісне харчування, ведеться здоровий спосіб життя, а тільки потім можливо застосувати якусь харчову добавку і, відповідно, тільки з лікарем команди.

6.2. Боротьба із застосуванням допінгу у спорті

Що таке допінг? Відповідно до Кодексу він визначається як випадок порушення одного або декількох антидопінгових правил. З поточного року цих антидопінгових правил 10. Тобто допінг – це не лише таблетка, а будь-яка з десяти нижченаведених дій:

1. Наявність забороненої речовини в організмі спортсмена.
2. Застосування чи спроба застосування забороненої речовини.
3. Допінгом є і відмова від здачі проби. Якщо ви кажете: «Я нічого не вживав, але я не буду здавати пробу», – відповідно до понять Кодексу це теж є допінг.
4. Допінгом називають неподання інформації про місцезнаходження. Для осіб, які включені в пул своєї міжнародної федерації, з 2016 року буде введено наступна норма: три пропущених тестування впродовж 12 місяців (раніш було 18 місяців).
5. Фальсифікація чи спроба фальсифікації під час проходження тестування: якщо хтось хоче змінити номерок, не так щось написати, щось підсипати, інші подібні несанкціоновані дії.
6. Володіння забороненими речовинами і методами. Щоправда, тут є одне виключення: за винятком, якщо володіння пов'язане з наявністю дозволу на терапевтичне використання. Тут є пояснення, що дозволяється володіння лікарем команди забороненою речовиною для лікування гострих та невідкладних станів.
7. Розповсюдження заборонених речовин.
8. Призначення або спроба призначення. Мова йде ще й про те, що під відповідальність за порушення антидопінгових правил підпадає не лише спортсмен, але й його супроводжуючий персонал. Тому, особа, яка щось надала спортсменові заборонений препарат, це називається призначення або спроба призначення, і це є порушенням антидопінгового правила.
9. Також з 2015 року в Кодексі є такі визначення, як співучасть і неправомірна співпраця. Співучасть – допомога, сприяння, заохочення, провокування, підбурення, покривання чи будь-який інший вид співучасті, який включає порушення чи спробу порушення антидопінгового правила. Тобто, це будь-який з восьми попередніх пунктів, якщо при цьому хтось приховує, або допомагає, або сприяє – це окремо виділили дев'ятим порушенням, яке називається співучасть.
10. Неправомірна співпраця. З 2015 року окремо виділено, що спортсмен не може співпрацювати з персоналом, який знаходиться під дискваліфікацією. Тобто, якщо спортсмен буде користуватися послугами тренера, який в іншій країні, або в іншому виді спорту дискваліфікований за будь-яке з інших порушень, то до такого спортсмена також можуть бути застосовані санкції за порушення Правила 2.10. Це така новинка з Кодексу 2015 року.

ПРОЦЕДУРА ЗДАЧІ ДОПІНГ-ТЕСТУ

Перш за все: до того моменту, поки спортсмен власноруч не запечатає контейнер з пробєю, яку він надав в одноразову ємність, пересвідчившись в тому, що ця ємність була запечатана в поліетиленовий пакет, який закритий, ніхто не має права торкатися ємності. Необхідно виключити будь-які маніпуляції. Тому що виключна відповідальність за вміст контейнерів А і Б лежить на спортсмені, і відповідальність за те, щоб туди нічого стороннього не потрапило, теж лежить на спортсмені. Він здає пробу в одноразовий контейнер, тримає її в руках, власноруч розливає на пробу А і Б, власноруч запечатує. Ніхто не має в цей момент торкатися цієї проби. Якщо є якісь зауваження, вони заносяться в протокол допінг-контролю. Якщо зауважень не має, то заносяться факт «Зауважень не має». Відповідно, тільки після того, як контейнер запечатується, його може торкатися допінг-офіцер, наприклад, щоб перемістити, записати номер тощо.

Звичайно, після запечатування підписується проформа допінг-контролю, ідентифікація спортсмена, дата, час, номер проби, питома вага, ліки, які він приймав останнім часом. І після цього проба передається в WADA-акредитовану лабораторію для аналізу. Далі варіантів може бути два. Результат негативний – все добре. Якщо результат позитивний, організацією, яка замовила тестування (будь-то антидопінговий центр чи міжнародна федерація), перевіряється, чи не має у цього спортсмена діючого дозволу на терапевтичне використання знайденої речовини. Якщо такий дозвіл є – справа закривається. Якщо дозволу не має, далі йде розгляд про несприятливий результат проби А і відсторонення від змагань у випадку, якщо знайдена речовина не є особливою. У випадку, якщо знайдена речовина відноситься до особливих, відсторонення не є обов'язковим, але може бути добровільним. Наприклад, якщо спортсмен в енергетичному напої не усвідкував, або не знав, або ще якимось чином «заніс» в організм в змагальний період метилгенксанамін і отримав повідомлення про позитивний результат по пробі А, його не будуть відстороняти примусово. Але є сенс відмовитися від участі в подальших змаганнях, написати добровільне відсторонення від участі у змаганнях. Для того, щоб потім відрхувати початок терміну дискваліфікації з моменту здачі проби, а не з моменту винесення рішення дисциплінарного комітету міжнародної федерації, яке може настати через два місяці. Це особливо актуально для цих препаратів, тому що для них, як правило, термін дискваліфікації складає в середньому півроку. Якщо справа буде розглядатися два-три місяці, то можна випасти на 9 місяців з участі в змаганнях. А якщо написати заяву про добровільне відсторонення від участі в подальших змаганнях, тоді термін дискваліфікації буде розраховуватися з моменту здачі проби. Це такі нюанси для специфічних субстанцій. Для неспецифічних, наприклад, анаболічних стероїдів, там йде автоматичне відсторонення спортсмена від участі в подальших змаганнях до закінчення розгляду справи.

Право спортсмена запитати аналіз проби Б. Виключне право спортсмена бути присутнім при цьому аналізі. Результат проби Б може підтвердити результат проби А, може не підтвердити. Якщо не підтверджує – йде виправдання, якщо підтверджує, то заслуховується на дисциплінарному комітеті федерації і приймається рішення про об'єм числових санкцій в залежності від того, яке пояснення надасть спортсмен. Наприклад, визнає, розповість, буде співпрацювати. В такому випадку, в принципі, навіть за анаболічні стероїди можна отримати й рік. Якщо ж «не визнаю, не був, маячня, підсипали» – чотири роки. Тобто, гнучкість Кодексу 2015 року велика. Більш того, якщо вдасться довести, наприклад, міжнародній федерації, що дана речовина потрапила в організм спортсмена не навмисно, а з добавкою якогось енергетика, і цей енергетик у нього залишився, і міжнародна федерація підтвердить лабораторним аналізом, що там дійсно є ця речовина, то навіть можна уникнути дискваліфікації. Це виключний випадок, але він в Кодексі 2015 року присутній. Про що це говорить: що разом з підвищенням санкцій за стандартне порушення до чотирьох років (це анаболічні стероїди, або розповсюдження, або спонукання до вживання), можна обійтися навіть просто попередженням. В минулому кодексі подібної можливості не було.

ДОЗВІЛ НА ТЕРАПЕВТИЧНЕ ВИКОРИСТАННЯ

Звичайно атлет – це жива людина, він може захворіти, тому може потребувати використання певних лікарських засобів, які є у забороненому списку. Якщо такий препарат потрібно призначити атлету з медичних показань, то необхідно обов'язково отримати дозвіл на терапевтичне використання. Якщо атлет національного рівня – дозвіл видається в комітеті з терапевтичного використання антидопінгового центру. Якщо спортсмен міжнародного рівня, то дозвіл видається від імені комітету з терапевтичного використання міжнародної федерації.

Відповідно, по-перше, є стандарт, який описує технологію отримання дозволу на терапевтичне використання. Дуже детально у нас на сайті описана процедура, як крок за кроком за необхідності отримати цей дозвіл, які документи необхідно подати. Подається все за стандартною формою, за підписом спортсмена, лікаря, додається вся об'єктивна база, яка є, на те, що необхідно використовувати цей препарат – аналізи, знімки тощо. Ці дозволи розглядають лікарі. І критерії для видачі дозволу на терапевтичне використання наступні, вони визначені чітко в стандарті:

1. Здоров'я атлета суттєво погіршиться, якщо не застосувати заборонену субстанцію
2. Терапевтичне застосування препарату не дасть суттєвої спортивної переваги.
3. У разі якщо не існує іншої обґрунтованої альтернативи, ніж використання забороненої речовини із списку.

До приходу в 1980 р. до керівництва МОК Х.-А. Самаранча боротьба із застосуванням допінгу в олімпійському спорті велася, але не носила принципового і систематичного характеру. Самаранч в числі основних пріоритетів своєї діяльності виділив і боротьбу із застосуванням допінгу в олімпійському спорті.

Водночас інтенсивна комерціалізація олімпійського спорту стимулювала представників багатьох країн до застосування заборонених препаратів, пошуку способів заховання такого застосування. Особливо великі були підозри відносно спорту НДР, а серед видів спорту найбільш ураженою допінгом опинилася важка атлетика.

Саме на цих Іграх XXIV Олімпіади в Сеулі 1988 р. вибухнули найбільш резонансні скандали, пов'язані із застосуванням допінгу: дискваліфікація канадського спринтера Бена Джонсона, групи важкоатлетів Болгарії і демонстративний від'їзд з Сеулу всієї команди болгарських важкоатлетів, неофіційна інформація про значно більшу кількість позитивних проб в порівнянні з офіційно оголошеною.

На початку 90-х років МОК збільшив фінансування антидопінгової діяльності, проте це не дало відчутного ефекту.

Мали місце випадки, коли санкції проти допінгу викликали питання не тільки у громадськості, але і стали причиною позовів в цивільних судах.

Зокрема, достатньо обґрунтовано були піддані критиці всі три основні аргументи, які лежать в основі концепції боротьби з допінгом:

- 1) застосування допінгу є неприпустимим з морально-етичних причин у зв'язку з тим, що він заборонений;
- 2) допінг дає односторонню перевагу спортсменам над суперниками, які не застосовують допінг;
- 3) заборона на застосування допінгу обумовлена турботою про здоров'я спортсмена.

Проте сумнівною виявилася остання теза, згідно з якою боротьба з допінгом обумовлена виключно турботою про збереження здоров'я спортсменів. Список заборонених речовин і методів давно вийшов за межі, яких необхідно дотримуватися на користь здоров'я спортсменів, він позбавив спортсменів можливості використовувати передові досягнення медицини з метою

профілактики і лікування. В цьому контексті спортсмени виявилися представниками однією з екстремальних професій, позбавленими права на захист свого здоров'я ефективними фармакологічними засобами не тільки від професійних захворювань, але і від звичайних широко поширених хвороб.

У 1999 р. в Лозанні відбулася Всесвітня конференція з допінгу в спорті, де була прийнята Декларація по допінгу в спорті, в якій сформульовані основні принципи боротьби з допінгом. На конференції було також утворено Всесвітню антидопінгову агенцію (WADA).

Контрольні запитання:

1. Охарактеризуйте допоміжні засоби у спортивному тренуванні.
2. Опишіть процедуру здачі на допінг-тесту.
3. Основні концепції боротьби з допінгом.

ЛЕКЦІЯ 7. ОЛІМПІЙСЬКИЙ РУХ СУЧАСНОСТІ

- 7.1. Політизація та ідеологізація олімпійського спорту.
- 7.2. Олімпійські ігри та тероризм.
- 7.3. Бойкоти Олімпійських ігор.
- 7.4. Олімпійський спорт і економіка: історія і сучасність.

7.1. Політизація та ідеологізація олімпійського спорту.

Політична, культурна та економічна експлуатація Олімпійських ігор має давню історію, яка своїм корінням походить з цивілізацій Давньої Греції та Давнього Риму. У сучасному світі ці процеси стали ще більш всеосяжні, особливо – в останні десятиріччя, які можливо охарактеризувати, як епоху глобалізації багатьох явищ. В цих умовах сучасний олімпійський спорт не тільки став однією з сфер міжнародного співробітництва у рамках єдиної системи, але й надав багатьом країнам, в тому числі і невеликим, можливість стати рівноправними учасниками однієї з найбільш популярних сфер діяльності світового товариства.

Втім спорт, як частина суспільного життя може існувати тільки у тісному зв'язку зі всією політико-економічною системою суспільства.

Концепція «**спорт – поза політикою**», яка нібито була актуальна на початку ХХ століття вже давно не відповідає дійсності. Адже навіть тоді керівники олімпійського руху на словах відокремлюючи спорт від політики, на ділі намагались використовувати його для укріплення миру та взаєморозуміння між народами. Існує думка, що така концепція керівникам олімпійського спорту була потрібна перш за все для того, щоб зробити олімпійський рух широким міжнародним явищем. Тому необхідно було залишатися у стороні від політичних амбіцій урядів різних країн, спиратися на інтернаціональні інтереси, а для цього потрібно було зберігати хоча б видимість нейтралітету спорту по відношенню до гострих політичних проблем, які вже тоді існували в світі.

Але вже при підготовці до перших Олімпійських ігор сучасності яскраво виявилася їх політизація. Зокрема, як на стадії підготовки, так і на стадії проведення

Ігор, протиставлення тих, хто виступав за проведення Олімпіади в Афінах, з тими, хто був проти цієї ідеї, призвело до серйозної політичної кризи в країні і змусило піти у відставку одного з найбільш активних противників Олімпіади у грецькій столиці, прем'єр-міністра Трикупіса.

Після Першої світової війни Кубертен спробував огородити олімпійський рух від впливу політики. Однак члени МОК, які представляли країни-переможці, наполягли на виключенні з олімпійського руху країн, перш за все Німеччини та Австрії та Угорщини, які на їх думку розв'язали цю війну. Саме через цю причину Олімпійські ігри 1920 року, що повинні були пройти в угорському Будапешті були перенесені у бельгійський Антверпен. І тільки у 1928 році спортсмени цих країн змогли приймати участь в олімпійських змаганнях.

Та найбільш класичний приклад залежності спорту від політики – Берлінська олімпіада 1936 року, коли спорт та самі Ігри були використані гітлерівським режимом у політичних та націоналістичних цілях. Вся система підготовки та проведення Ігор, а також зимової Олімпіади, яка теж того року пройшла у Німеччині, повинна була сприяти затвердженню ідей фюрера, обґрунтуванню переваг арійської раси, розповсюдженню системи фізичного виховання нації. Саме задля пропаганди цих ідей була започаткована естафета олімпійського вогню, яка повинна була символізувати зв'язок німецької нації з героями давно минулих днів.

Неоднозначний характер носила і олімпійська присяга, що проголосила XI Ігри – *Іграми нової ери*. До розпалу шовіністичних настроїв багато зробили і радіокоментатори, що вели репортажі на мові військових кореспондентів. Мілітаристський характер Ігор виявлявся і у великій кількості солдат у формі, що знаходилися на всіх спортивних об'єктах, а також велика кількість нацистських знамен.

Використання олімпійського спорту для пропаганди націоналістичної політики потрапило у літературу та мистецтво. Та, напевно найбільш показовим у цьому відношенні став замовний фільм «Олімпія» відомого та безумовно талановитого режисера Лені Ріфенштала, прем'єра якого відбулася у 1938 році в день народження Гітлера. Весь зміст цього яскравого та видовищного фільму носить яскраво виражений пропагандистський характер. Через нього проведена думка, що олімпійська ідея за своєю суттю є мілітаристською, а кожний вид змагань коментувався у термінах «боротися», та «перемогти».

З виходом на олімпійську арену спортсменів СРСР та інших соціалістичних країн Ігри перетворилися у змагання між політичними системами, стали важливою зброєю «холодної війни». Перемоги та поразки на Олімпійських іграх стали свого роду барометром, що відображає здоров'я чи нездоров'я тієї чи іншої політичної системи.

Найбільший вплив політики на олімпійський спорт проявився у ідеологічному протиборстві між СРСР та США, ФРН та НДР, США та Кубою.

Намір довести за допомогою спорту та успіхів на олімпійській арені переваги той чи іншої системи, призвело до того, що в дію пускалися засоби, що повністю деформували природу спорту та рушили ідеали олімпізму. Спортсмени СРСР, як відомо вийшли на міжнародну арену тільки після Другої світової війни, і звісно їм було важко відразу розраховувати на перемоги. Для того, щоб форсувати рівень майстерності спортсменів у 1945 році уряд Радянського Союзу прийняв рішення о преміях для атлетів які здобували перше місце та встановлювали світові рекорди. Після вступу у 1951 році Радянського Союзу в олімпійський рух, ця практика продовжувала існувати.

Контроль зі сторони партії та держави за спортом вищих досягнень в СРСР у значному ступеню не тільки вплинув на характер виступів радянських спортсменів та історії проведення післявоєнних Олімпіад, але й став каталізатором подальшого залучення політики в спорт та використання Олімпійських ігор в ідеологічних цілях урядами багатьох країн. Поразка на них прирівнювалася до великих політичних поразок, а перемоги напряду пов'язувалися з перевагами політичної системи.

У США особливо яскраво процес політизації олімпійського руху став проявлятися після 1976 року, коли на Олімпіаді у Монреалі американці у загальному заліку поступилися не тільки збірній Радянського Союзу, але й команді НДР. Це змусило американську адміністрацію взяти під контроль процес підготовки та виступу команди США в Олімпійських іграх. Однак ще на початку ХХ століття, коли спортсмени США вигравали майже усі Олімпіади, американська преса висувала ідею, що держава може визнаватися переможцем, та ввела систему підрахунку очок на Іграх, яку МОК щоправда відказувався офіційно признавати.

Аналізуючи зв'язок політики та олімпійського спорту, можливо виділити декілька напрямків його використання у політичних цілях.

Перший напрямок пов'язаний з тим, що зі зміною збільшення популярності спорту у сучасному світі, підвищення інтересу широких верств населення до спортивних зірок, керівники держав та урядів, для збільшення своєї популярності приділяють йому все більше уваги. Наприклад, вже багато років до передвиборчих кампаній кандидатів у президенти США активно долучаються відомі спортсмени. Існує думка, що саме бойкот Олімпіади 1980 року у Москві американським урядом, у великій мірі сприяв поразці в кінці року на виборах президента на другий термін Джимі Картера. І, навпаки, перемога Рональда Рейгана у 1984 році, не в останню чергу відбулася через

успішний виступ американців на Іграх у Лос-Анджелесі. На протязі багатьох років олімпійський спорт знаходився у зоні підвищеної уваги Еріха Хонеккера – у НДР, Фіделя Кастро – на Кубі та ін.

Другий напрямок – це бажання урядів різних країн отримати право на проведення престижних міжнародних змагань, перш за все Олімпійських ігор, з ціллю пропаганди економічних успіхів та досягнення політичного визнання, якого не

вдається домогтися іншими способами.

Особливо яскраво це проявилось під час проведення Ігор 1936 року у Берліні, коли фашистський режим використовував Олімпіаду для демонстрації переваги німецької нації.

Яскраво виражену політичну та ідеологічну направленість мали Ігри 1964 року в Токіо, коли країна намагалася використовувати олімпійські змагання, щоб продемонструвати досягнення країни у демократизації, економіці, культурі та науці, що мало сприяти процесу швидкого виходу держави з політичної та економічної ізоляції. Ще більш виражену політичну та ідеологічну направленість мали Ігри 1980 року у Москві та 1984 року у Лос-Анджелесі. Атмосфера їх підготовки та проведення багато в чому була підпорядкована інтересам різних систем та ідеологій.

Можливо привести немало і інших прикладів, коли розвиток спортивних контактів напряму був пов'язаний з політичним визнанням держави. Так ще до Першої світової війни Богемія (зараз Чехія) та Фінляндія, що входили у склад Австро-Угорської та Російської Імперій відповідно, намагалися приймати участь у Олімпійських іграх самостійними командами. Довгий час право виступати окремою командою добивалася Німецька Демократична Республіка, яка після спільних виступів у 1952-1964 роках з іншою німецькою командою – ФРН, починаючи з Ігор 1968 року здобула це право. До речі, НДР, як ніяка інша країна, використовувала олімпійський спорт як потужний інструмент міжнародної та внутрішньої пропаганди. Цьому сприяли і її успіхи на Олімпіадах, коли неодноразово вони займали перше, друге та третє місця у Командному заліку.

Третій напрямок пов'язаний з широкомасштабним використанням спорту та Олімпійських ігор для підвищення авторитету різних країн у світовому співтоваристві. Тут перш за все треба виділити тенденцію, згідно якої досягнення на Олімпійських іграх пов'язували з ефективністю політичної та економічної системи тієї чи іншої країни, з її досягненнями у науці, культурі, освіті. І, хоча ця залежність простежувалась не завжди, прагнення використовувати спорт у якості фактору, що відображає політичний, економічний та культурний рівень країни, простежувалось досить виразно. Це стосується практично всіх країн світу – СРСР, США, Німеччини, Франції, Великої Британії, країн, що розвиваються. Та особливо у цьому сенсі слід відзначити Китайську Народну Республіку, яка не тільки успішно провела Олімпійські ігри 2008 року, Зимові ОІ 2022р., а й досягла останнім часом значного прогресу у виступах своїх спортсменів на Олімпіадах.

Четвертий напрямок пов'язаний з використанням спорту для демонстрації самостійної внутрішньої та зовнішньої політики або ж для демонстрації свого впливу на політику інших країн.

У цьому напрямку перш за все слід відзначити нав'язування іншим країнам думки керівництва США з приводу бойкоту Олімпіади 1980 року у Москві, прагнучі досягти їх підтримки. І багато хто, включаючи такі країни як Канада, Японія, ФРН, Італія не змогли протистояти цьому тиску. Проте були і інші. Президент Франції Валері Жискар д'Естен проігнорував думку Сполучених Штатів, і атлети його країни не були позбавлені права приймати участь в Іграх. Така ж ситуація склалася і через чотири роки.

Керівництво Радянського Союзу нав'язало свою волю з приводу бойкоту Ігор у

Лос-Анджелесі таким країнам як НДР, Угорщина, Польща, Чехословаччина, Болгарія. Та і цього разу були й такі, хто у цьому питанні проявив незалежність. Так спортсмени Румунії та Югославії отримали змогу приймати участь у Олімпіаді.

П'ятий напрямок – широко розповсюджена практика бойкотів великих міжнародних змагань, з ціллю політичного тиску, дискредитації політики країни, привернення уваги світового співтовариства до проблем сучасного світу.

Шостий напрямок охоплює поодинокі випадки використання Олімпійських ігор політичними організаціями та окремими представниками для привертання уваги світового співтовариства до окремих фактів, процесів та явищ, що відбуваються у світі. Наприклад, під час Олімпіади у Мехіко у 1968 році чорношкірі американські спортсмени виразили протест проти расової дискримінації у їхній країні. Політичний окрас носила і терористична акція організації «Чорний вересень» проти ізраїльських спортсменів під час Ігор у Мюнхені у 1972 році.

Безумовно і у подальшому політичні процеси, які відбуваються останні тридцять років у Європі та світі – розпад СРСР, Чехословаччини та Югославії, об'єднання Німеччини, суттєве розширення за рахунок нових членів Європейського союзу, буде впливати на олімпійський рух. Також не для кого не є секретом зростаючий авторитет у світі країн, що розвиваються, та, особливо, - Китаю. Не до кінця вирішеним є і питання з апартеїдом у ПАР.

Еволюція Олімпійського руху в XX і XXI столітті призвела до певних змін в Олімпійських іграх. Ці зміни включають, зокрема, створення зимових Ігор, Параолімпійських ігор для спортсменів з інвалідністю, а також Юнацьких Олімпійських ігор для неповнолітніх спортсменів. МОК був змушений адаптуватися до економічних і політичних змін та технологічних реалій XX століття. У результаті Олімпійські ігри змістилися від чисто любительського спорту, як це передбачалось Кубертеном, до участі професійних спортсменів. Зростання значення засобів масової інформації створило проблеми корпоративного спонсорства та комерціалізації Олімпійських ігор. Світові війни призвели до скасування Ігор у 1916, 1940 і 1944 роках. Бойкотування деякими країнами Ігор під час холодної війни призвело до обмеженої репрезентативності Ігор у 1980 і 1984 роках.

7.2. Олімпійські ігри та тероризм.

4 лютого 2022р. в Пекіні розпочалися XXIV зимові Олімпійські ігри, де за медалі змагалися майже 3 тис. спортсменів з 91 країни. Однак США, Велика Британія, Канада, Японія та ще кілька країн оголосили дипломатичний бойкот змагань. На знак протесту проти порушення прав уйгурів у Китаї перераховані держави відмовилися направляти урядові делегації до Пекіну.

Прикута була увага до Олімпіади і в Україні. І не тільки зі спортивних міркувань. Так, агентство Bloomberg повідомляло, що президент КНР Сі Цзіньпін міг попросити Володимира Путіна відкласти можливе вторгнення в Україну на час проведення Олімпіади. І в Пекіні, і в Москві цю інформацію спростували.

Водночас командувач української Операції об'єднаних сил Олександр Павлюк в інтерв'ю The Times заявив, що оскільки завершення Олімпіади і спільних навчань Білорусі і РФ припадає на 20 лютого, ця дата у командування викликає занепокоєння, і

недаремно, як виявилось 24 лютого 2022р.!

Все це підтверджує, що Олімпійські ігри за останні 127 років не вдалося відділити від політики.

Війни проти спорту

«В «золотий вік» діяло олімпійське перемир'я і усі воєнні дії припинялися на період Ігор, а через дві тисячі років ми зупиняємо Ігри і продовжуємо наші війни». Ці слова сказав Евері Брендедж, голова Міжнародного олімпійського комітету, напередодні змагань 1956 року в Мельбурні. Далі у своєму виступі він продовжував говорити про те, що олімпійський рух не володіє ані грошима, ані вояками, щоб зупиняти конфлікти, однак може подати гарний приклад політикам, щоби ті прийняли принципи чесної гри та перестали вирішувати суперечки зі зброєю в руках.

Схожими міркуваннями керувався і П'єр де Кубертен - «батько» сучасних Олімпійських ігор. Французький барон вважав, що міжнародні спортивні змагання зможуть об'єднати людей різних національностей та поглядів, сприятимуть гармонійному розвитку людства і з часом замінять собою війни.

Тим паче, що в історії існував приклад миротворчого впливу олімпійських змагань. У Стародавній Греції, в «золотий вік», про який згадував Брендедж, на період Ігор держави-поліси мали дотримуватися перемир'я та припиняти воєнні дії. Щоправда, ще в ті часи це правило неодноразово порушували. Не змінилася ситуація і в новітню добу.

В 1916 році Олімпіада мала пройти в Берліні. Однак в 1914-му спалахнула Перша світова війна і змагання скасували. Кубертен та його колега з Німеччини Карл Дієм, який відповідав за підготовку Ігор, записалися до протиборчих армій. Олімпійський стадіон в Берліні, тільки-но відкритий в 1913 році, спочатку перетворили на військовий шпиталь, а потім зробили ареною для спортивних змагань німецьких солдатів. Одна з дисциплін передбачала біг з перешкодами на 60 м з легким кулеметом в руках.

Ситуація повторилася із початком Другої світової, через яку скасували літні та дві зимові Олімпіади, заплановані на 1940 та 1944 роки. Щоправда, і найкривавіша війна в історії людства не змогла здолати олімпійського руху.

1940 року в німецькому концтаборі поблизу Нюрнберга пройшли підпільні «Олімпійські ігри». Змагання для полонених солдатів з Бельгії, Франції, Польщі, Англії, Нідерландів та Югославії допоміг організувати німецький фельдшер. Військовополонені змагалися у п'яти дисциплінах — наприклад, у стрибках у довжину через невеликий рів з водою.

Ще одні «Олімпійські ігри» для полонених пройшли в липні 1944 року в нацистському таборі біля Вольденберга (сучасне містечко Добегнев у Польщі) — цього разу з дозволу адміністрації. Участь у змаганнях, які тривали 21 день, взяли 369 ув'язнених. Переможцям навіть видали дипломи та картонні медалі.

По завершенню Другої світової через війни Олімпіади більше не скасовували, однак повністю забезпечити їхнє мирне проведення так і не вдалося.

27 серпня 1968 року в Мехіко за 10 днів до відкриття Олімпіади поліція та військові відкрили вогонь по студентській демонстрації. Загинули близько 200 осіб. Спочатку влада поклала провину на снайперів-провокаторів, які нібито спровокували сили безпеки, однак проведене через 30 років розслідування з'ясувало, що у ролі провокаторів насправді виступили бійці Олімпійської бригади — загону

спецпризначенців, створеного для охорони порядку під час змагань.

На наступній літній Олімпіаді 1972 року в Мюнхені теж трапилася кривава трагедія. Тоді в результаті нападу палестинських терористів загинули 11 членів ізраїльської команди.

7.3. Бойкоти Олімпійських ігор.

Попри те, що Кубертен та його наступники усіляко підкреслювали аполітичний характер Олімпіад, відокремити спортивні змагання від політики так і не вдалося.

На літні Ігри 1920 року в Антверпені не допустили радянську Росію, а також країни, звинувачені в розв'язуванні Першої світової, — Німеччину, Австрію, Болгарію та Туреччину. З тих же причин пропустили Олімпіаду 1948 року в Лондоні Німеччина та Японія.

1952, Літні Олімпійські ігри, Гельсінкі. Вперше в історії на Ігри потрапила команда СРСР. (Востаннє росіяни виступали у 1912 році). До змагань приєдналися також Японія та Західна Німеччина. НДР відмовилась. Холодна війна набиравла обертів.

Одночасно деякі країни з політичних міркувань відмовлялися від участі у змаганнях. *Перший масовий бойкот загрожував літній Олімпіаді 1936 року в Берліні.* Після того як в 1933 році до влади в Німеччині прийшли нацисти, Американський атлетичний союз ініціював перенесення Ігор до іншого міста. Згодом з аналогічними закликами виступили спортсмени та преса в інших країнах, які стверджували, що антисемітська та расистська ідеологія суперечать ідеалам олімпійського руху.

Нацисти у відповідь організували пропагандистські тури для Кубертена та Брендеджа (на той момент голови Національного олімпійського комітету США). В результаті перший у виступі по радіо відкрито вихваляв Гітлера, а другий назвав заклики до бойкоту «єврейсько-комуністичною змовою».

Врешті Ігри в Берліні пройшли з великим розмахом, що мав продемонструвати велич нацистського режиму.

Проте в післявоєнний період масовий бойкот увійшов у практику.

1956, Літні Олімпійські ігри, Мельбурн. Ця Олімпіада відзначилась одразу трьома бойкотами: Китай відмовився від участі на знак протесту визнання Комітетом Тайваню; Єгипет, Ірак і Ліван виступили проти вторгнення Ізраїлю на Синайський півострів; Іспанія, Швейцарія та Нідерланди бойкотували радянське вторгнення до Угорщини.

1960, Літні Олімпійські ігри, Рим. Це була остання Олімпіада за участі Південної Африки. Комітет відсторонив країну від змагань через політику апартеїду. Заборона тривала 30 років.

В **1964 році** МОК ініціював ізоляцію збірної Південноафриканської республіки через несумісність політики апартеїду з олімпійським рухом, який забороняє будь-які форми дискримінації. Лише в 1992 році спортсменів з ПАР допустили до Ігор.

1968, Літні Олімпійські ігри, Мехіко. Дуже турбулентний рік: вбивство Мартіна Лютера Кінга; президента Кеннеді; вторгнення СРСР у Чехословаччину; В'єтнамська війна. За 10 днів до Олімпіади відбулась ще й і масова різанина мексиканських студентів, які вийшли на протест проти авторитарного уряду.

Під власним прапором вперше виступили спортсмени НДР.

Томмі Сміт та Джон Карлос, відповідно золотий та бронзовий медалісти, виступили проти расизму в США, салютувавши Чорній владі під час національного гімну. Після цього спортсменів відсторонили і відправили додому.

1972, Літні Олімпійські ігри, Мюнхен. Палестинські терористи з угруповання "Чорний вересень" вбили 11 членів ізраїльської команди.

У 1976 році Ігри в Монреалі проігнорували 28 африканських країн. Так вони висловили протест щодо участі у змаганнях збірної Нової Зеландії, команда з регбі якої всупереч оголошеному спортивному бойкоту їздила на змагання до ПАР.

Тайвань відмовився від участі після того, як Китай вимагав від приймаючої Канади не пускати тайванців на змагання.

Пік політизації Олімпійських ігор припав на змагання в Москві та Лос-Анджелесі. Спочатку **в 1980 році** до СРСР на знак протесту проти введення радянських військ до Афганістану відмовилися їхати 64 країни на чолі з США. Щоправда, 16 з них дозволили спортсменам поїхати на Ігри в індивідуальному порядку.

В 1984 році СРСР та 13 його союзників відповіли бойкотом змагань в США — під формальним приводом, що американська влада не надала гарантій безпеки їхнім спортсменам.

У 1988 році Північна Корея, Ефіопія, Нікарагуа і Куба прийняли рішення бойкотувати Ігри у Сеулі в знак солідарності з КНДР, яка була не згодна з політикою оргкомітету, що не захотів частину змагань провести на її території.

1992, Літні Олімпійські ігри, Барселона. Перша Олімпіада з часів падіння Берлінської стіни та закінчення Холодної війни. Естонія, Латвія та Литва відправили на змагання команди. Решта країн колишнього СРСР взяли участь як об'єднана команда. Вперше з 1964 року під одним прапором вийшли німці. Ну і нарешті скасували заборону на участь Південної Африки.

1996, Літні Олімпійські ігри, Атланта. Через вибух саморобної бомби, що трактують як терористичний акт, отримали поранення 110 глядачів. Ще двоє загинули.

2008, Літні Олімпійські ігри, Пекін. Проходили на тлі гніву правозахисних груп. Останні вважали, що рішення Комітету провести Олімпіаду в Китаї свідчить про легітимізацію репресій уряду.

2014, Зимові Олімпійські ігри, Сочі. Грузія закликала до бойкоту в знак протесту проти Росії у війні в Південній Осетії та Абхазії. Тим не менш, грузинські спортсмени таки приїхали на змагання.

2016, Ріо-де-Жанейро. Південний Судан і Косово дебютували на Олімпійських іграх. У жовтні 2015 року збірну Кувейту відсторонили від участі вдруге за п'ять років через втручання уряду у справи НОК. У листопаді 2015 року IAAF відсторонила збірну Росії з легкої атлетики від всіх міжнародних змагань, включаючи Олімпійські ігри 2016 після звіту Всесвітнього антидопінгового агентства.

2018, Зимові Олімпійські ігри, Пхенчхан (уезд в провінції Канвондо, Южная Корея.) Комітет прийняв рішення заборонити участь російської команди через допінговий скандал. Прапор Росії не покажуть на церемонії відкриття, не грав і національний гімн.

Зрештою, Комітет погодився допустити до Олімпіади "чистих" російських спортсменів. "Чисті" росіяни виступали у нейтральній формі та під нейтральним

прапором.

Літні Олімпійські ігри 2020: 24 березня 2020 року Міжнародний Олімпійський Комітет (МОК), після наради Прем'єра Японії Сіндзо Абе та голови МОК Томаса Баха, ухвалив рішення про перенесення Олімпійських ігор з 2020 на 2021 рік через пандемію коронавірусу. Незважаючи на зміну дати проведення, XXXII Олімпійським іграм залишили назву «**Токіо-2020**» (з 21 липня по 8 серпня 2021 року). Станом на 22 липня 2021, серед спортсменів було зафіксовано 12 випадків захворювання. Загалом у 87 осіб, що беруть участь у організації або проведенні Олімпіади, було виявлено коронавірус.

Зимові Олімпійські ігри 2022, Пекін. США, Велика Британія, Канада, Японія та ще кілька країн оголосили дипломатичний бойкот змагань на знак протесту проти порушення прав уйгурів у Китаї. Проте бойкот не стосується самих збірних: спортсменів, тренерів та інших членів команд. Станом на 31 січня, кількість хворих на COVID-19 на Олімпіаді в Пекіні сягнула 119, а з 2 по 5 лютого 2022р. позитивним виявився тест у трьох українських олімпійців і трьох членів їх команди.

Олімпійське перемир'я

Із завершенням холодної війни масовий бойкот пішов у минуле. А в 1992 році МОК запропонував відновити традицію олімпійського перемир'я — припиняти усі воєнні дії з сьомого дня до початку і до сьомого дня після завершення Ігор.

В 1993 році цю ініціативу своєю резолюцією підтримала Генеральна асамблея ООН. І з тих пір приймає аналогічні документи що два роки — перед кожною літньою та зимовою Олімпіадами.

Проте підтримка резолюцій не означає, що їх будуть обов'язково виконувати.

Так, 8 серпня 2008 року, в перший день літньої Олімпіади в Пекіні, Грузія розпочала військову операцію із «відновлення конституційного порядку» в Південній Осетії. Тоді Росія використала наступ на сепаратистів як привід для військового вторгнення до Грузії. А в 2014 році російські «зелені чоловічки» почали операцію з окупації Криму на четвертий день після завершення зимових Ігор у Сочі — коли ще діяло олімпійське перемир'я.

А 24 лютого 2022р. теж на 4-й день після закінчення Зимової Олімпіади в Пекіні Росія скоїла повномасштабне вторгнення в Україну!

«Спорт може бути потужним інструментом підтримки соціальної згуртованості та таких значущих цінностей, як чесна гра, взаємна повага та терпимість. Але іноді й у цій сфері можуть процвітати расизм та расова дискримінація. Справжня Загальнополітична рекомендація має на меті допомогти країнам-членам Ради Європи боротися з расизмом та расовою дискримінацією у всіх галузях спорту, включаючи професійний та аматорський, його індивідуальні та командні види, а також у будь-якій діяльності у зв'язку зі спортом, на спортивних майданчиках та за їх межами.»(ЕВРОПЕЙСЬКА КОМІСІЯ У БОРОТЬБІ З РАСИЗМОМ І НЕТЕРПИМІСТЮ (ЕКРН)).

Загальнополітична рекомендація ЕКРН №12:

ОСНОВНЕ ПОСЛАННЯ

- Країни повинні забезпечувати створення рівних можливостей занять спортом

для всіх громадян та протидіяти расизму та расовій дискримінації у цій сфері.

- Країнам слід створювати та очолювати об'єднання проти расизму у спорті за участю місцевих органів влади, спортивних федерацій та клубів, спортсменів, тренерів, суддів, клубів уболівальників, асоціацій представників меншин, НУО та засобів масової інформації.

7.4. Олімпійський спорт і економіка: історія і сучасність.

Розширення масовості олімпійського руху, постійне зростання витрат на будівництво й утримання сучасних спортивних споруд, зростаюча кількість змагань, необхідність будівництва сучасних навчально-тренувальних центрів, ускладнення спортивного обладнання й інвентарю і таке інше – все це вимагало і вимагає пошуку значних фінансових вкладень.

У середині 70-х років багато керівників спортивних організацій західних країн побачили, що їх уряди недостатньо підтримують спорт вищих досягнень. Вони почали пошуки альтернативних джерел його фінансування, що й стало причиною інтенсивної комерціалізації спорту.

Крім традиційних джерел фінансування спорту – власних доходів спортивних організацій (членських внесків, коштів від продажу білетів на змагання тощо) і державних субсидій, пов'язаних головним чином з будівництвом спортивних споруд, проведенням крупних змагань і наданням допомоги у підготовці спортсменів до Олімпійських ігор – у 70-ті роки з'являються нові джерела фінансування спорту вищих досягнень.

Спонсорство, ліцензування, реклама, маркетинг. Ці терміни, які зовсім недавно були характерні тільки для мови комерції, в останній час увійшли в словник спортивних менеджерів, тренерів, керівників міжнародного і національного спортивного руху.

Показовою у цьому відношенні є трансформація економічної політики МОК за останні десятиріччя.

Економічна діяльність Міжнародного Олімпійського Комітету

На протязі більш ніж п'ятдесяти років (1896-1948р.р.) питання про фінансування МОК не порушувалось. До першої світової війни усі члени МОК не тільки самостійно оплачували свої витрати але й вносили щорічний внесок у розмірі 25 швейцарських франків. Значну частину витрат МОК укладали особисті кошти президента МОК П'єра де Кубертена.

В цілому до другої світової війни система фінансування МОК будувалась на одному головному принципі – ніякі організації не повинні діставати прибуток від проведення Ігор.

Після другої світової війни спортивні організації опинилися у складному фінансовому становищі. Організація Олімпійських Ігор 1948р. у Лондоні не вимагала великих фінансових витрат і продаж білетів на змагання ще й надав організаторам Ігор прибуток.

У 1949 році в Олімпійську хартію був введений новий пункт: "усі прибутки, які отримуються в результаті проведення Олімпійських ігор (після відшкодування витрат,

пов'язаних з їх організацією і відрахуванням визначеної суми у МОК), передаються у розпорядження НОК країни, де відбувалися Ігри. Ці гроші повинні бути використані для розвитку олімпійського руху і аматорського спорту" Це була пропозиція Е.Брендеджа. Так була зроблена перша спроба фінансування МОК за рахунок Олімпійських ігор.

До 60-х років МОК в основному задовольнявся відрахуваннями від продажу білетів на Олімпійські ігри. Потім бюджет МОК став поповнюватись за рахунок того, що міста, які дістали право на проведення ОІ, почали перераховувати йому по 100 000 швейцарських франків.

Визначальне місце у структурі прибутків МОК належить продажу прав на телетрансляцію олімпійських змагань. МОК та його маркетингова структура використовують інтерес компаній-рекламодавців до концентрації глядацької уваги, укладаючи з ними відповідні комерційні угоди.

А з 60-х років почався продаж прав на трансляцію ОІ. Право на трансляцію VIII зимових ОІ, які проводились у Скво-Веллі (США) було продано американській телекомпанії Сі-Бі-Ес за 50 000 доларів, а Ігор XVII Олімпіади у Римі (1960) – за 60 000 доларів, тоді за змаганнями спостерігали глядачі з 18 країн Європи, а також США, Канади та Японії.

Із збільшенням вартості прав на телетрансляцію ОІ зростали й прибутки МОК. Від оргкомітету ігор XVIII Олімпіади в Токіо (1964) МОК отримав 130 000 доларів і вперше було використано супутниковий зв'язок, а від організаторів IX зимових ОІ у Інсбруку (1964) вже 200 000 доларів.

Сьогодні висвітлення ОІ в Європі забезпечує Європейський віщальний союз, в США – компанії ABC, NBS, CBS.

Основна вимога МОК до телекомпанії – забезпечення максимальної аудиторії. Тому МОК часто йде на поступки компаніям, які можуть виконати цю умову, але не мають достатніх фінансових можливостей.

У 80-х рр. XX ст., коли президентом МОК став Хуан-Антоніо Самаранч, МОК починає активний пошук нових джерел фінансування. Серед бізнесменів виникла ідея використовувати олімпійський спорт як «вікно» у ринок товарів і послуг, оскільки ОІ ставали дедалі більшою ареною для мільйонів глядачів.

Щоб отримати право використовувати олімпійський спорт з метою просування товарів і послуг, компанії почали заключати контракти з МОК, НОКами, МСФ та НСФ у якості їх спонсорів, постачальників, рекламодавців. Це явище отримало назву **«комерціалізації олімпійського спорту»**. Рекламно-спонсорська діяльність і комерційна діяльність (реалізація монет, друкованої продукції) набувають значного поширення.

До 1972 р. МОК поділяв прибутки від продажу прав на трансляцію ОІ тільки з оргкомітетами міст, які проводять ці ОІ. Свою суму МОК ділив з МСФ.

З 1972 року МОК включив у схему розподілу телеприбутків і НОКи. Однак реальна сума, якщо її поділити між усіма НОКами у складі МОК, була надто малою. Тому МОК запропонував цю частину прибутків віддавати у фонд програми «Олімпійська солідарність» (створена у 1971р.)

Для Олімпійських ігор 1988 і 1992 року МОК установив наступні принципи розподілу телеприбутків:

- 20% отримали оргкомітети – на забезпечення оптимальних технічних умов для усіх видів інформації;
- сума, яка залишилася, була поділена між оргкомітетом – 2/3 і МОК–1/3;
- МОК поділив свою частину (після відрахування витрат) між МСФ, НОК і МОК (через програму «Олімпійська солідарність»).

Аналізуючи комерційну політику МОК і МСФ, окремі фахівці вважають, що тільки після ігор XXIII Олімпіади у Лос-Анжелесі (1984) деякі керівники міжнародного спорту зрозуміли, як потрібно її організовувати і проводити.

У 1986 році з'явилася міжнародна олімпійська рекламно-спонсорська програма «ТОП». До програми «ТОП» приєдналися МОК, МСФ, ОКОІ, НОКи.

Програма **ТОП-1** (1986-1988р.р.) дала МОКу 103 млн доларів. З яких 40 млн дістав оргкомітет ігор у Сеулі, 25 млн – оргкомітет ігор у Калгарі, 20млн – 154 НОКи всіх країн і 5 млн – МОК.

Сумарний прибуток від 12 спонсорів, які взяли участь у програмі **ТОП- 2** склав 170 млн доларів. Оргкомітети ОІ у Альбервілі і Барселоні отримали біля 50% прибутків, МОК –7%, НОКи – біля 40%.

Від реалізації програми **ТОП-3** (XVII зимові ОІ 1994р. У Ліліхаммері та ігри XXVI Олімпіади в Атланті) МОК розраховував отримати рекордну суму прибутків – 350млн доларів, з яких 1/3 піде у бюджет Атланти, як міста – організатора ігор, а 2/3 розподіляються між оргкомітетом ОІ у Ліліхаммері, НОКама та МОКом.

Після ОІ 1988р. статок МОК складав 800 млн французьких франків (біля 72 млн доларів) при поточному бюджеті у 80 млн франків.

Після Ігор 1992р. казна МОК збільшилась приблизно на 100млн доларів за рахунок продажу прав на телетрансляцію і програми ТОП.

Реалізована програма випуску ювілейних олімпійських монет, в якій взяли участь країни, які проводили ОІ (Канада, Австралія, Франція, Греція та інші). Кожна з цих країн випустила по одній золотій і по дві срібні монети (до 100-річчя сучасного олімпійського руху). Крім МОК частину прибутків отримали і НОКи.

*У 1983р. в складі МОК сформовано комісію із нових джерел фінансування ОІ. Основне завдання комісії – впорядкувати ділові відносини з компаніями, які хотіли б співпрацювати з олімпійським рухом. Сьогодні управління комерційною діяльністю здійснює **департамент маркетингу МОК**.*

На початку 80-х рр. МОК переглянув концепцію взаємодії із спонсорами і уклав контракт із швейцарською компанією ISL (International Sport & Leisure). ISL діє як посередник між МОК та потенційними спонсорами ОІ, укладаючи з ними довгострокові контракти. ISL також має монопольне право на використання олімпійської символіки з комерційною метою.

Спонсорство, ліцензування та маркетинг стали невід'ємними атрибутами процесу комерціалізації.

Спонсорство – система взаємовигідних договірних відносин між спонсором, який є постачальником коштів, ресурсів і послуг, і реципієнтом – стороною, яка їх отримує в особі індивідів, груп, організацій з метою досягнення спонсором певних маркетингових комунікаційних цілей.

Маркетинг - вид людської діяльності, який передбачає виявлення потреб клієнтів,

організацію відповідної очікуванню реклами та виробництва з метою максимізації прибутку.

Ліцензування – продаж підприємцям прав на застосування олімпійської символіки у своїх інтересах.

Вигоди співпраці зі спонсорами для учасників олімпійського руху.

- Спонсорська підтримка сприяє збільшенню фінансових ресурсів учасників олімпійського руху.
- Спонсори забезпечують пряму підтримку проведення ОІ та олімпійського руху шляхом надання продукції, послуг, технологій, експертизи та підготовки персоналу.
- Спонсори забезпечують пряму підтримку спортсменів в процесі їх підготовки та участі в Іграх.
- Спонсори забезпечують необхідною продукцією і послугами коментаторів, журналістів, фотокореспондентів та інших представників ЗМІ.
- Активізація фінансової підтримки розширює глядацьку аудиторію ОІ і дає можливість молоді долучитися до олімпійських ідеалів на глобальному та місцевих рівнях.
- Фінансова підтримка сприяє успіху освітніх, екологічних, культурних та молодіжно-орієнтованих програм олімпійського руху.
- Рекламні акції спонсорів сприяють просуванню олімпійських ідеалів, громадянському усвідомленню важливості ОІ і посилюють підтримку атлетів-олімпійців.

Найстаршим спонсором ОІ є компанія KODAK, з 1896р.!

У 1912р. МОК запроваджує 2 ліцензійні програми: продаж прав на виготовлення і розповсюдження фото з ОІ та право на прокат біноклів, продаж гаманців і записників з олімпійською символікою. Цим правом скористалися 11 шведських компаній.

З 1928р. ряди спонсорів ОІ поповнила компанія Coca-Cola.

Збільшення кількості компаній-спонсорів призводило до несанкціонованої комерціалізації, зокрема, «піратського» маркетингу, коли компанія, яка не має офіційних зобов'язань перед представниками олімпійського спорту, намагається створити про себе думку як про ділового партнера. При цьому негідно створений імідж активно впроваджується в свідомість потенційних споживачів за допомогою реклами та інших засобів.

Компанія Reebok постраждала від «піратського» маркетингу в роки підготовки і проведення Ігор XXVI Олімпіади в Атланті (1996 р.) від компаній Puma і Nike, які не мали офіційних прав на використання іміджу олімпійського спорту в комерційних цілях.

З 1985р. МОК розпочав реалізацію нової маркетингової концепції. Її суть полягала у **зменшенні кількості спонсорів ОІ**, причому до співробітництва залучалися

виключно **компанії з високим авторитетом**. Спонсорські програми реалізовувалися на двох рівнях: програми вищого рівня та програми національного спонсорства.

Компанія-претендент, щоб стати олімпійським спонсором нижчого рангу, має внести не менше 5млн. доларів. Також їхня продукція не повинна перетинатись з ТОП-спонсорами і декількома десятками офіційних постачальників та перевізників.

Спонсори національних збірних мають право використовувати олімпійську символіку на території своєї країни.

Компанії, які виявили бажання стати спонсорами олімпійського руху, повинні дотримуватися суворих вимог, зокрема, - правил Олімпійської хартії.

Сьогодні не дозволяється розміщення будь-якої форми реклами чи припаганди на стадіонах та над ними і в інших місцях проведення змагань, які вважаються частиною олімпійських об'єктів. Жоден вид реклами чи пропаганди комерційного характеру не може використовуватись на людях, спортивній формі, устаткуванні за виключенням ідентифікації (логотипу фірми- виробника) встановленого розміру. При порушенні даних вимог – дискваліфікація.

До співробітництва долучаються лише компанії, які мають значний діловий імідж на світовому ринку, а також можливість надати МОК значний спонсорський внесок.

Долучаючись до програми ТОП, компанія не лише стає офіційним спонсором ОІ, а й **ексклюзивним офіційним спонсором МОК та кожного НОК, що входять до його складу.**

Переваги компаній-учасниць програми ТОП:

- використання на продукції олімпійської символіки, включаючи зображення п'яти кілець;
- згадувати при рекламі приналежність до МОК, НОК чи ОКОІ;
- можливість під час ігор рекламувати чи продавати свою продукцію;
- квота на купівлю квитків на ОІ і виключне право на розміщення і проживання під час ОІ;
- пріоритетне право на розміщення реклами у друкованих ЗМІ та з допомогою аудіовізуальних засобів;
- вільний доступ до архівів МОК та інших документів;
- право створювати сувенірну продукцію.

Якщо для МОК співпраця з компаніями-учасницями програм TOP означає фінансову стабільність, то для самих компаній це можливість підвищення авторитету на світовому ринку. А ще їх права знаходяться під офіційним захистом олімпійського руху.

З 1980-х рр. учасниками програм «ТОП» були 9-12 компаній, в тому числі ***Coca-Cola, Kodak, Visa, Panasonic, McDonald's, Samsung Electronics, Xerox, IBM, Philips, Mars, Swatch, Omega, J&J, ACER, Lenovo*** та інші.

Компанії-постачальники (***Lufthansa, Mizuno, BMW Group***) здійснюють підтримку МОК:

- надають транспорт для усіх операцій МОК;
- забезпечують фонд «Олімпійська солідарність» 50 міні-автобусами протягом 5 років для реалізації спеціальних програм розвитку спорту;
- забезпечують фінансову підтримку спортивних заходів МОК, пов'язаних з охороною довкілля.

ЛІЦЕНЗУВАННЯ:

ОКОІ – ліцензування компаній, які виготовляють сувеніри, що стосуються Ігор. Ці компанії оплачують ліцензійний платіж у розмірі від 10 до 15% прибутку від реалізації продукції (зазвичай це товари типу шпильок, футболок, бейсболок, значків);

НОК - ліцензування компаній, що використовують зображення національних олімпійських делегацій, спортсменів і тренерів, які входять до складу Олімпійських команд. Крім того, ліцензуванню підлягають всі товари, що містять Олімпійські символи і талісмани, призначені для продажу у власній країні;

МОК – обмежена міжнародна програма ліцензування в деяких категоріях – для кінофільмів, відеофільмів комп'ютерних ігор (з використанням Олімпійських символів і антуражу Ігор) та деяких інших засобів інформації.

ІНШІ ПРОГРАМИ:

Олімпійська філателістична програма. МОК зберігає за собою право на 5% доходу від реалізації Олімпійських марок.

Олімпійська нумізматична програма. Під егідою МОК в обіг випускаються Олімпійські монети та пам'ятні медалі, які охоче розкуповуються колекціонерами та інвесторами в усьому світі, оскільки вони стійкі до інфляції та мають високу колекційну цінність.

ДЖЕРЕЛА ПРИБУТКІВ МОК ТА ПРОБЛЕМА ЇХ РОЗПОДІЛУ СЕРЕД ОРГАНІЗАЦІЙ, ЩО МАЮТЬ ВІДНОШЕННЯ ДО ОЛІМПІЙСЬКОГО СПОРТУ:

Фонди допомоги маркетингових програм оплачують НОКом витрати, що включають навчання і тренування спортсменів, вартість відрядження Олімпійських команд на Ігри та поточні витрати. Кошти надходять НОКом у вигляді грантів через програму «Олімпійська солідарність» та відрахування від прибутків програм ТОП.

МОК – найбільше джерело доходу для більшості МСФ. Фінансову допомогу МОК надає з метою розвитку спорту і реалізації освітньої діяльності в усьому світі. МОК надає фінансову підтримку МПК (IPC), ВАДА (WADA) і іншим організаціям.

ОКОІ отримує прибутки від МОК для погашення адміністративних та операційних витрат з проведення ОІ – 50% від програми ТОП, 49% від продажу прав на телетрансляції та маркетингової програм.

Фінансування олімпійського спорту у різних країнах

Зараз непросто показати систему фінансування олімпійського спорту, розглядаючи положення справ у цій сфері в різних країнах. Сьогодні абсолютно зрозуміло, що фінансування системи олімпійського спорту повністю з державного бюджету є практично нереальним у зв'язку з економічною ситуацією у світі і зміною підходу до олімпійського спорту взагалі.

У 1992-1993р.р. Національний олімпійський комітет України, Міністерство України у справах молоді і спорту, створені самостійні національні федерації з видів спорту, стикнулися з необхідністю кардинальної перебудови системи олімпійського спорту в

країні і пошуку позабюджетних джерел його фінансування. Істотно, що основна увага була звернена на досвід західних країн, які мають чудові результати у справі пошуку різних джерел фінансування спорту.

Основними напрямками фінансування олімпійського спорту в Україні є: спонсорство; організація спортивних лотерей, виставок, презентацій. І перш за все, треба набувати досвід у цій роботі, тому дуже важливо проаналізувати програми фінансового забезпечення олімпійського спорту у різних країнах.

Практично для кожної країни характерним є свій підхід до рішення фінансових проблем у сфері олімпійського спорту. Наприклад, участь у Олімпійських іграх спортсменів Німеччини і Франції фінансуються в основному урядами цих країн, а от НОКи США, Великобританії відправляють своїх спортсменів на ігри за рахунок коштів, що надаються фірмами і приватними особами.

Італійський спорт використовує для свого фінансування прибутки від футбольного тоталізатору і лотерей. Лотереї, як одне з джерел фінансування спорту, використовують спортивні організації й інших країн, у тому числі **Австрія, Греція, Данія, Ірландія, Канада, Португалія, Фінляндія**. За цим шляхом пішов і **НОК України**.

80-ті роки ознаменувались у багатьох країнах Заходу більш широким використанням спорту у рекламних цілях за допомогою телебачення. З'явилися спортивні телеканали (Євроспорт).

Традиційні методи фінансування спорту поступово звільнюють місце системі, при якій гроші на розвиток надходять від бізнесу. Цей шлях обрали спортивні організації Великобританії, Німеччини, Швеції, Бельгії та інші країни. Наприклад, НОК Бельгії створив клуб спонсорів, який нараховує 40 фірм. Щорічний внесок кожної фірми 25 000 доларів, а 16 фірм з 40, ще надають додатково по 200 000 доларів на рік. Спонсори отримали право на рекламу своєї продукції на змаганнях, які проводяться під егідою НОКу Бельгії.

Великобританія

За останні роки у спортивному житті цієї країни зросла роль Міністерства у справах спорту і Спортивної ради. Це пошук нових джерел фінансування англійського спорту, отримання фінансової підтримки з боку приватного сектору економіки.

Фінансування спортивних федерацій. Федерації здійснюють енергійні заходи з самофінансування, зборів коштів через членські внески, проведення лотерей, погоджень зі спонсорами тощо. Певні субсидії надає Спортивна рада. У кожному конкретному випадку розмір субсидії залежить від експертної оцінки потенціальної ефективності програм діяльності федерації, а також від того, в якій мірі ці програми відповідають стратегії Спортивної ради.

Найбільш популярний метод підтримки спорту вищих досягнень місцевою владою – дотації командам і окремим спортсменам, дотації спортивним організаціям. Більшість федерацій залежать від державного фінансування (воно забезпечує 40% відповідних витрат).

Олімпійський маркетинг і спонсорство. Англійський спорт вищих досягнень, включаючи й олімпійський спорт, фінансується також "фондом допомоги спорту" (САФ), який займається збиранням коштів для допомоги перспективним спортсменам,

які беруть участь у ОІ, чемпіонатах Світу, Європи, інших міжнародних змаганнях. Надає дотації, розмір яких визначається індивідуально для кожного спортсмена. САФ організує й проводить спортивні лотереї. Прибуткова частина бюджету САФ формується також за рахунок спонсорів. найпотужнішим олімпійським спонсором САФ є міжнародна страхова компанія "Міне". Її вклад у ОІ 1988 року склав 1,5 млн фунтів стерлінгів.

Система соціального захисту спортсменів. Страхові компанії Великобританії охоче укладають договори з відомими спортсменами (як правило діючими), враховуючи, перш за все, рекламні міркування. Існують наступні види спортивного страхування:

- ✓ страхування на випадок можливого отримання спортсменом тяжких тілесних пошкоджень, які можуть мати смертельний кінець;
- ✓ страхування на випадок втрати кінцівки(ок);
- ✓ страхування на випадок втрати очей (ока);
- ✓ страхування на випадок повної втрати працездатності;
- ✓ страхування на випадок тимчасової втрати працездатності.

Німеччина

У цій країні держава надає підтримку суспільним спортивним організаціям: Німецькому спортивному союзу (ДСТ), а також НОКу у тих випадках, коли програми і заходи, які вони здійснюють, мають загальнодержавне значення.

До таких заходів мають відноситися: будівництво центрів для підготовки спортсменів вищої кваліфікації, їх матеріальна підтримка, яка пов'язана з участю у тренувальних зборах і змаганнях, забезпечення федеральних тренерів тощо.

Державні дотації складають біля 80% річного бюджету ДСБ і біля 60% фінансових коштів, які щорічно надходять у розпорядження НОК цієї країни. З недержавних джерел фінансування спорту вищих досягнень слід зупинитися на діяльності фонду "Допомога німецькому спорту", який відіграє виключно важливу роль у наданні різних видів допомоги елітним спортсменам Німеччини вже на протязі чверті віку (виник у травні 1967 р.). основна мета цього фонду - фінансування спортсменів для підготовки й участі у ОІ, а також здійснення різних програм допомоги спортсменам.

Заяви на допомогу спортсменам подаються федераціями з видів спорту. Розміри й види допомоги залежать від того, який вид спорту представляє спортсмен, а також від його перспективності. Переважне право в отриманні допомоги мають кандидати в олімпійську збірну, члени національних команд і особливо обдаровані спортсмени в неолімпійських видах спорту.

Статут фонду "Допомога німецькому спорту" передбачає наступні види грошової допомоги спортсменам:

- ✓ додаткові кошти на харчування;
- ✓ оплата транспортних витрат, пов'язаних з участю у тренуваннях і змаганнях;
- ✓ оплата за використання інвентарю та різних видів обслуговування (у тому числі й медичного);
- ✓ страхування життя від нещасних випадків у спорті, і в житті.

Усі спортсмени, які претендують на отримання такої допомоги від фонду, поділені на три категорії: "С" (юніори), "В" (перспективні спортсмени) і "А" (еліта).

Розмір допомоги надається у відповідності з цією класифікацією. Основним джерелом поповнення фонду є реалізація спеціальних поштових марок олімпійської серії.

В теперішній час фонд надає допомогу приблизно трьом тисячам спортсменів вищої кваліфікації. З 1967 по 1990 р.р. фонд надав допомогу 14.5 тис. Спортсменів, витратив на це біля 200 млн марок.

Рекламно-комерційна і ліцензійно-спонсорська діяльність спортивних організацій у Німеччині. Спортивні федерації у Німеччині знаходяться у дуже вигідному положенні у зв'язку з тим, що на протязі останніх десятиріч економіка цієї країни розвивається високими темпами і компанії охоче вкладають гроші у спорт (як правило у спорт вищих досягнень). Перш за все з метою реклами як під час змагань, так і реклама через окремих спортсменів, через національні збірні команди.

З 90-х років найбільш перспективною формою реклами є, як вважають фахівці маркетингу, включення назви фірми – спонсора у найменування змагань.

Італія

Управління спортивним бюджетом в країні здійснює НОК Італії (КОНІ). 80% бюджету складають прибутки від футбольного тоталізатору "Тотокальчо".

У 1989 р. прибутки КОНІ від "Тотокальчо" і від спортивної лотереї "Еналотто" склали більше 931,5 млрд лір (приблизно 745 млн доларів). Із даної суми федерація футболу Італії отримала 152 млрд лір, а всі інші спортивні федерації країни – 221 млрд лір.

Бюджет більшості національних спортивних федерацій Італії (за виключенням футбольної) на 90% складається з коштів, які надає їм КОНІ. При розподіленні коштів між федераціями головним критерієм є численність кожної з них, а також результати, які демонструють спортсмени даного виду спорту, особливо на міжнародних змаганнях.

Самим солідним бюджетом володіє федерація футболу, тим більше, що футбол дає КОНІ основну частину прибутку. Слід визначити, що "футбольний бізнес" є найкрупнішою галуззю національної економіки Італії. Доля уряду Італії у прибутках від футбольного тоталізатору "Тотокальчо" складає 26,8%. Важливими джерелами фінансування КОНІ є прибутки від реклами, телебачення і спонсорів. Говорячи про спонсорство, слід підкреслити, що італійські компанії вважають спорт дуже вигідною сферою вкладання рекламного капіталу. Вони витрачають на рекламу і спонсорство у спорті 740 млн доларів на рік.

Спонсори в Італії особливо "симпатизують" таким видам спорту, як автотоспорт, футбол, велоспорт, баскетбол, волейбол. Більше всього спонсори допомагають автотоспорту.

З усіх НОКів західноєвропейських країн КОНІ має найбільш стійке, фінансове положення, тому що має власне джерело фінансування – футбольний тоталізатор "Тотокальчо".

Канада

При розгляді фінансування спорту вищих досягнень у Канаді, слід підкреслити, що державні субсидії на підготовку елітних спортсменів за останні роки постійно зростають. У 1975-1976 р.р. уряд виділив спорту вищих досягнень 17 млн доларів. У 1979-1980 р.р. – 35 млн, у 1980-1986 р.р. – 50 млн, у 1990 р. ця цифра наблизилась до 100 млн доларів, подібна тенденція зберігається і досі.

Така фінансова допомога була спрямована на проведення крупних змагань, утримання тренувальних центрів, будівництво спортивних споруд, підготовку спортсменів високої кваліфікації, включаючи їх матеріальне стимулювання, а також на утримання спортивних організацій.

Фінансування національних спортивних федерацій. В період олімпійського циклу суми дотації спортивним федераціям з боку НОК Канади (КОА) визначаються, враховуючи результати, отримані представниками даного виду спорту на попередніх Олімпійських Іграх.

Програми допомоги спортсменам. Усі спортсмени розподілені на три категорії – "А", "В", "С". До категорії "А" включені спортсмени, які входять у вісімку найсильніших у світі – вони дістають щомісячно 650 доларів; в категорію "В" – з 9 по 16 місце, вони отримують щомісячно по 550 доларів; "С" – члени національних збірних команд Канади – в світовому списку нижче 16-го місця – щомісячно отримують по 450 доларів.

Контрольні запитання:

1. Охарактеризуйте концепцію « спорт – поза політикою».
2. Наведіть приклади тероризму на Олімпійських іграх.
3. Надайте приклади фінансування олімпійського спорту у різних країнах.

ЛЕКЦІЯ 8. НОК УКРАЇНИ, НАЦІОНАЛЬНА ОЛІМПІЙСЬКА ЗБІРНА УКРАЇНИ

- 8.1. Україна в міжнародному олімпійському русі
- 8.2. Виступи українських спортсменів на Олімпійських іграх
- 8.3. Створення НОК України та особливості його діяльності

8.1. Україна в міжнародному олімпійському русі

Сторіччя олімпійського руху сучасності та його вершини – Олімпійських гор – подія урочиста й видатна у спортивному житті ХХ сторіччя. Пройдено такий історичний проміжок часу, коли варто озирнутися, проаналізувати й оцінити те, то відбулося, відшукати уроки й орієнтири, які уможливають упевнене майбутнє.

Особливо важливо це для України, яка зовсім недавно здобула снігове олімпійське визнання і в іграх XXVI Олімпіади в Атланті дебютувала самостійною командою.

Національний Олімпійський комітет України у грудні 1995 року відзначив свій перший маленький ювілей – п'ятиріччя від дня заснування. Але цікавою залишається деталь – НОК України було утворено ще в рамках колишньої радянської імперії, за добрих півроку до проголошення Декларації про незалежність України, коли ніхто й не передбачав московського путчу, Біловезької угоди, розпаду Союзу. Виникає слушне запитання: чим

було зумовлене проголошення української незалежності в ділянці спорту, що передувало входженню України у міжнародну олімпійську сім'ю.

Трагедія історії українського спорту саме у тому й полягала, що навіть вузькому колу фахівців маловідомим був той шлях, який подолали лідери українського спорту, українські тренери та спортсмени на цьому столітньому проміжку історії. Все це не було випадковим. Адже відлучення від власних сторінок історії позбавляло українську спортивну еліту відчуття свого роду, наступності традицій, тяглості культури, гордості й поваги до народу, рідної землі.

Сьогодні актуальними були б наукові розвідки, пов'язані з дослідженням взаємозв'язків Стародавньої Греції й українських земель Чорноморського узбережжя, регіону, що приховує таємниці Херсонесу, Фанагорії, Ольвії, Боспорської держави...

Спроба нашого історичного аналізу охоплюватиме тільки сто років – від неймовірної ідеї французького барона Кубертена до фантастичного вболівальницького трепету, коли на олімпійській арені Лілехаммера на найвищу щоглу здійнявся український прапор на честь щасливої Оксани Баюл.

Звернімося до витоків сучасного олімпізму – до міжнародного Атлетичного конгресу 1894 року в Сорбонні. Уважно вчитуючись у списки делегатів та учасників цього історичного конгресу, знаходимо цікаві для українців прізвища. Насамперед йдеться про яскраву особистість – колегу й однодумця П'єра де Кубертена Олексія Бутовського. Він представляв на конгресі царську Росію. Родом з Полтавщини, з села П'ятигірців, виховувався й освіту здобував в Україні, згодом як офіцер потрапив до Санкт-Петербурга, куди імперія стягала кращих представників поневоленого українського народу.

Звідти й почалося торування олімпійського шляху. Впродовж шести років – з 1894 по 1900 – О.Д. Бутовський був активним членом Міжнародного олімпійського комітету. Він чимало зробив для пропаганди олімпійських ідей у себе на батьківщині.

У списках Музею МОК, крім О. Бутовського, серед почесних гостей конгресу значаться дворянський депутат з Києва Д. Меленевський та представник давнього українського роду Білозерських С. Білозерський Білосельський. Сьогодні мало що відомо про цих представників України на Паризькому конгресі.

Важливим наслідком згаданого конгресу стало проведення Ігор I Олімпіади сучасності у 1896 р. І знову відшукуємо факти участі у цих міжнародних змаганнях представників України, землі якої на той час були поневолені різними загарбниками. Крім О. Бутовського, до Афін самостійно прибув борець і стрілок Микола Ріттер з Києва. Однак з невідомих причин він не виступав в олімпійських змаганнях. До грецької столиці самостійно вирушила також група спортсменів Одеського спортивного союзу, їм також не пощастило виступати на олімпійському помості – грошей на дорогу вистачило тільки до Константинополя.

Зважимо на ці факти, адже спортсмени царської Росії, яка тоді володіла більшістю українських земель, не виступали в Афінах офіційною командою. Тільки у 1912 році на Іграх V Олімпіади Росія дебютувала в олімпійських змаганнях. Символічно, що російська збірна посіла тоді 15-16 місце, розділивши його зі збірною Австрії, яка також панувала на частині українських земель. Цікаво, що в австрійській команді був львів'янин Владислав Понурський.

Подібні факти спонукають по-новому трактувати перші виступи представників України в Олімпійських іграх. Відомий дебют спортсменів колишнього СРСР у 1952 році на Іграх у Гельсінкі насправді не був для українських спортсменів дебютом на олімпійських змаганнях. Адже збірна СРСР, подібно до збірних царської Росії, Австрії, Польщі чи Румунії, була чужою командою для українських спортсменів, хоча, природно, не всі вони це усвідомлювали.

Однак історичні факти свідчать і про те, що окремі спортсмени, тренери, керівники постійно прагнули представляти на Олімпіадах Україну, а не держави-монополії. Зокрема, малодослідженими залишаються діяльність у 1917 році Київського олімпійського комітету, заходи урядів УНР та ЗУНР щодо участі України в Олімпійських іграх 1920 року в Антверпені, спроби утворення Українського олімпійського комітету в 1921 році, ініціаторів якого Москва невдовзі знищила. Досить активно домагався олімпійських прав для України уряд УНР у діаспорі. Чи не були подібні факти у боротьбі за самостійне спортивне представництво у світі при вкрай складних політичних умовах свідченням глибокого розуміння українськими провідниками ролі спорту для становлення державності? Як контрастують українські олімпійські домагання двадцятих років із процесами утворення НОК колишнього СРСР! Адже діяльність “національної” олімпійської структури СРСР (НОК СРСР) розпочалася тільки через тридцять (!) років після утворення Радянської держави.

Однак у двадцятих-тридцятих роках Москва не марнувала часу у міжнародній спортивній політиці. На противагу “буржуазно-імперіалістичному” світоглядів олімпізму, у відповідь на своєрідний “санітарний кордон” від комунізму з боку провідних спортивних держав виникає так званий робітничий спорт з його “олімпіадами для трудящих”.

Безумовно, всі ці процеси в радянському спорті не могли не позначитися на розвитку спортивного руху в Східній Україні. Колективізація, штучні голодомори, жорстокі сталінські репресії значною мірою підірвали генофонд української нації, знищили культурну еліту, спричинилися до занепаду національної фізичної культури, відлучили народ від традицій олімпізму. Тому певний час тягар збереження національних прагнень у ділянці міжнародного спорту несла західна частина України, а згодом, коли і цей регіон опинився у складі Радянського Союзу, його переймає українська діаспора. Тобто навіть у найскладніші періоди історії українські олімпійські зацікавлення не зникали.

Зокрема, в середині двадцятих – на початку тридцятих років один із засновників західноукраїнських спортивно-гімнастичних товариств під назвою “Січ” Кирило Трильовський докладав чимало зусиль до того, щоб українські делегації брали участь у

міжнародних спортивних форумах. У період 1924-1936 років на Олімпійських іграх з'являються спортсмени Західної України, представляючи офіційно передовсім Польщу.

Варто подати бодай кілька прізвищ – талановитих футболістів зі Львова Михайла Матіаса й Вацлава Кухаря (у 1939-1940 рр. гравців київського “Динамо”), легкоатлета Казимира Кухарського, фехтувальника Адама Папая.

У 1924 році на Паризьку Олімпіаду до складу збірної Чехословаччини із таборів для інтернованих українських вояків потрапив львів'янин Андрій Фовицький. З того часу українці-емігранти з'являються у командах олімпійців США і Канади. Варто відзначити виступ на перших зимових олімпійських змаганнях ковзаняра Біласа, на літніх іграх і 924 року Білла Демка. Великий успіх на Олімпіаді 1928 року в Амстердамі випав на долю 18-річного українця Юрка Коця. “Заступав він тоді краски Америки, але вся світова преса підкреслила його українське походження” – зазначали тогочасні львівські газети. Виступ молодого спортсмена справді став окрасою плавального турніру Олімпіади: олімпійський та світовий рекорди в плаванні на спині на дистанції 100 м, золота медаль в естафеті 4 x 100 м довільним стилем разом з Д. Вайсміллером, четверте місце на дистанції 100 м довільним стилем. Разом з Ю. Коцеєм у збірній США відзначився і С. Галайко – срібна нагорода в боксі.

Особливо активними були українські акції стосовно Олімпійських Ігор 1936 року в Німеччині. До цього долучилася велика група політичних, громадських та спортивних діячів з Буковини, Галичини, емігрантських центрів Праги, Парижа, Берліна. Зазначимо передусім спробу налагодити співпрацю з німецьким підготовчим олімпійським комітетом лідерів уенерівського “Тризуба” з Парижа, серед яких були такі відомі постаті, як генерал Всеволод Петрів та політик Олександр Скоропис-Йолтуховський. Мали певний успіх дії працівників Українського наукового інституту в Берліні. Зокрема, у зверненнях Миколи Масюкевича з цього інституту йшлося про можливість участі українського представника в Олімпійському конгресі (пропонувалися конкретні прізвища: професора Івана Боберського, який мешкав на той час у Словенії, та професора руханки зі Львова Степана Гайдучка); про акредитацію українського журналіста й участь у культурно-мистецькій програмі. Спроба обговорити приїзд на Ігри спортсменів, хоча б із Західної України, завершилася логічною вимогою утворення українського НОКу. Оцінюючи тогочасне становище на українських землях з позицій сьогодення, підкреслимо, що таке завдання не було посильним для українських спортивних діячів ні у рамках СРСР, ні у рамках польських, румунських чи угорських кордонів.

Проте українці таки були присутні на Іграх XI Олімпіади. З буковинського міста Чернівців на олімпійський турнір прибула група українських уболівальників. Співробітники УНР, організувавши з ними зустріч у Берліні, зазначали: “Буковинські відвідувачі XI Олімпіади приїхали не на відпочинок, і не на забаву, вони студіюють...”. У цій групі вболівальників був і чернівецький студент Роман Турушанко, який приїхав до Берліна на велосипеді. Однак не цим знамените його ім'я. Це, по суті, ім'я українського олімпійця 1936 року. Вихованець українського спортивного товариства “Довбуш”, улюбленець чернівецької публіки виборює в 1936 році право виступати на зимових Олімпійських іграх у складі

збірної Румунії, яка володіла тоді землями Буковини. У турнірі з фігурного катання Р. Турушанко посів дев'ятнадцяте місце.

Серед олімпійців 1936 року знаходимо ще кілька прізвищ спортсменів українського походження. Зокрема, успіху в Берліні домогся наш земляк з Риги Адальберт Бубенко, котрий завоював для збірної Латвії бронзову медаль у спортивній ходьбі на 50 км. Ще два українці за походженням виступали на Іграх за команду Північної Америки. Один із них, на прізвище Заяць, був шостим у штовханні кулі (15 м 32 см), інший – Петро Фік також був шостим у плаванні на дистанції 100 м довільним стилем. Варто шукати документальних підтверджень участі в Олімпіаді 1936 року у складі чеської делегації Михайла Сороки, постаті унікальної в історії українського національно-визвольного руху.

У Берліні, як і в Гарміш-Партенкірхені побував професор Іван Боберський. Його цікаві репортажі привертали увагу галичан і живили надією на самостійну участь України в олімпійському русі: "...українці не хочуть стягнути на себе ім'я слабких і боязких, буде і їх світ видіти, подивляти й любити на Всесвітніх Олімпійських змаганнях, а потім у змаганнях на стадіоні всесвітніх подій".

Після закінчення Берлінської Олімпіади погляди передових українських діячів були звернені до наступної Олімпіади – до Ігор 1940 року. "Чи проспимо і XII Олімпіаду?", "До побачення в Токіо!" – так закінчувалися повідомлення з Берліна. І приготування українців до наступної Олімпіади таки розпочалися.

Додавала оптимізму перспектива використання зв'язків далекосхідних українців, а згодом і проголошення Карпатської України. До її столиці – закарпатського містечка Хуста переїздили кращі спортсмени Галичини. Вони мріяли представляти Україну... Події, пов'язані із II Світовою війною, відкинули ці прагнення та задуми. Україна стає частиною Радянського Союзу, а українські атлети з'являються на олімпійських змаганнях у костюмах із написом "СРСР". Зауважимо, що за сорок років участі Радянського Союзу в олімпійському русі близько 640 спортсменів з України виступали в Олімпіадах, а 198 з них мають титул Олімпійського чемпіона! Достатньо назвати таких непересічних українських спортсменів, як Віктор Чукарін, Володимир Куц, Леонід Жаботинський, Валерій Борзов, Оксана Баюл, кожен з яких став своєрідним символом олімпійського руху сучасності.

Поява в 1952 році на Олімпійських іграх у Гельсінкі радянської команди загострила олімпійські домагання українців діаспори, які ставлять, здавалось би, слушне запитання: чому спортсмени нової олімпійської держави виступають не під прапорами окремих радянських республік, а під червоним прапором СРСР? Активність української діаспори вилилась напередодні Мельбурнської Олімпіади 1956 року у створення Українського олімпійського комітету за кордоном, який очолив доктор Володимир Білінський з Австралії.

Завдяки діяльності цього комітету, тискові на світові мас-медіа, численні листи та звернення з приводу антинаціональної політики радянського спортивного керівництва на одному із пленарних засідань Міжнародного олімпійського комітету вперше було порушено українське питання. У 1960 році тодішній Президент МОК американець Айвері

Брандедж при підтримці делегатів Англії та Швейцарії склав офіційну заяву, в якій йшлося про те, що Україна як член Об'єднаних Націй має повне право брати самостійну й окрему участь в Олімпійських іграх, щоб це могло здійснитися, в самій Україні мусить утворитися Національний олімпійський комітет згідно із статутом МОК.

Отже, вже вкотре в ХХ столітті постає питання про заснування НОК України. Знаючи про ситуацію шістдесятих років в Україні, складно було на щось сподіватися. Це стало можливим і реальним наприкінці вісімдесятих років, коли хвиля нового демократичного піднесення заактуалізувала й спортивну самостійність українського народу. На шпальтах київських та львівських газет зав'язується щодо цього дискусія. В окремих містах Західної України почався збір підписів за утворення власного Національного олімпійського комітету. Молодий киянин Валерій Шутий здійснює сміливу спробу утворення українського НОКу.

Врешті-решт 22 грудня 1990 року делегації з усіх областей України збираються в Києві на Асамблеї засновників національного олімпійського комітету України.

8.2. Виступи українських спортсменів на Олімпійських іграх

Шлях представників України на міжнародну спортивну і, зокрема, олімпійську арену був складним і неоднозначним. Умови бездержавності диктували свої правила. Кращі представники українських спортивних клубів та товариств виступали під чужим національним прапором. Заслужують нашої пам'яті виступи українців у складах збірних команд царської Росії, Австро Угорщини, Польщі, Румунії тощо. Чималий внесок у розвиток міжнародного спорту зробили українці діаспори.

Для більшості українців Наддніпрянщини першої половини ХХ століття шлях до олімпійських вершин утруднювався ідеологічними перипетіями, пов'язаними з участю Радянського Союзу в Олімпійських Іграх. Червоний прапор СРСР з'явився вперше на Іграх Олімпіад у 1952 році в руках прапороносця збірної – видатного українського важкоатлета Якова Куценка. А синьо-жовтий прапор замайорів на найвищій олімпійській щоглі щойно взимку 1992 року на честь фантастичного успіху юної української фігуристки Оксани Баюл.

Проте реальні процеси утвердження державності, формування національного розуміння історичних процесів та явищ, спонукають по-новому сприймати перші виступи представників України в Олімпійських іграх і з нових методологічних позицій трактувати українську участь в Олімпійських іграх.

Існують бодай три чинники, які враховуються при трактуванні представництва спортсменів на Олімпійських чи інших значущих спортивних змаганнях: громадянство, місце народження або проживання та національне походження спортсмена.

Врахування цих критеріїв дозволяє сповна оцінити роль, значення та місце українського народу в розвитку олімпійського руху за столітній проміжок часу.

Історичні факти свідчать про те, що окремі спортсмени, тренери, керівники постійно прагнули представляти на Олімпійських іграх Україну, а не держави-монополії.

До сьогодні маловідомими залишаються діяльність Київського олімпійського комітету у 1916 році, заходи урядів УНР і ЗУНР щодо представництва України в Олімпійських іграх 1920 року в Антверпені, спроби утворення Українського олімпійського комітету в 1921 році, а також факти проведення українськими еміграційними спортивними структурами Олімпіади поневолених народів у 1948 (Німеччина) та організація спортивною громадськістю США і Канади “Вільних Олімпіад” 1980 (Канада), 1984 (Канада) і 1988 (США) років та інших яскравих акцій. Досить активно домагався олімпійських прав для України уряд УНР в еміграції. Подібні приклади у боротьбі за самостійне спортивне представництво у світі в надзвичайно складних політичних умовах свідчили про розуміння українськими лідерами ролі спорту у становленні державності.

Українські олімпійські змагання 20-30-х років XX століття виразно контрастують із розумінням олімпійського руху в колишньому СРСР. Адже діяльність “національної” олімпійської структури СРСР (НОК СРСР) розпочалася тільки через тридцять (!) років після утворення Радянського Союзу.

Українські спортсмени потрапляли на Олімпійські ігри різними шляхами. У міжвоєнний період 1924-1936 років на Олімпійських іграх з’являються спортсмени із Західної України – Галичини, Буковини та Закарпаття, – які офіційно представляли Австро-Угорщину, Польщу, Румунію або Угорщину. У 1924 році на Іграх VIII Олімпіади в Парижі змагалося семеро львів’ян. Це місто здавна мало неабиякі спортивні традиції. Тут діяло кілька потужних спортивних клубів, причому цікаво, що історія діяльності багатьох сучасних польських спортивних клубів бере свій початок саме зі Львова. Першим, хто здобув олімпійську нагороду (бронзову), був кіннотник **Адам Крулікевич**.

Крім нього олімпійцями 1924 року були **Тадей Коморовський** (1895-1966) (*він брав участь у змаганнях з кінного триборства, де посів 26 місце серед 44 учасників, а в командному турнірі посів 7 місце. Виступав на коні Амона. Згодом став генералом Армії Крайової, у повоєнний час був активним діячем еміграційних організацій. Помер у Нью-Йорку*), велосипедисти **Фелікс Костшебський** та **Казимир Кшемінський**, (обидва виступали у шосейній гонці на 188 км, посівши відповідно 54 та 57 місця), легкоатлет **Станіслав Сосницький** (1896) (*представляв клуб “Чарні” (Львів), на спринтерській дистанції 100 метрів з часом 11,6 секунди не увійшов до фіналу, а в стрибках у довжину з результатом 567 см не виконав кваліфікаційної норми. Пізніше закінчив Академію політичних наук у Варшаві, університет у Кембріджі, працював на дипломатичній службі. У 1934 році був консулом в СРСР, після війни послом Польщі в Туреччині*), та футболісти **Мечислав Батш** (1900-1977) та **Вацлав Кухар** (1897-1981).

У 1924 році на Паризьку Олімпіаду до складу збірної Чехословаччини із таборів для інтернованих українських вояків потрапив також ще один львів’янин **Андрій Фовицький**. Серед таборян А.Фовицький вирізнявся своєю спортивною підготовленістю та як умілий інструктор й організатор спортивних занять у таборах Німецького Яблінного і Йозефова. Пізніше він здобув у Берліні вищу фізкультурну освіту і став одним із організаторів

українського гімнастичного товариства “Сокіл” у Сан-Павлу в Бразилії. А.Фовицький був автором кількох підручників з фізичного виховання, зокрема з плавання, виданого у Львові “Соколом-Батьком” у 1939 році.

У 1928 році ще одну бронзову медаль здобув львівський шабліст **Тадей Фрідріх** (1903-1976) на олімпійському турнірі в Амстердамі. Він представляв фехтувальний клуб “Львів” і згодом, через чотири роки повторив свій успіх на Олімпіаді в Лос-Анджелесі, але в той час він уже мешкав у Варшаві.

Найбільше львів’ян було представлено у складі команди Польщі у 1936 році на XI Олімпійських іграх в Берліні. Серед них двоє кіннотників, випускників львівського Кадетського корпусу **Іван Комаровський** (1905) та **Михайло Гутовський** (1910) та двоє легкоатлетів, членів спортивного товариства “Чарні” (Львів) середньовик **Казимир Кухарський** (1909) та марафонець **Броніслав Ганцаж** (1906). Львівську фехтувальну школу представляв шпажист, член львівського “Сокола” **Антон Франц** (1905-1965).

Найбільш близькими до олімпійської медалі були львівські футболісти: воротар **Спиридон Альбанський** (1907-1992), півзахисник **Іван Васєвич** (1911) та нападник **Михайло Матіяс**.

Команда Польщі, у якій виступали ці спортсмени, вдало провела олімпійський футбольний турнір. Спочатку було подолано збірну Угорщини, у чвертьфіналі – команду Англії, тільки у півфіналі довелось поступитися команді Австрії. Матч за третє місце виграла збірна Норвегії.

Львів’яни одними із перших представляли Україну і на зимових Олімпійських Іграх. У 1924 році у французькому містечку Шамоні у складі збірної Польщі виступав лижник **Степан Вітковський** (1898-1937), який змагався на дистанції 50 км. У 1928 році в Санкт-Моріці на такій же дистанції виступав **Францішек Кава** (1900). Четверте місце (щоправда останнє) в американському Лейк-Плесіді (1932 рік) посіли львівські хокеїсти **Роман Сабінський**, **Казимир Соколовський** (1908) та **Альфред Мауер** (1907).

Взагалі, львівські хокейні команди були одними з кращих у тогочасній Польщі, і в 30-ті роки постійно посідали високі місця в чемпіонатах країни. Хокей у Львові любили й розуміли. Не дивно, що саме тут було сконструйовано першу у світі воротарську захисну маску.

Про цей факт міститься інформація у музеї хокейної слави в Канаді. Її автором був воротар хокейної команди спортивного товариства “Україна” Львів –Микола Скрипій. Одержавши важку травму під час хокейної зустрічі (винуватцем був один із олімпійців – Казимир Соколовський), він у 1933 році з військового шолому та дроту змайстрував охоронну маску. Модифікував він і хокейну ключку. Одного разу, під час зустрічі у 1937 році з канадською командою “Едмонтон ойлерс,” до Миколи Скрипія підійшов їх тренер Ней і довго повторював “Мі юкі”. Аж згодом під час спільних тренувань Скрипій зрозумів оте настирливе “Мі юкі”. Виявилось, що канадець не знав рідної мови, говорячи англійською “Я українець” і зберігаючи десь в глибині душі своє українство.

Троє львів'ян було на хокейному олімпійському турнірі 1936 року в Гарміш-Партенкірхені: **Казимир Соколовський** (вдруге), **Роман Ступницький** та **Владислав Лемішко**.

На зимовій Олімпіаді 1936 року виступав також ще один представник з України – чернівецький спортсмен **Роман Турушанко**. Вихованець українського спортивного товариства “Довбуш” (Чернівці), студент-правник, улюбленець чернівецької публіки та українських газет виборює у 1936 році право виступати на зимових олімпійських іграх у складі збірної Румунії, якій тоді належала Буковина. У турнірі з фігурного катання Р. Турушанко посів дев'ятнадцяте місце.

Починаючи з 1952 року українські спортсмени виступають у складі збірної команди Радянського Союзу. У 1992 році вони беруть участь в Олімпійських іграх у Барселоні у складі СНД. І лише в 1994 році у Ліллекхаммері вперше у своїй історії Україна виступає в Олімпійських іграх самостійною командою.

Серед українських спортсменів 153 олімпійських чемпіона – володарі 210 золотих медалей. У цій славетній шерензі виділяються ті, чії разючі досягнення становлять гордість українського олімпійського спорту, якими пишається наша країна та увесь олімпійський рух.

Серед найвидатніших: **Баркалов Олексій** (1946 р.н., Харків-Київ, водне поло) – заслужений майстер спорту, дворазовий олімпійський чемпіон (1972, 1980), чемпіон світу 1975 року. Найтитулованіший і найвидатніший ватерполіст в історії українського і радянського спорту.

Бубка Сергій (1963 р.н., Донецьк, легка атлетика) – заслужений майстер спорту, олімпійський чемпіон (1988), 35-разовий рекордсмен світу, який першим подолав 6-метровий рубіж у стрибках із жердиною. Переможець у всіх шести чемпіонатах світу, в яких брав участь. Визнавався найкращим спортсменом світу та за особливі заслуги в олімпійському спорті нагороджений Олімпійським орденом. С. Бубка – один із небагатьох в історії спорту та в історії людства героїв, яким за життя встановлено пам'ятник. На завершення своєї феєричної кар'єри спортсмена в олімпійському Сіднеї Сергій Бубка був обраний членом Виконкому Міжнародного олімпійського комітету, до чому сприяли не тільки його безпрецедентні спортивні досягнення, але й високий професіоналізм, активна життєва позиція, непересічні риси особистості.

Голубничий Володимир (1936 р.н., Суми, легка атлетика) – заслужений майстер спорту, учасник п'яти, призер чотирьох, чемпіон двох Ігор Олімпіад (1960, 1968) у спортивній ходьбі. Один із найкращих скороходів в історії спорту. Протягом 20 років належав до світової еліти спортивної ходьби: свій перший світовий рекорд установив у 20-річному віці, у 24-роки був уперше вшанований золотою олімпійською медаллю, а в 40-річному гідно завершив унікальну олімпійську епопею. В. Голубничий завершив свій по надчвертьвіковий спортивний шлях у віці 42 років та був ушанований Міжнародним олімпійським комітетом срібним Олімпійським орденом.

Жаботинський Леонід (1938 р.н., Запоріжжя, важка атлетика) – заслужений майстер спорту, дворазовий олімпійський чемпіон (1964, 1968), багаторазовий чемпіон світу з важкої атлетики у найпрестижнішій надважкій ваговій категорії. З другої половини 60-х років визнавався найсильнішою людиною планети. Зробив 19 поправок до таблиці світових рекордів для найбільш важких, сильних, а відтак і найпопулярніших атлетів.

Клочкова Яна (1982 р.н., Сімферополь-Харків, плавання) – заслужений майстер спорту, дворазова олімпійська чемпіонка 2000 року, володарка Кубків світу, рекордсменка світу на дистанції 400 м комплексного плавання. Є не тільки головною українською героїнею Ігор XXVII Олімпіади в Сіднеї, але й однією із найсильніших спортсменок, які виступали на Іграх останньої Олімпіади тисячоліття.

Латиніна Лариса (1934 р.н., Київ, спортивна гімнастика) – заслужений майстер спорту, дворазова абсолютна олімпійська чемпіонка зі спортивної гімнастики (1956, 1960), багаторазова чемпіонка світу, володарка однієї із найбільших в історії спорту колекції з 18 олімпійських нагород, половина з яких найвищої проби. Воістину велика спортсменка, яка належить до десятки найсильніших спортсменів світу XX сторіччя, суперзірка сучасного олімпійського спорту. Їй вдалося вибороти золоті медалі трьох Олімпіад, а відтак вона належить до небагатьох спортсменів в історії спорту. До того ж 1964 року в Токіо вже 30-річна мати семилітньої доньки Л. Латиніна виборола шість олімпійських нагород, зокрема дві золоті.

Манкін Валентин (1938 р.н., Київ, вітрильний спорт) – заслужений майстер спорту, триразовий олімпійський чемпіон, найвидатніший представник української школи вітрильного спорту, один із найтитулованіших вітрильників у світі. На Іграх XIX Олімпіади переміг у класі “Фінн”, на наступних Іграх – у класі “Темпест” разом із Віталієм Дирдиною, на Іграх XXII Олімпіади – в класі “Зоряний” разом із Олександром Музиченком (Латвія), а на Іграх XXI Олімпіади був другим у класі “Темпест” разом із Владиславом Акименком.

Сєдих Юрій (1955 р.н., Київ, легка атлетика) – заслужений майстер спорту, дворазовий олімпійський чемпіон (1976, 1980), срібний медаліст Ігор 1988 р. і володар унікального та непорушеного ще з 1986 року світового рекорду в метанні молота – 86, 74 м, який, беручи до уваги результати його наступників на Іграх 2000 року, за часовою тривалістю має скласти конкуренцію рекорду Бімона та ще довго може залишитися недосяжним і в XXI сторіччі. Оцінюючи на порозі нового тисячоліття світову історію метання молота, маємо підстави визнати Ю. Сєдих найсильнішим молотарем минулого століття, найсильнішим металником молота всіх часів і поколінь.

Турчина Зінаїда (1946 р.н., Київ, гандбол) – дворазова олімпійська чемпіонка (1976, 1980), багаторазова володарка Кубка європейських чемпіонів у складі найсильнішої в світі протягом багатьох років жіночої гандбольної команди “Спартак” (Київ). Упродовж понад 20-річної вражаючої кар'єри гандболістки найвищого класу Турчина здобула славу найкращої в світі розігравальниці. Міжнародна федерація гандболу, підбиваючи в 2000 році підсумки розвитку гандболу у XX ст., визнала її найкращою гандболісткою століття.

Шахлін Борис (1932 р.н., Київ, спортивна гімнастика) – заслужений майстер спорту, абсолютний чемпіон зі спортивної гімнастики 1960 року, володар 13 олімпійських нагород (зокрема 7 золотих) Ігор XVI, XVII і XVIII Олімпіад, багаторазовий чемпіон світу та Європи. Володар багатющої колекції олімпійських нагород з-поміж українських гімнастів та однієї із найбагатших в історії спорту загалом. Він виходив на найвищу сходинку п'єдесталу пошани на Іграх трьох Олімпіад, проте головною його вершиною був олімпійський Рим, де видатний спортсмен переміг у гімнастичному багатоборстві у складі команди, у вправах на брусах і в опорному стрибку.

Серед 153 українських спортсменів – володарів 210 золотих медалей – є й інші видатні майстри, що мають у своїх колекціях дві та більше золотих олімпійських медалей. Кожен такий спортсмен заслуговує на те, аби його прізвище було зазначене в почесному списку славетних імен олімпійців України. Ось ці неодноразові володарі чемпіонських титулів: **Астахова Поліна** (спортивна гімнастика) – п'ятиразова олімпійська чемпіонка (1956, 1960, 1964), дворазова чемпіонка світу (1958, 1962).

Белоглазов Сергій (боротьба вільна) – дворазовий олімпійський чемпіон (1980, 1988), шестиразовий чемпіон світу (1981, 1982, 1983, 1985, 1986, 1987).

Бобрусь Людмила (гандбол) – дворазова олімпійська чемпіонка (1976, 1980).

Борзов Валерій (легка атлетика) – дворазовий олімпійський чемпіон (1972).

Бочарова Ніна (спортивна гімнастика) – дворазова олімпійська чемпіонка (1952), чемпіонка світу (1954).

Бризгіна Ольга (легка атлетика) – триразова олімпійська чемпіонка (1988, 1992) дворазова чемпіонка світу (1987, 1991).

Бяков Іван (біатлон) – дворазовий олімпійський чемпіон (1972, 1976)

Гороховська Марія (спортивна гімнастика) – дворазова олімпійська чемпіонка (1952), дворазова чемпіонка світу (1954).

Гуцу Тетяна (спортивна гімнастика) – дворазова олімпійська чемпіонка (1992), чемпіонка світу (1991).

Джигалова Людмила (легка атлетика) – дворазова олімпійська чемпіонка (1988, 1992), чемпіонка світу (1991).

Карлова Лариса (гандбол) – дворазова олімпійська чемпіонка (1976, 1980), дворазова чемпіонка світу (1982, 1986).

Колчинський Олександр (боротьба греко-римська) – дворазовий олімпійський чемпіон (1976, 1980), чемпіон світу (1978).

Ледньов Павло (сучасне п'ятиборство) – дворазовий олімпійський чемпіон (1972, 1980), шестиразовий чемпіон світу (1973-1975, 1978).

Лисенко Тетяна (спортивна гімнастика) – дворазова олімпійська чемпіонка (1992), чемпіонка світу (1991).

Макарець Тетяна (гандбол) – дворазова олімпійська чемпіонка (1976, 1980).

Морозов Володимир (веслування на байдарках) – триразовий олімпійський чемпіон (1964, 1968, 1972), триразовий чемпіон світу (1966, 1970, 1971).

Ніколаєва Маргарита (спортивна гімнастика) – дворазова олімпійська чемпіонка (1960).

Петренко Сергій (веслування на каное) – дворазовий олімпійський чемпіон (1976), триразовий чемпіон світу (1974, 1975, 1977).

Подкопаєва Лілія (спортивна гімнастика) – дворазова олімпійська чемпіонка (1996), дворазова чемпіонка світу (1995).

Поярков Юрій (волейбол) – дворазовий олімпійський чемпіон (1964, 1968), дворазовий чемпіон світу (1960, 1962).

Філатов Юрій (веслування на байдарках) – дворазовий олімпійський чемпіон (1972, 1976), дворазовий чемпіон світу (1970, 1971).

Чукарін Віктор (спортивна гімнастика) – семиразовий олімпійський чемпіон (1952, 1956), триразовий чемпіон світу (1954).

Чухрай Сергій (веслування на байдарках) – триразовий олімпійський чемпіон (1976, 1980), триразовий чемпіон світу (1978, 1979, 1982).

Шапаренко Олександр (веслування на байдарках) – дворазовий олімпійський чемпіон (1968, 1972), семиразовий чемпіон світу (1966, 1970, 1973, 1977, 1978, 1979). **Шаріпов Рустам** (спортивна гімнастика) – дворазовий олімпійський чемпіон (1992, 1996).

Шерстюк (Тимошкіна) Наталія (гандбол) – дворазова олімпійська чемпіонка (1976, 1980).

8.3. Створення НОК України та особливості його діяльності

В умовах так званої “перебудови” і нового піднесення національного відродження (кінець 80-х років) питання про самостійне представництво України на міжнародних змаганнях постало з новою силою. У 1989 році у Львові ефективно діяла ініціативна група за створення Українського національного олімпійського комітету, котра гостро ставила питання про надання українському спорту державницького і національного статусу. Після опублікування на сторінках газети “Львів спортивний” (спец. випуск газети “Ленінська

молодь”) статті Євгена Бобка “Чому Україна не бере участі в Олімпійських іграх”, почалася ґрунтовна дискусія, яка з часом перейшла й на шпальти республіканської преси.

У деяких містах розпочався збір підписів за створення незалежного НОК України. В короткий термін лише у Львові спортсменами було зібрано десятки тисяч підписів. Водночас у Києві При Управі Народного Руху України за ініціативою тодішнього голови Республіканської федерації санного спорту Валерія Шутого розпочав діяльність Український національний олімпійський комітет (УНОК). УНОК розгорнув бурхливе листування з міжнародними спортивними організаціями, зокрема з МОКом, домагаючись свого визнання.

І хоч подібне визнання на той час ще було малоймовірним, заходи УНОКу дещо прискіпили події в тодішніх владних кабінетах.

Уже в 1990 році відповідними державними органами управління галуззю фізичної культури і спорту України було розроблено перший проект Хартії Олімпійського Комітету України (ОКУ). Цей проект було запропоновано обговорити в регіонах. Проект Хартії був недосконалим, відставав від тодішньої політичної ситуації, яка наближала Україну до незалежності. Ця Хартія ще передбачала повну підлеглисть ОКУ НОК СРСР. Завданням ОКУ, згідно з планами авторів проекту, мало бути підготовка спортивних резервів для збірних команд СРСР, а не самостійний виступ на міжнародних змаганнях.

Другий варіант Хартії, який було представлено Генеральній Асамблеї засновників НОК України, суттєво відрізнявся від першого проекту. Цю Хартію було затверджено Асамблеєю засновників НОК України 22 грудня 1990 р.

Асамблея того ж дня обрала персональний склад і першого президента НОК України. Ним став дворазовий олімпійський чемпіон з легкої атлетики Валерій Борзов.

Саме з грудня 1990 року розпочалася діяльність НОКу України, хоча до його офіційного визнання МОКом залишалося ще більше року. Офіційне визнання НОК України відбулося 9 березня 1992 року. Відразу після заснування НОК України, було створено Олімпійську Академію України (8 березня 1991 р.).

Процес офіційного олімпійського визнання України супроводжувався входженням Національних спортивних федерацій України в міжнародні федерації і повністю завершився у 1992 році.

Належність України до авторитетних спортивних держав світу було підкреслено членством у МОК президента НОК України, міністра Мінмолодьспорту Валерія Борзова у 1994 році. У 2000 році членом Міжнародного Олімпійського Комітету став ще один видатний український олімпієць – легкоатлет із Донецька Сергій Бубка.

В організаційних та фінансових справах НОКу України, Мінмолодьспорту, федераціям значну допомогу надає створений у діаспорі громадський комітет зі сприяння олімпійській підготовці і виступам спортсменів України. Очолює Комітет діяльна й енергійна Лариса

Барабаш Темпл. Спортивні діячі та структури в Україні і в еміграції чи не вперше так дружньо і по діловому вирішують важливі галузеві справи.

Національний Олімпійський Комітет України (НОК України) є неурядовою громадською організацією, яка координує розвиток олімпійського руху в Україні. У своїй діяльності НОК керується законодавством України, Олімпійською хартією Міжнародного олімпійського комітету та власною Хартією. НОК України має виключне право представляти державу на Іграх Олімпіад та зимових Олімпійських іграх, в Міжнародному Олімпійському Комітеті, інших міжнародних олімпійських організаціях. НОК України має також виключне право на використання власної олімпійської символіки.

Першим в історії членом МОК для України у 1994 р. було обрано Валерія Борзова, а в 2000 р. членом МОК став ще один відомий український легкоатлет Сергій Бубка. Держава сприяє діяльності НОК України, розвитку його матеріально-технічної бази, надає фінансову підтримку. Проте безпосереднє втручання будь-якого державного чи якогось іншого органу або особи у внутрішні справи НОКу є таким, що суперечить Хартії.

Контрольні запитання:

1. Обґрунтуйте роль України в олімпійському русі.
2. Вкажіть спортсменів-олімпійців, їх здобутки.
3. Проаналізуйте діяльність НОК України

Рекомендовані літературні джерела

Основна

1. Бубка С.Н., Булатова М.М. Система олімпійської підготовки: основи менеджменту. – Київ, 2018.
2. Олімпійська спадщина України: / Художній альбом [М.М. Булатова], К.: Олімп. л-ра 2016 – Кн. 1.–128 с., — іл.
3. Сучасна система спортивного тренування: підручник / В.М. Платонов. – К.: Перша друкарня, 2021 – 672 стор.: іл.
4. Булатова М.М. Олімпійський рух: історія і сучасність: у 2 кн./ М.М. Булатова, С.Н. Бубка, В.М. Платонов. – К., 2021. – Кн 1. – 640 с. : іл.
5. Булатова М.М. Олімпійський рух: історія і сучасність: у 2 кн./ М.М. Булатова, С.Н. Бубка, В.М. Платонов. – К., 2021. – Кн 2. – 672 с. : іл.
6. Olympic constellation of Ukraine [Text] : athletes / S. N. Bubka, M. M. Bulatova. - Kyiv : Publishing house "Olympic literature", 2010. - 165 p. : phot. - ISBN 978-966-8708-30-5
7. Булатова М. М. Олімпійський спорт у системі гуманітарної освіти: навчальне видання / М. М. Булатова, С. Н. Бубка, В. М. Платонов. – Київ: Перша друкарня, 2019. – 912 с. : іл.
8. Булатова М. М. Твій перший олімпійський путівник / М. М. Булатова. – 6-е вид. доп.. – К., 2020. – 128 с.

Інформаційні ресурси

9. Вербицький В. А. Історія фізичної культури та спорту в Україні : [навчальний посібник] / В. А. Вербицький, І. Г. Бондаренко. – Миколаїв : ЧДУ ім. Петра Могили, 2014. – 340 с.– <http://dspace.chmnu.edu.ua/bitstream. pdf>
10. Державна цільова соціальна програма розвитку фізичної культури і спорту на період до 2020 року. zakon.rada.gov.ua/go/1320-2015-p.
11. Мультимедійне забезпечення лекцій, демонстрація відеороликів з Ігор Олімпіад та Зимових Олімпійських ігор.
12. Національний Олімпійський комітет [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.noc-ukr.org/>

13. Міжнародний Олімпійський комітет [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<http://www.olympic.org/>
14. Освітній портал „Веспо” [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.vespo.com.ua
15. Всесвітня антидопінгова агенція [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<https://www.wada-ama.org/>
16. Національний антидопінговий центр [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<http://www.nadc.org>